

Analyse&Strategi
Del av MULTICONSULT og WSP Group

STORBYENE OG KUNNSKAPSINSTITUSJONENE

Utarbeidet for KS Storbyforskning v/storbyene

Dokumentdetaljer

Econ-rapport nr.	R-2010-069
Prosjektnr.	5z090126
ISBN	978-82-8232-146-4
ISSN	0803-5113
Interne koder	GHA/TKJ/mbh, RAR
Dato for ferdigstilling	8. oktober 2010
Tilgjengelighet	Offentlig

Kontakt detaljer

Oslo

Econ Pöyry
Pöyry AS
Postboks 5
0051 Oslo

Stavanger

Econ Pöyry
Pöyry AS
Kirkegaten 3
4006 Stavanger

Besøksadresse:
Biskop Gunnerus' gt 14A
0185 Oslo

Telefon: 45 40 50 00
Telefaks: 22 42 00 40
e-post: oslo.econ@poyry.com

Telefon: 45 40 50 00
Telefaks: 51 89 09 55
e-post: stavanger.econ@poyry.com

Web: <http://www.econ.no>

Org.nr: 960 416 090

Copyright © 2010 Pöyry AS

INNHOOLD

SAMMENDRAG OG KONKLUSJONER	1
SUMMARY AND CONCLUSIONS	7
1 BAKGRUNN, PROBLEMSTILLING OG METODE	15
1.1 Vertsrollen er lite studert	15
1.2 Problemstilling	17
1.3 Metoder for å kartlegge forholdet vertsby-kunnskapsinstitusjon	17
1.3.1 Dokumentanalyse	17
1.3.2 Dybdeintervjuer	17
1.3.3 Dialogkonferanser	18
1.3.4 Internasjonale universitetsbyer som case	19
1.3.5 Presentasjon av foreløpige funn	19
1.3.6 Avgrensning og definisjoner	20
1.4 Rapportens disposisjon	20
2 RAMMEVERK FOR ANALYSE AV VERTSROLLEN OG SAMARBEID	21
2.1 Fire områder med relevans for vertsrollen	21
2.2 Tre prinsipielle vertsroller	22
2.2.1 Vertsbyen har en passiv rolle	22
2.2.2 Vertsbyens rolle som tilrettelegger	23
2.2.3 Vertsbyens rolle som pådriver	23
2.2.4 Oppsummering av rammeverk for analyse av vertsrollen	24
2.3 Samarbeid mellom vertsby og kunnskapsinstitusjon	24
2.4 Kort om det formelle ansvaret mellom sentrale aktører	25
2.4.1 Studentvelferd	25
2.4.2 Innovasjon og næringsutvikling	26
2.4.3 Arbeidskraft og kompetanseutvikling	26
2.4.4 Samfunn-, kultur- og stedsutvikling	26
3 HVILKE DRIVKREFTER PÅVIRKER STORBYENES VERTSROLLE?	29
3.1 Masseutdanning og akademisering av samfunnet	29
3.1.1 Masseutdanningssamfunnet	29
3.1.2 Den første reformbølgen: Nye institusjoner	30
3.1.3 Sterkt lokalt engasjement	31
3.1.4 Den andre reformbølgen: Effektivitet og kvalitet	32
3.1.5 Vertsbyene og studentvelferden	33
3.1.6 Kunnskapsinstitusjonene som faktor i den fysiske byplanleggingen	33

3.1.7	Akademiseringen av samfunnet	34
3.1.8	Studentveksten vil fortsette	35
3.2	Globalisering, regionalisering og governance	35
3.2.1	Globalisering og storbyenes rolle	35
3.2.2	Regionenes Europa	36
3.2.3	Regionalpolitikken og kunnskapsinstitusjonenes betydning	37
3.2.4	Flernivåstyring – storbyene som "samfunnsutviklere"	39
3.3	Universitetets fokus/rolle i endring	40
3.3.1	Nytt modus	40
3.3.2	Entreprenørskapsuniversitet	41
3.3.3	Endringer ved de norske kunnskapsinstitusjonene	41
4	STORBYENS VERTSROLLE OG SAMARBEID MELLOM VERTSKOMMUNE OG KUNNSKAPSINSTITUSJONER	43
4.1	Sammenlikning av byprofiler	43
4.2	Sammenlikning av vertsrollen mellom byene	44
4.2.1	Det varierer hvilken vertsrolle byene velger å ta innenfor ulike områder	44
4.2.2	Alle byene med unntak av Tromsø uttrykker i overordnede planer og policydokumenter at de har ambisjoner om en aktiv vertsrolle	45
4.2.3	De fleste byene har en aktiv rolle på området studentvelferd – enten som tilrettelegger eller pådriver	46
4.2.4	Oslo Stavanger har tatt en pådriverrolle på området innovasjon og næringsutvikling over mange år	47
4.2.5	Kristiansand er den byen som tydeligst har engasjert seg i området arbeidskraft og kompetanseutvikling	49
4.2.6	Trondheim har tatt en pådriverrolle knyttet til samfunn -, kultur-, og stedsutvikling, Bergen og Tromsø har vært relativt passive	50
4.3	Sammenlikning av samarbeidet mellom vertskommune og kunnskapsinstitusjon	51
4.3.1	Alle byene har samarbeid på flere områder, men det er ingen som har omfattende samarbeid på alle fire områder	51
4.3.2	De fleste vertsbyene har omtale av samarbeid i planer og policydokumenter, unntaket er Tromsø	53
4.3.3	Trondheim og Bergen har det mest omfattende samarbeidet på studentvelferd	54
4.3.4	Stavanger, Kristiansand og Oslo har mest det omfattende samarbeidet på innovasjon og næringsutvikling	55
4.3.5	Arbeidskraft og kompetanseutvikling er det minst utviklede området for samarbeid for de fleste byene, med unntak av Kristiansand	57
4.3.6	Stavanger og Trondheim er de byene som har det mest omfattende samarbeid på samfunn,- kultur og stedsutvikling	58
4.4	Noen internasjonale erfaringer fra Gøteborg, Århus og Montpellier	59

5	VERTSBYROLLEN I ENDRING	61
5.1	Utvikling over tid med hovedvekt på de ti siste årene	61
5.1.1	Vertsbyrollen – nytt begrep	61
5.1.2	Sterkest utvikling innen områdene studentvelferd og innovasjon og næringsutvikling	61
5.1.3	Masseutdanningen utfordrer vertsbyene som arealmyndighet	62
5.1.4	Er studentene blitt "innbyggere"?	62
5.1.5	Økt oppmerksomhet om kunnskapsinstitusjonenes betydning for regional utvikling og innovasjon	62
5.1.6	Kompetanseutvikling og formidling er et lite utviklet område	63
5.1.7	Kunnskapsinstitusjonene har ulike forutsetninger for å bidra til regional innovasjon	63
5.1.8	Vertsbyene er mest ivrige	64
5.2	Konkurransen og regionalisering	65
5.2.1	Universitetene oppfatter seg ikke primært som byenes universitet	65
5.2.2	Kampen om ressursene og konkurransen mellom regionene bringer kunnskapsinstitusjonene og vertsbyene sammen	66
5.3	Hva kan forklare forskjellene mellom vertsbyene?	66
5.3.1	Byene har ulike roller og forutsetninger	66
5.3.2	Ulikheter i tradisjoner og identitet	67
5.3.3	Enkeltpersoners og ildsjelers betydning	68
5.3.4	Gode prosesser og forankring er like viktig som klare visjoner	68
5.3.5	Ingen systematiske forskjeller mellom nye og gamle universitetsbyer	69
5.4	Hver enkelt by bør være bevisst hvilken vertsrolle byen vil ta	69
5.5	Governance og samfunnsutviklerrollen	70
5.5.1	Nye rom for politikkutforming og -gjennomføring	70
5.5.2	Samarbeid må tilpasses formelle betingelser og oppgavene som skal løses	71
5.5.3	Ulik grad av formalisering	71
5.6	Aktive vertsbyer er gode samfunnsutviklere	72
5.7	Byene bør utfordre Staten til partnerskap om vertsrollen	73
	REFERANSELISTE	75
	VEDLEGG: BYBESKRIVELSER OG INTERNASJONALE CASE	77

SAMMENDRAG OG KONKLUSJONER

Resymé

Storbyenes vertsrolle og samarbeidet med kunnskapsinstitusjoner¹ er lite studert. Denne studien viser at det har skjedd en utvikling i storbyenes vertsrolle og samarbeidet med kunnskapsinstitusjonene de siste 5-10 årene. Hovedinntrykket er at det varierer om vertsbyen tar en tilrettelegger-, pådriver-, eller passiv rolle innenfor de fire områdene som er analysert: 1) Studentvelferd, 2) Innovasjon og næringsutvikling, 3) Arbeidskraft og kompetanseutvikling, og 4) Samfunns-, kultur-, og stedsutvikling. Alle byene har samarbeid på flere nivåer; politisk, administrativt eller operativt nivå, men ingen har et omfattende samarbeid på alle de fire områdene. Sterkest har utviklingen vært innenfor områdene studentvelferd og innovasjon og næringsutvikling. Vertsbyene har vært mer opptatt av å utvikle relasjonen til kunnskapsinstitusjonene enn motsatt. Det er trolig en sammenheng mellom en økende oppmerksomhet om vertsrollen og samarbeid fra storbyenes side, og økt bevissthet om betydningen av en mer aktiv rolle som samfunnsutvikler. Det er ingen systematiske forskjeller mellom "gamle" og "nye" universitetsbyer. Forskjeller mellom byene skyldes ulike forutsetninger, tradisjoner og identitet, enkeltpersoners og ildsjelers engasjement, og ulik grad av utviklede visjoner og strategier og forankring av disse. Byene bør bli mer bevisst hvilken rolle de ønsker å ta innenfor de ulike områdene og samtidig utfordre staten til partnerskap om vertsrollen.

Bakgrunn

Utgangspunktet for prosjektet er en overordnet hypotese om at storbyenes vertsrolle overfor kunnskapsinstitusjonene er i endring. Vertsrollen er lite studert, og formålet med prosjektet er å få en større forståelse for hvordan vertsrollen og relasjonen mellom vertsby og kunnskapsinstitusjoner fungerer. Oppdragsgiver har vært KS Storbyforskning v/storbyene

Problemstilling

Problemstillingen er i konkurransegrunnlaget delt i fire hoveddeler:

1. Hva kjennetegner storbyenes rolle som vertskommune for universitet, høyskoler og andre kunnskapsinstitusjoner?
2. Beskrivelse av forholdet mellom vertskommunene og kunnskapsinstitusjonene, de ansatte, studentene og samskipnadene.
3. Endringer i vertskommunenes adferd siste 5-10 år.
4. Hva kjennetegner attraktive, innovative og konkurransekraftige universitetsbyer internasjonalt?

Konklusjoner og anbefaling

Vertsbyrollen er et umodent begrep og det er behov for å utvikle et analytisk rammeverk for å forstå hva rollen kan omfatte.

Det finnes ingen entydig definisjon av hva vertsbyrollen overfor kunnskapsinstitusjonene innebærer. Vi har derfor valgt å ta utgangspunkt i fire områder som er relevante for å beskrive ulike kjennetegn ved forholdet mellom vertsby og kunnskapsinstitusjoner: Det første området er studentvelferd, og gjelder forhold som vertsbyene har måttet håndtere

¹ Vi bruker begrepet "kunnskapsinstitusjoner" som et samlebegrep på både universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter, selv om de data som er innhentet i forbindelse med studien primært er fra universitetene i byene

som konsekvens av å være vertskap for kunnskapsinstitusjoner. De tre andre områdene handler om å dra nytte av kunnskapsinstitusjoner som strategisk ressurs for å styrke vertsbyens og regionens utvikling og omfatter: 1) Innovasjon og næringsutvikling, 2) Arbeidskraft- og kompetanseutvikling, 3) Samfunns-, kultur-, og stedsutvikling. Det er en sammenheng mellom de fire områdene, og utviklingen på ett område kan ha betydning for utviklingen på de andre områdene.

Videre har vi tatt utgangspunkt i at vertsbyene prinsipielt kan innta tre roller overfor kunnskapsinstitusjonene innenfor hvert av de ovennevnte områdene; enten *en passiv rolle*, som *tilrettelegger eller som pådriver*. Vertsbyen inntar en *passiv rolle* dersom den oppfatter at rollen primært er å ivareta lovpålagte oppgaver overfor kunnskapsinstitusjonene. En *tilretteleggerrolle* er en responsiv rolle der vertsbyen primært ser det som sin rolle å understøtte utvikling og initiativ fra kunnskapsinstitusjonene som er i tråd med vertsbyens interesser. Vertsbyen velger en *pådriverrolle* dersom den ser kunnskapsinstitusjonene som en viktig strategisk ressurs og det er behov for å mobilisere kunnskapsinstitusjonene (og andre) for å få til en utvikling i tråd med byens politiske mål og strategier.

For å vurdere *dybden i samarbeidet* på de respektive områdene har vi beskrevet hvordan samarbeidet foregår på henholdsvis politisk, strategisk og operativt nivå. Med *politisk nivå* menes at det foregår samarbeid mellom den politiske ledelsen i byen og ledelsen ved kunnskapsinstitusjonene om utvikling av ambisjoner og visjoner for samarbeidet. Med *strategisk nivå* menes at samarbeidet er forankret på administrativt ledelsesnivå i vertsbyen og hos kunnskapsinstitusjonene, og at dette eventuelt nedfeller seg i policy- og strategidokumenter. Med *operativt nivå* menes at samarbeidet også er forankret på operativt nivå i kommunen og kunnskapsinstitusjonen, blant annet gjennom konkrete handlingsplaner som skal følges opp.

Det varierer hvilken rolle byene har valgt å spille på de ulike områdene

I tabell A viser vi om byene har valgt enn passiv rolle, tilrettelegger-, eller pådriverrolle innenfor de fire områdene: 1) Studentvelferd, 2) Innovasjon og næringsutvikling 3) Arbeidskraft- og kompetanseutvikling 4) Samfunns-, kultur- og stedsutvikling.

Tabell A   *Resultat av analysen av hva som kjennetegner de seks byenes vertsrolle*

By	Studentvelferd			Innovasjon og næringsutvikling			Arbeidskraft- og kompetanseutvikling			Samfunns-, kultur- og stedsutvikling		
	Pa*	Ti*	På*	Pa*	Ti*	På*	Pa*	Ti*	På*	Pa*	Ti*	På*
Oslo		x				x	x				x	
Trondheim			x			x		x				x
Bergen			x			x		x		x		
Stavanger			x			x		x			x	
Kristiansand	x				x				x			x
Tromsø	x			x				x		x		

Pa = Passiv, Ti = Tilrettelegger, På = Pådriver

Alle byene med unntak av Tromsø uttrykker i overordnede planer og policydokumenter at de har ambisjoner om en aktiv vertsrolle, men det varierer hvilken rolle byene har valgt å spille på de ulike områdene. Det generelle inntrykket er at det er områdene studentvelferd og innovasjon og næringsutvikling byene har jobbet mest med, mens områdene arbeidskraft- og kompetanseutvikling samt samfunns-, kultur- og stedsutvikling har hatt mindre oppmerksomhet. Det er imidlertid variasjoner mellom byene.

Oslo har tatt en veldig tydelig pådriverrolle på området innovasjon og næringsutvikling over mange år. På områdene studentvelferd og samfunns-, kultur- og stedsutvikling har byen en tilretteleggerrolle, mens den har en mer passiv rolle på området arbeidskraft- og kompetanseutvikling. Trondheim har tatt en tydelig pådriverrolle på studentvelferd og samfunns-, kultur- og stedsutvikling gjennom mange år, og har også ambisjoner om en slik rolle på området innovasjon og næringsutvikling. På området arbeidskraft- og kompetanseutvikling har Trondheim vært en tilrettelegger. Bergen har tatt en tydelig pådriverrolle på studentvelferd, og har de siste par årene også vært pådriver innenfor området innovasjon og næringsutvikling. Vi oppfatter at Bergen har hatt en passiv rolle på samfunns-, kultur- og stedsutvikling og vært tilrettelegger på arbeidskraft og kompetanseutvikling. Stavanger har tatt en tydelig pådriverrolle på studentvelferd og innovasjon og næringsutvikling og vært tilrettelegger på de to andre områdene. Vi oppfatter at Tromsø har en passiv rolle på de tre områdene studentvelferd, innovasjon og næringsutvikling og samfunns-, kultur- og stedsutvikling, og en tilretteleggerrolle på området arbeidskraft- og kompetanseutvikling.

Alle byene har samarbeid på flere områder, men ingen har omfattende samarbeid på alle områder

I tabell B viser vi om byene samarbeider på politisk, administrativt eller operativt nivå innenfor de fire områdene.

Tabell B *Oppsummering av analyse av samarbeidet mellom vertsby og kunnskaps- institusjoner på de fire områdene på politisk, strategisk og operativt nivå*

Område/nivå By	Studentvelferd			Innovasjon og næringsutvikling			Arbeidskraft- og kompetanseutvikling			Samfunns-, kultur- og stedsutvikling		
	P*	S*	O*	P*	S*	O*	P*	S*	O*	P*	S*	O*
Oslo	X			X	X	X			X			X
Trondheim	X	X	X	X	X	X		X	X	X	X	X
Bergen	X	X	X		X	X			X			X
Stavanger	X	X		X	X	X			X	X	X	X
Kristiansand				X	X	X		X	X	X	X	
Tromsø									X			X

* P = Politisk nivå, S = Strategisk nivå, O = Operativt nivå

Hovedinntrykket er at alle byene samarbeider på flere områder, men det er ingen som har samarbeid på både politisk, strategisk og operativt nivå på alle områder. For alle byene, unntatt Tromsø, er betydningen av samarbeid mellom vertskommuner og kunnskapsinstitusjoner nevnt flere steder i kommuneplaner og andre relevante policydokumenter. Vertsbyene har utviklet seg i retning av at de legger større vekt på aktiv involvering av kunnskapsinstitusjonene og andre relevante aktører i utarbeidelsen av strategiske planer og policydokumenter for å sikre forankring og relevans. Det varierer om samarbeidsforaene har et tydelig formål knyttet til ett eller flere av de ovennevnte fire områdene, eller om de også ivaretar et mer helhetlig perspektiv på vertsrollen. De fleste byene har fora

med formål som gir rom for å drøfte en mer helhetlig tilnærming til vertsrollen. Eksempler på dette er *Universitetsfondet* i Stavanger, *Byrådslederens kontaktutvalg* i Bergen, *Strategisk samarbeidsforum for kunnskapsbyen Trondheim* og *Samarbeidsrådet* i Kristiansand.

Bortsett fra Tromsø og Kristiansand har de øvrige byene samarbeid om studentvelferd. Særlig Bergen og Trondheim kan vise til omfattende og langvarig samarbeid. Bergen har fokusert på boligsituasjonen, mens Trondheim har hatt en bredere tilnærming. De har blant annet utviklet en helhetlig studentpolitikk der tiltakene prioriteres sammen med samarbeidsaktørene. Stavanger har formaliserte møteplasser for studenter og politisk ledelse, men samarbeidet er av naturlige årsaker nyere og ikke like etablert som i de gamle universitetsbyene Bergen og Trondheim. I Oslo er det et samarbeid om studentvelferd på politisk nivå, men kommunen har gitt signaler om at den vurderer å legge ned forumet fordi studentene fremmer få saker til behandling i møtene, og at møter derfor utsettes eller avlyses.

Samarbeid om innovasjon og næringsutvikling mellom kommunene og kunnskapsinstitusjonene foregår i alle byene, unntatt Tromsø. Særlig har de nye universitetsbyene Stavanger og Kristiansand vært aktive, og Universitetsfondet og Sørlandets kompetansefond som kommunene var pådrivere for å opprette var viktige for at byene fikk universitetsstatus. Også Oslo har jobbet mye med dette, og har i likhet med Stavanger og Kristiansand et samarbeid på alle nivåer. Trondheim har samarbeid om innovasjon og næringsutvikling på alle nivåer, men det er ikke like etablert som i de forannevnte byene. Tromsø har en formell samarbeidsavtale om innovasjonsarbeid, men denne er i liten grad fulgt opp.

Alle byene har samarbeidsavtaler knyttet til høyskole-/profesjonsutdanninger, men samarbeidet innenfor mer tradisjonelle akademiske universitetsfag er lite utviklet. På området arbeidskraft- og kompetanseutvikling er det stor forskjell på ambisjonsnivået til byene. Det er særlig Kristiansand som peker seg ut med et omfattende samarbeid over mange år på strategisk og operativt nivå på praksisfeltet og gjennom en traineeordning. Trondheim har også strategisk og operativt samarbeid, men ikke i samme omfang som Kristiansand. Oslo har operativt samarbeid knyttet til praksisordninger, og Bergen har operativt samarbeid på både praksis- og traineeordninger.

Innen samfunns-, kultur- og stedsutvikling foregår det samarbeid i alle byene, men det er særlig Stavanger og Trondheim som har relativt omfattende samarbeid.

De største forskjellene mellom de internasjonale og norske byene er trolig på området arbeidskraft- og kompetanseutvikling

I forbindelse med studien har vi også sett på tre internasjonale caser: Montpellier i Frankrike, Aarhus i Danmark og Göteborg i Sverige. I alle disse tre byene er det et omfattende samarbeid mellom vertsbyen og kunnskapsinstitusjonene. Samarbeid innenfor området innovasjon og næringsutvikling er særlig fremtredende. I Montpellier er også samfunns-, kultur- og stedsutvikling et område der det har skjedd mye. For øvrig kan det se ut til at det er innenfor området arbeidskraft- og kompetanseutvikling vi ser de største forskjellene i forhold til de norske byene. Både i de internasjonale casene vi har sett på, og innen OECD-området for øvrig, ser det ut til å være et stadig større fokus på dette området, bl.a. påvirket av målet om livslang læring.

Masseutdanningssamfunnet er en viktig drivkraft for endringer i vertsbyrollen

I alle de seks vertsbyene har det skjedd endringer de siste ti årene, både mht. innholdet i vertsbyrollen og hvordan denne utøves. Byene har fått økt bevissthet rundt potensial og utfordringer knyttet til det å være en universitets-/kunnskapsby.

En viktig drivkraft bak endringene i vertsrollen og samarbeidet med kunnskapsinstitusjonene er den sterke veksten i antallet studenter – en konsekvens av det vi kaller masseutdanningssamfunnet. Dette har bl.a. økt presset på vertsbyene når det gjelder behovet for å skaffe nok boliger. Kommunene har også måttet forholde seg til institusjonenes økte behov for areal. Vi ser dessuten en økende bevissthet fra vertsbyenes side når det gjelder å se på utvidelse, flytting eller nyetableringer av kunnskapsinstitusjoner som en strategisk mulighet for den fysiske byutviklingen.

Vertsrollen er del av en tydeligere samfunnsutviklerrolle

En annen drivkraft er den økende erkjennelsen av behovet for regionalt samarbeid for å skape vekst og arbeidsplasser. Det betyr fremfor alt kunnskapsbaserte arbeidsplasser, der kommersialisering av kunnskapsinstitusjonenes forskningsarbeid bl.a. står sentralt.

Vårt materiale indikerer at det oftest er vertsbyene som tar initiativ til samarbeid, og ikke kunnskapsinstitusjonene. Dette kan bl.a. være uttrykk for at kommunen ser kunnskapsinstitusjonene som en viktig ressurs i forhold til en regional samfunnsutviklerrolle. Vi mener å se en trend i retning av at det i større grad tas i bruk nye governancepregede² samhandlingsformer for å forene innsatsen der det er aktuelt.

Byene har forskjellig utgangspunkt og forutsetninger

Enten vertsbyen utøver en tilrettelegger- eller en pådriverrolle, springer dette ut av et behov for å gripe fatt i konkrete utfordringer. Byene står overfor ulike utfordringer, og har også ulike roller og forutsetninger som er med å forklare forskjellene i utøvelsen av vertsbyrollen og samarbeidet med kunnskapsinstitusjonene. Målt som andel av befolkningen, er Stavanger og Oslo de som har færrest studenter, mens Trondheim er den byen som har suverent flest, fulgt av Bergen og Tromsø. Dette betyr for eksempel at studentene trolig setter sitt preg på byen i større grad i Trondheim, Tromsø og Bergen enn i de øvrige byene. Byene er dessuten forskjellig når det gjelder antall kunnskapsinstitusjoner og sysselsatte innen FoU, fra kun én høyere utdanningsinstitusjon i Tromsø til 18 i Oslo. I tillegg er det et meget stort antall frittstående forskningsinstitutter i Oslo. Antall FoU-årsverk varierer fra ca. 400 i Kristiansand til ca. 8400 i Oslo.

Byene har også ulike roller. Alle byene er regionale sentra, men Oslo er i tillegg hovedstad og sete for størstedelen av statsadministrasjonen. På den annen side utmerker Oslo seg som den eneste av vertsbyene som er primærkommune med ansvar for fylkeskommunale oppgaver. De seks byene har også ulik kultur, identitet og ulike tradisjoner som kan påvirke deres vertsrolle og samarbeidet med kunnskapsinstitusjonene. Slik er det også for kunnskapsinstitusjonene. I hvilken grad det er utviklet visjoner og strategier som er godt forankret hos både vertsbykommunen og kunnskapsinstitusjonene varierer også, og toneangivende enkeltpersoners og ildsjelers engasjement skal heller ikke undervurderes.

I Kristiansand og Stavanger befinner de nye universitetene seg i et skjebnefellesskap med vertsbyene. Arbeidet for å få universitetsstatus sveiset institusjonene og vertsbyene sammen. Overraskende nok ser det ikke ut til at de har hatt et veldig bevisst forhold til hvordan de skulle arbeide sammen videre etter at universitetsstatusen var på plass.

---

² Governancepregede samhandlingsformer handler bl.a. om hvordan offentlige virksomheter – i dette tilfelle vertsbyenes kommunale organisasjon – spiller på et bredere register av virkemidler enn det som eksplisitt er uttrykt gjennom lovverk og formelle pålegg for å øke måloppnåelsen med hensyn til overordnede utviklingsmål

Basert på vår analyse er det vanskelig å se systematiske forskjeller i utøvelsen av vertsbyrollen mellom "nye" og "gamle" universitetsbyer.

Hver enkelt by bør være bevisst hvilken vertsrolle byen vil ta

Det finnes ulike måter å tilnærme seg utøvelsen av vertsbyrollen. Vår kartlegging viser at byene har prioritert arbeid innenfor de fire områdene relativt forskjellig. En godt fungerende vertsbyrolle springer ut av ulike behov i de ulike byene, til ulike tider. Det finnes ikke noe fasitsvar på hva som bør inngå i den enkelte bys vertsrolle, eller hvordan rollen skal utøves. Vår anbefaling er likevel at *hver enkelt by* bør etablere et bevisst forhold til ulike initiativ og utfordringer som berører rollen, og se disse i en sammenheng. Slik kan byen trolig få mer samlet effekt ut av de tiltakene som berører relasjonen mellom vertsbyen og kunnskapsinstitusjonene, herunder også samskipnadene og studentene som innbyggere i byen.

Vi har også tro på verdien av at vertsbyene lærer av hverandre når det gjelder erfaringer fra ulike initiativ knyttet til vertsbyrollen. I denne sammenhengen bør heller ikke verdien av "vertsbyrollen" som *analytisk* begrep undervurderes. Et slikt begrep gjør det lettere å snakke "samme språk".

Vertsbyene bør utfordre staten

Staten er avhengig av godt verstskap for sine kunnskapsinstitusjoner. Det er imidlertid liten oppmerksomhet om dette fra statens side. Vertsbyene bør etter vår oppfatning utfordre staten til partnerskap rundt vertsbyrollen. Staten og vertsbykommunene har grunnleggende sett felles interesser i forhold til at samspillet mellom vertsbyene og kunnskapsinstitusjonene er best mulig - ikke minst i møtet med en tøffere global konkurranse der kunnskapsinstitusjonene, og vilkårene for kvalitet innen forskning og utdanning, vil være avgjørende for landets fremtidige utvikling.

SUMMARY AND CONCLUSIONS

Summary

The role of the larger Norwegian cities as hosts of knowledge institutions³ and their cooperation with these institutions has not been examined in much detail up to now. This study shows that during the last 5-10 years, there has been a process of change and development in the cities' role as hosts and in their cooperation with the institutions of higher education they are hosting. Our main impression is that there is great variation in the roles host cities choose to play – some make an effort to create favorable framework conditions (i.e., act as facilitators), some are driving forces, and others limit themselves to a passive role within the four specific areas we have analyzed in this study: 1) Student welfare, 2) Innovation and industrial and commercial development, 3) Workforce and competence development, and 4) Community, cultural and local development. All cities have established various forms of cooperation on several levels, i.e. the political, administrative or operational ones, but none of them engage in comprehensive collaborations in all of the four areas mentioned above. The most notable development has happened within the areas of student welfare and innovation and industrial and commercial development. The host cities have been more interested in developing their connections with the educational institutions than the other way around. It is likely that there exists a connection between an increasing focus on the host role and cooperation from the cities' side, and heightened consciousness regarding the importance of taking a more active role as community developers. We found no systematic differences between "old" and "new" university cities. The differences between cities are due to different starting conditions, traditions and identities, the commitment of individuals and enthusiasts, and the fact that the individual cities are at different stages in the development of visions and strategies and in relation to the degree to which those have been anchored. The cities need to develop a greater awareness of which role they want to take within the different areas and at the same time challenge the state to become a partner to them in their role as hosts.

Background

The starting point for this project is a general hypothesis that the cities' role as a host to educational institutions is presently undergoing changes. This phenomenon has not been examined closely up to now and the objective of this study is to develop a greater understanding for how the host role and the relations between host city and knowledge institutions function in practice. The report was commissioned by KS Storbysforskning v/storbyene.

Key issues

The key issues this study examines are divided into four main thematic areas in the tender document:

1. What characterizes the role of the big cities as host municipalities for universities, university colleges and other educational institutions?
2. A description of the relationship between the host municipalities and the educational institutions, the employees, the students and the student associations
3. Changes in the host municipalities' behaviour in the last 5-10 years

---

³ For the purposes of this study, we have defined knowledge institutions as universities and university colleges, although our data mainly derive from universities.

4. What characterizes attractive, innovative and competitive university cities internationally?

Conclusions and recommendations

The role of host city is an immature concept, and there is a need to develop an analytical framework in order to understand what this role comprises

There is no clear definition of what the role of a host city for knowledge institutions actually entails. We have therefore chosen to base this study on an examination of four areas which are relevant to a description of different characteristics of the relationship between host city and knowledge institutions. The first of these areas is student welfare, and concerns mostly practical challenges that the cities have had to manage as a consequence of hosting knowledge institutions. The three other areas focus more on how to benefit from educational institutions as a strategic resource in order to strengthen the development of the host city and the region as a whole and include 1) Innovation and industrial and commercial development, 2) Workforce and competence development, and 3) Community, cultural and local development. All four areas are interconnected, and development in one area can affect development in the others.

Another basic assumption from our side is that there are three main roles that host cities can take in relation to educational institutions within each of the areas mentioned above: a *passive* role, a role as *facilitator*, or as a *driving force*. The host city takes a *passive role* if it limits itself to fulfilling its statutory obligations in relation to knowledge institutions. A *facilitator role* is a *responsive* role where the host city tries to support development and initiatives from the side of the educational institutions that are in accordance with the host city's own interests. The host city chooses to be a *driving force* if it regards its knowledge institutions as an important strategic resource and there is a need to mobilize these institutions (and others) in order to achieve a form of development that is in line with the city's policy objectives and strategies.

In order to assess the *depth of the cooperation* within the respective areas, we have described how this cooperation is executed in practice on the political, strategic and operational levels. The *political level* is defined as cooperation between the political leadership of the city and the management of the educational institutions regarding the development of ambitions and visions for collaboration. *Strategic level* refers to whether this cooperation is anchored at a higher administrative level within both the host city and the knowledge institutions, and if this is evident in the form of policy and strategy documents. *Operational level* means that the cooperation is also anchored at operational level in the municipality and the knowledge institutions through initiatives such as specific action plans that are supposed to be followed.

Cities take varying roles within the different areas

In table A, we show whether the cities have chosen a passive role, a facilitator role or a role as driving force within the four areas of 1) Student welfare, 2) Innovation and industrial and commercial development, 3) Workforce and competence development, and 4) Community, cultural and local development.

Table A Result of the analysis of the individual characteristics of the six cities' host role

City \ Area/role	Student welfare			Innovation and business development			Workforce and competence development			Community, cultural and local development		
	Pa*	Fa*	Df*	Pa*	Fa*	Df*	Pa*	Fa*	Df*	Pa*	Fa*	Df*
Oslo		x				x	x				x	
Trondheim			x			x		x				x
Bergen			x			x		x		x		
Stavanger			x			x		x			x	
Kristiansand	x				x				x			x
Tromsø	x			x				x		x		

* Pa = Passive, Fa = Facilitator, Df = Driving force

All cities except Tromsø express ambitions for an active host role in long-term development plans and policy documents, but the actual roles the cities have chosen to take vary depending on the different thematic areas. Our general impression is that the cities have concentrated especially on the areas of student welfare and innovation and industrial and commercial development, while workforce and competence development and societal, cultural and local development have received less attention. There are however variations between the individual cities with regard to this.

Oslo has been a very clear driving force in the area of innovation and industrial and commercial development over many years. In the areas of student welfare and community, cultural and local development the city acts as a facilitator, while it is more passive with regards to workforce and competence development. Trondheim has for many years been a driving force in the areas of student welfare and community, cultural and local development, and has ambitions to replicate this within innovation and industrial and commercial development. In the area of workforce and competence development, Trondheim has been a facilitator. Bergen has been a clear driving force with regards to student welfare, and has also been very active within innovation and industrial and commercial development for the last few years. Our impression is that Bergen has played a passive role in the area of community, cultural and local development, while it has been a facilitator regarding workforce and competence development. Stavanger is a driving force within student welfare and innovation and industrial and commercial development, and has been a facilitator regarding the two other areas. We see Tromsø as passive in the three areas of student welfare, innovation and industrial and commercial development, and community, cultural and local development, while it is a facilitator with regards to workforce and competence development.

All cities are cooperating within several areas, but none of them have established comprehensive collaborations in all of them

In table B, we show whether the cities cooperate on the political, administrative or operative levels within the four areas.

Table B Summary of the analysis of the cooperation between host city and knowledge institutions in the four areas on the political, strategic and operational levels

Area/level City	Student welfare			Innovation and commercial and industrial dev.			Workforce and competence development			Community, cultural and local development		
	P*	S*	O*	P*	S*	O*	P*	S*	O*	P*	S*	O*
Oslo	X			X	X	X			X			X
Trondheim	X	X	X	X	X	X		X	X	X	X	X
Bergen	X	X	X		X	X			X			X
Stavanger	X	X		X	X	X			X	X	X	X
Kristiansand				X	X	X		X	X	X	X	
Tromsø									X			X

* P = Political level, S = Strategic level, O = Operational level

Our main impression is that all cities cooperate in more than one area, but none of them have established collaborations on both the political, strategic and operational levels in all four areas. All cities, with the exception of Trondheim, repeatedly mention the importance of cooperation between host municipalities and knowledge institutions in municipal long-term plans and other relevant policy documents. The host cities have developed in the direction of ascribing greater importance to the active involvement of knowledge institutions and other relevant actors in the development of strategic plans and policy documents to ensure proper anchoring and relevance for all stakeholders. It varies whether these fora of cooperation have a clear objective with regards to one or several of the above-mentioned thematic areas, or if they maintain a more holistic perspective of the host role. Most cities have fora with objectives that give room to discuss a more holistic approach to this role. Examples of this are *Universitetsfondet* in Stavanger, *Byrådslederens kontaktutvalg* in Bergen, *Strategisk samarbeidsforum for kunnskapsbyen Trondheim* and *Samarbeidsrådet* in Kristiansand.

With the exception of Tromsø and Kristiansand, all cities cooperate in the area of student welfare. Especially Bergen and Trondheim have a history of comprehensive and long-term cooperation. Bergen has concentrated on the accommodation situation, while Trondheim has chosen a broader approach. One example for this is the city's development of a holistic student policy where any initiatives and measures are prioritized in consultation with the actors involved in the cooperation. Stavanger has formalized meeting places for students and the political leadership, but for natural reasons, this cooperation is of a newer date and not as established as in the traditional university cities of Bergen and Trondheim. In Oslo, there is collaboration with regards to student welfare on the political level, but the municipality has indicated that it considers discontinuing the forum in question as students present few issues for discussion in meetings, and meetings are postponed or cancelled for this reason.

Cooperation regarding innovation and commercial and industrial development between the municipalities and knowledge institutions is going on in all cities, with the exception of Tromsø. The new university cities of Stavanger and Kristiansand have been especially active, and *Universitetsfondet* and *Sørlandets kompetansefond* which were established at

the municipalities' initiative played an important role in the process of gaining university status for these cities. Oslo has also put much effort into this particular area, and has established cooperation on all levels like Stavanger and Kristiansand. Trondheim also cooperates with regards to innovation and industrial and commercial development on all levels, but this cooperation is not as established as in the cities mentioned above. Tromsø has entered into a formal cooperation agreement regarding innovation work, but this has not been followed up to any great extent.

All cities have cooperation agreements in connection with university college-based / occupational educations, but cooperation within more traditional academic subjects is little developed. In the area of workforce and competence development, there are big differences in the individual cities' level of ambition. It is especially Kristiansand that stands out here with a comprehensive long-term cooperation on the strategic and operational levels with regards to work practice and a trainee scheme. Trondheim also engages in strategic and operational cooperation, but not to the same extent as Kristiansand. Oslo has operational cooperation with regards to work practice schemes, and Bergen cooperates on the operational level regarding both work practice and trainee schemes.

Within the area of community, cultural and local development, there is cooperation in all cities, with especially comprehensive collaboration in Stavanger and Trondheim.

The largest differences between international and Norwegian cities probably lie in the field of workforce and competence development

In connection with this study, we have also looked at three international cases: Montpellier in France, Aarhus in Denmark, and Gothenburg in Sweden. In all these cities, the host city and the knowledge institutions cooperate closely. Cooperation in the area of innovation and commercial and industrial development is especially prominent. In Montpellier, there has also been a lot of activity in the area of community, cultural and local development. Apart from this, it seems as if the largest differences in comparison with to the Norwegian cities exist in the field of workforce and competence development. Both in the international cases we studied and within the OECD-area as whole, there seems to be a steadily increasing focus on this area. One of the driving forces for this is the aim of lifelong learning promoted by the OECD.

Mass education society is an important driver for changes in the host city role

In all six host cities, there have been changes over the last ten years, both regarding the content of the host city role, and how this role is executed. The cities have developed increased awareness around the opportunities and the challenges associated with their role as university cities/knowledge hubs.

An important driving force behind the changes in the host role and the cooperation with knowledge institutions is the large growth in the number of students – a consequence of what we call the mass education society. One effect of this is increased pressure on host cities regarding the need to provide sufficient accommodation. The municipalities have also had to respond to the institutions' growing need for physical space. In addition, we see an increasing awareness on the side of the host cities around the expansion, re-location or new establishment of knowledge institutions as a strategic opportunity for (physical) urban development.

The host role as part of a more clear-cut community developer role

Another driving force for change is the growing realization that there is need for regional cooperation in order to create growth and jobs. This means primarily knowledge-based jobs, for which the commercialization of knowledge institutions' research efforts plays a central role.

Our data material indicates that it is usually the host cities that take the initiative for cooperation, not the knowledge institutions. One reason for this could be that the municipalities view the knowledge institutions as an important resource in connection with a regional community developer role. We believe that there is a trend towards the increased use of new governance-influenced⁴ ways of interaction in order to unite the efforts of different actors where this is indicated.

The cities start from different initial conditions and premises

Regardless of whether the host city chooses to act as a facilitator or driving force, this role is normally motivated by a need to tackle specific challenges. The individual cities face different challenges, and start from different points of departure and other premises which partly explain the differences in the execution of the host role and the cooperation with the knowledge institutions. Measured as a share of the general population, Stavanger and Oslo are the cities with the fewest students, while Trondheim is the city that has clearly the most, followed by Bergen and Tromsø. This means that students probably influence the city's character to a greater degree in Trondheim, Tromsø and Bergen than in the other cities. Apart from this, there are differences between the cities with regards to the number of knowledge institutions and employees within R&D, from only one institution of tertiary education in Tromsø to 18 in Oslo. In addition, there are a large number of independent research institutions in Oslo. The number of man-labour years within R&D varies from approx. 400 in Kristiansand to 8,400 in Oslo.

The cities also fulfil different roles. All cities are regional centres, but in addition, Oslo is Norway's capital and the seat of the majority of the public administration. On the other hand, Oslo is also the only one of the host cities which is a primary municipality with responsibility for tasks associated with county administration. The six cities also have different cultures, identities and traditions which can influence their host role and cooperation with the knowledge institutions. The same applies to the knowledge institutions. There are also variations in the degree to which visions and strategies have been developed that are well anchored within both the host municipality and the knowledge institutions. The role that the commitment of opinion leaders and enthusiasts plays in this process should not be underestimated, either.

In Kristiansand and Stavanger, the new universities are especially closely intertwined with their host cities. The work to achieve university status welded institutions and host cities together, but, rather surprisingly, they do not seem to have given much thought to the shape of their further cooperation after university status was in place. Based on our analysis, it is difficult to see systematic differences in how "new" and "old" university cities execute their role as host cities.

Every city should make a conscious decision which type of host role it wants to play

There are different ways of approaching the execution of the role of host city. Our survey shows that the cities have made rather different prioritizations regarding their efforts within the four areas. A well-functioning host role is engendered by different needs in the different cities, at different times. There is no set answer as to which elements should be included in the individual city's host role, or how this role should be executed. In spite of this, our recommendation is that *each individual city* should consciously decide on its position in relation to different initiatives and challenges in connection with this role, and try to place these within a bigger picture. In this way, the city can probably get a more

---

⁴ An example of governance-influenced ways of interaction would be how public governance bodies – in this case the host cities' municipal administration – use a broader array of instruments than what is explicitly expressed through legislation and formal requirements in order to increase target achievement in relation to general development objectives

concentrated effect from the measures that affect the relation between host city and knowledge institutions, including the student associations and the students in their role as inhabitants of the city.

We also believe that there is an inherent value in the fact that the host cities learn from each other with regard to experiences from different initiatives connected with the host city role. In this connection, the value of “host city role” as an analytical concept should not be underestimated, either. Such a concept makes it easier to “talk the same language”.

Host cities need to challenge the state

The state is dependent on cities hosting its knowledge institutions in a good way. There is, however, little attention from the side of the state around this topic. We believe that host cities should challenge the state to enter into a partnership regarding the host role. The state and the host municipalities have basically a joint interest in an optimal interaction between the host cities and the knowledge institutions – not least with a view to meeting tougher global competition where knowledge institutions, and the framework conditions for research and education, will be a decisive factor for the country’s future development.

1 BAKGRUNN, PROBLEMSTILLING OG METODE

Utgangspunktet for dette prosjektet er en overordnet hypotese om at storbyenes vertsrolle overfor kunnskapsinstitusjonene er i endring. Vertsrollen er lite studert og formålet med prosjektet er å få en større forståelse for hvordan vertsrollen og relasjonen mellom vertsby og kunnskapsinstitusjoner fungerer. Dette kapitlet beskriver bakgrunnen for prosjektet, redegjør for problemstillinger, metode og oppbygging av rapporten.

1.1 VERTSROLLEN ER LITE STUDERT

Globalisering, teknologisk og økonomisk utvikling påvirker måten vi lever og arbeider på. Noen stikkord er nye arbeidsplasser i tjenestesektorene, etterspørsel etter nye typer kompetanse og ferdigheter, og rask omstillingstakt. Samtidig vil demografisk og sosial utvikling påvirke samfunnsutviklingen. Dette innebærer nye muligheter og nye utfordringer. Private så vel som offentlige arbeidsgivere, vil i økende grad kreve økt tradisjonell og ny kunnskap, samt fleksible og omstillingsdyktige arbeidstakere. Utdanningsnivået i samfunnet øker, men fremdeles avbryter mange unge skolen for tidlig. Det er et potensial for at seniorer kan stå lenger i arbeid, men det krever at de kan fornye sine kunnskaper og tilpasse seg et arbeidsliv med større mobilitet. I økende grad blir innvandring sett på som nødvendig, men det kan medføre utfordringer knyttet til integrasjon.

En konsekvens er at kunnskap og human kapital nå er et prioritert politikkområde i hele Europa. Internasjonalt er det en økende bevissthet rundt kunnskapsinstitusjonenes betydning i samfunnsutviklingen, med særlig fokus på de høyere utdanningsinstitusjonene og deres rolle i samfunns- og næringsutviklingen i vertsby og -region. Universiteter, høyskoler og FoU-institusjoner forventes å gi viktige bidrag til utviklingen. Kunnskapsinstitusjonene utgjør et sterkt kort i en by/region og stiller på sin side krav til vertsbyene, for eksempel når det gjelder utforming av langtidsplaner og strategier. Videre er sosiokulturelle og miljømessige faktorer viktige for studenter og et moderne kunnskapsbasert arbeidsliv.

Tradisjonelt har de høyere utdanningsinstitusjonene hatt et nasjonalt fokus. For eksempel har universitetene sett sin rolle i forhold til nasjonale behov for forskning og utdanning av kompetent arbeidskraft. I kjølvannet av globaliseringen og den økende konkurransen mellom storbyregioner i ulike land, har universitetenes og høyskolenes regionale rolle imidlertid fått større betydning. Gjennom 1990-tallet og begynnelsen av 2000-tallet har flere internasjonale studier påpekt betydningen av dette. De høyere utdanningsinstitusjonene har blitt inkludert i en regional strategisk tenkning, bl.a. knyttet til det såkalte trippel helix – relasjonen mellom kunnskapsinstitusjonene, bedrifter og den offentlige forvaltningen. I tråd med dette perspektivet har bl.a. flere storbyregioner søkt å utvikle relasjonene mellom akademia, lokale myndigheter og lokale bedrifter for å styrke regionens konkurransekraft og attraktivitet.

Relasjonene mellom de høyere utdanningsinstitusjonene og regionen de tilhører, har imidlertid også en videre betydning enn det som knytter seg til økonomisk utvikling og konkurransekraft. Blant annet opplever kommuner og fylkeskommuner et økende behov for høyt utdannet arbeidskraft for å kunne sørge for et tilstrekkelig høyt nivå på sin tjenesteproduksjon. Universiteter og høyskoler har dessuten potensielt en rolle å spille i forhold til den offentlige diskurs knyttet til vitenskapens samfunnsrolle og kulturelle betydning. Studentene er bl.a. i betydelig grad med på å prege regionen og storbyen, og har stor betydning for hvordan denne oppleves av de som bor der eller er tilreisende på besøk.

Det er skrevet og sagt mye om kunnskapsinstitusjonenes samfunnsrolle⁵. Debatten om universitetenes betydning og forpliktelser vis a vis kultur, kirke, stat og samfunn er like gammel som institusjonen selv, og har vært et viktig tema helt siden Norge fikk sitt første universitet ved kongelig reskript den 2. september 1811.

Verstbyrollen er heller ikke ny. Like lenge som Norge har hatt universiteter og høyskoler har institusjonene satt sitt preg på sine omgivelser, og måttet forholde seg til lokale vilkår. Likevel er dette et tema som er omtalt og analysert i betydelig mindre grad.

Det kan være flere årsaker til dette. En mulig forklaring er at rollen som vertsby i et historisk perspektiv ikke har vært tillagt vesentlig betydning, verken av vertsbyene selv, staten eller kunnskapsinstitusjonene. Dermed er det ikke sagt at både vertsbyene og institusjonene har måttet forholde seg til hverandre på ulike måter. Men karakteristikaene ved denne relasjonen har muligens ikke vært slik at det har tiltrukket seg spesiell interesse; samspillet mellom institusjonene og byene har ikke skilt seg vesentlig fra det samspillet man vil finne mellom byene og andre større institusjoner eller virksomheter.

Med i dette bildet hører også at de offentlige kunnskapsinstitusjonene forståelig nok har vært mest opptatt av staten, som finansierer virksomhetene. Også byene har forholdt seg til en arbeidsdeling mellom forvaltningsnivåene der staten har hatt det avgjørende ansvaret for universiteter, høyskoler og frittstående forskningsinstitutter. Staten har på sin side sett på kunnskapsinstitusjonene som viktige for bidragsyttere i *nasjonale* prosjekter, som bl.a. å sørge for utdanning av fremtidige embetsmenn og –kvinner og å sørge for forskning som gir samfunnet beredskap til å møte utfordringer innen de ulike samfunnssektorer.

Når vertsbyenes rolle likevel er satt på dagsorden gjennom dette prosjektet, er det et uttrykk for at denne rollen nå får stadig større oppmerksomhet. Noe har skjedd. Mye tyder på at institusjonene oppfattes som viktigere for vertsbyene enn før. Dette kan også ha ført til at innholdet i rollen har endret seg, og at den nå omfatter flere områder og oppgaver.

På bakgrunn av dette har KS Storbyforskning v/storbyene bestilt et forskningsprosjekt på utviklingen av kunnskapsbyer og -regioner. Prosjektet skal gi svar på hvordan storbyen forholder seg til sine kunnskapsinstitusjoner, forstått som institusjoner for høyere utdanning og forskning, og hvordan det kan utvikles et gjensidig samarbeid mellom kunnskapsinstitusjonene og vertskapsby/-region som kan styrke begge parter posisjon i en stadig mer globalisert kontekst. Econ Pöyry og Analyse og strategi ble tildelt oppgaven og har i samarbeid stått for dette forskningsprosjektet. Econ Pöyry har fungert som prosjektleder, Analyse og strategi som underleverandør. Prosjektet er finansiert av KS v/program for storbyrettet forskning. Prosjektførende by har vært Trondheim og en styringsgruppe med representanter fra de deltakende byene: Oslo, Bergen, Trondheim, Tromsø, Kristiansand og Stavanger har fulgt prosjektet.

---

⁵ For en oversikt over ulike teoretiske bidrag i synet på denne relasjonen, se bl.a. Skoie, Hans og Øyvind Sätvedt (1998): *Forskning, kultur og autonomi*. NIFU rapport 17/98. Oslo: Norsk Institutt for studier av forskning og høyere utdanning.

1.2 PROBLEMSTILLING

Problemstillingene er i konkurransegrunnlaget delt i fire hoveddeler:

1. Hva kjennetegner storbyenes rolle som vertskommune for universitet, høyskoler og andre kunnskapsinstitusjoner?
2. Beskrivelse av forholdet mellom vertskommunene og kunnskapsinstitusjonene, de ansatte, studentene og samskipnadene
3. Endringer i vertskommunenes adferd siste 5-10 år?
4. Hva kjennetegner attraktive, innovative og konkurransekraftige universitetsbyer internasjonalt?

1.3 METODER FOR Å KARTLEGGE FORHOLDET VERTSBY-KUNNSKAPSINSTITUSJON

Vi har i prosjektet brukt ulike metoder for datainnsamling. Vi har gjennomført dokumentanalyser og intervjuer med respondenter fra alle byene som er involvert i prosjektet: Oslo, Bergen, Trondheim, Tromsø, Kristiansand og Stavanger. Vi har gjennomført tre dialogkonferanser i hhv. Trondheim, Kristiansand og Oslo og innhentet informasjon om tre internasjonale case: Montpellier, Århus og Gøteborg. Datainnsamlingen har primært vært gjennomført i løpet av 2010.

Som nevnt har byenes vertsrolle for universitet og høyere utdanningsinstitusjoner i liten grad vært gjenstand for studier, og vi har hatt en eksplorativ tilnærming til problemstillingene slik at rammeverk for analysen og empiri er utviklet parallelt og i et samspill etter hvert som kunnskap om problemstillingen har økt.

1.3.1 Dokumentanalyse

Vi har gjennomgått relevant litteratur og offentlige dokumenter for å gi en overordnet beskrivelse av hva som er de viktige drivkrefter for å forstå hvorfor vertsrollen er i endring. For å beskrive og analysere byenes ulike profiler med hensyn til demografi, næringsstruktur og type kunnskapsinstitusjoner har vi basert oss på offentlig statistikk. For å få kunnskap om hva som kjennetegner vertsbyenes forhold til kunnskapsinstitusjonene har vi gjennomgått tilgjengelige langtidsplaner, policy- og strategidokumenter, handlingsplaner, avtaler og andre relevante dokumenter fra byene som styringsgruppens medlemmer har bidratt med å fremskaffe. Tilsvarende har vi mottatt relevante policy- og strategidokumenter fra de universitetene som har vært gjenstand for studien for å få et inntrykk av hvordan disse ser på sin egen og vertsbyens rolle. Vi har anlagt et bredt perspektiv på vertsbyenes forhold til kunnskapsinstitusjonene, og vi tar derfor forbehold om at det kan være enkelte relevante dokumenter og initiativ som ikke er fanget opp.

1.3.2 Dybdeintervjuer

Problemstillingene i prosjektet er sammensatte og komplekse. Det har derfor vært nødvendig å supplere dokumentanalysen med dybdeintervjuer med ulike ressurspersoner. Det ble utarbeidet en intervjuguide som styringsgruppen fikk anledning til å kommentere på. Intervjuguiden var relativt detaljert og informantene hadde ulike forutsetninger for å kunne svare på detaljerte spørsmål. Alle hadde imidlertid verdifulle synspunkter på hvordan forholdet mellom vertsbyen og kunnskapsinstitusjonene fungerer. Intervjuene ble dels gjennomført ved fysisk oppmøte og dels som telefonintervjuer. Intervjuer med fysisk oppmøte som krever reising, ble gjennomført der det var mulig å få avtaler med flere informanter i løpet av 1-2 dager, øvrige intervjuer ble tatt pr. telefon. Vårt inntrykk er at vi ikke har fått vesentlig mer ut av de intervjuene der vi har hatt fysisk oppmøte enn de vi har

tatt pr. telefon. Informantenes nærhet til og kunnskap om problemstillingene har vært viktigere for hva vi har fått ut av intervjuene.

Det er totalt gjennomført 47 intervjuer med representanter fra følgende grupper:

- Politisk og administrativt nivå i vertskommunene og en representant for en fylkeskommune (i tillegg til at Oslo også har status som fylkekommune)
- Ledelse og ansatte ved universitetene, studentsamskipnadene og utvalgte høgskoler
- Studentene
- Næringslivsaktører

En utfordring med intervjuer som metode i dette prosjektet har vært å få "ærlige svar", da vi primært snakket med representanter på strategisk nivå. Dette er personer som kan ha interesse av å svare strategisk dvs. framstille situasjonen som mer positiv eller negativ enn den er. I tillegg handler det om personlig stil: Noen er mer åpne og kritiske enn andre. Grad av åpenhet kan også være uttrykk for modenhet i relasjonen og samarbeidet mellom vertsby og kunnskapsinstitusjoner: desto mer tillit som er etablert, desto mindre risiko å uttale seg kritisk. Det må derfor tas forbehold om at slike forhold også kan ha påvirket de inntrykkene vi har fått gjennom intervjuene.

Det har vært skrevet skriftlige referater fra intervjuene og konsulentteamet har hatt arbeidsmøter for å kalibrere inntrykk fra intervjuene slik at fremstillingen er mest mulig lik.

1.3.3 Dialogkonferanser

Det har parallelt med dokumentstudier og intervjuer vært gjennomført tre dialogkonferanser. Hensikten med dialogkonferansen har vært todelt:

- Bidra til erfaringsutveksling og læring mellom byene
- Gi viktige innspill til prosjektet/rapporten

Den første dialogkonferansen ble holdt i Trondheim 10. Februar 2010. Temaet var: *Hvordan preger kunnskapsinstitusjonene byutviklingsarbeidet?* Undertemaene som ble berørt var hvordan kunnskapsinstitusjonen har påvirket så vel kultur/uteliv, som byplanlegging, byens attraktivitet for unge mennesker og internasjonal markedsføring av byen.

Tilstede på konferansen var referansegruppen med unntak av representant for Stavanger, to ekstra representanter for Trondheim kommune, to ekstra representanter for Kristiansand kommune, to representanter for StudiebyEN i Trondheim og en representant for Studentsamskipnaden i Trondheim (SiT). I tillegg deltok prosjektteamet med fire deltakere. Totalt var ca. 15 tilstede. Fokus var på byene Trondheim og Tromsø, og representanter for de to byene holdt hvert sitt innlegg med hovedvekt på egne erfaringer med temaet. I etterkant var det diskusjon og spørsmål.

Som oppfølging til innleggene ble de andre fra referansegruppen oppfordret til å si noe om status for samarbeid på byutviklingsfeltet i sine respektive byer. Også StudiebyEN og SiT kommenterte temaet byutvikling fra sine ståsteder.

Den andre dialogkonferansen ble holdt i Kristiansand 18. mars 2010 med temaet: *Hvordan benyttes kunnskapsinstitusjonene som en strategisk ressurs for lokal/regional utvikling?* Fokus var på de nyeste universitetsbyene Stavanger og Kristiansand. Totalt deltok 30 personer, med representanter fra kunnskapsinstitusjoner, studenter og fylkeskommunalt nivå samt alle kommunene unntatt Tromsø. Fra Kristiansand fikk deltagerne bl.a. høre innlegg ved Øyvind Laderud og Anne Karen Aunevik som fortalte om Kristiansands vertsfunksjon og arbeid overfor kunnskapsinstitusjonene. Professor Arne Isaksen ved Universitet i Agder snakket om *"Kunnskapsinstitusjoner og næringsliv.*

Gjensidig tilpasning for videre byvekst” og Dekanus ved fakultet for økonomi og samfunnsvitenskap Universitetet i Agder (UiA) Jon P. Knudsen snakket om prosjektet Praxis sør. Fra Stavanger fikk man bl.a. høre fungerende strategi- og kommunikasjonsdirektør Hege Skjelbred-Knudsen, Universitetet i Stavanger (UiS) snakke om ”Samarbeid mellom UiS og regionens næringsliv og offentlige aktører”, Anne Siri Høiland, daglig leder NCE Culinology som snakket om ”Måltidets hus med utgangspunkt i NCE – samarbeid mellom offentlige og private kunnskapsmiljøer” og Kjølsv Eivind Egeland jr. som snakket om Universitetsfondet.

Den siste dialogkonferansen ble holdt i Oslo 27. mai 2010 med temaet: *Hvordan bidrar vertsbyene til kunnskapsinstitusjonenes kjerneoppgaver: Forskning, utdanning, formidling?* Fokus var på byene Oslo og Bergen. Totalt deltok ca. 25 med representanter fra alle kommunene (unntatt Tromsø), kunnskapsinstitusjonene, studentorganisasjoner ved lærestedene, samt Norsk Student Union (NSU) og Studentenes Landsforbund (STL). Jan Erik Grindheim, førsteamanuensis ved Universitetet i Agder og seniorrådgiver i Analyse & Strategi AS snakket om ”Kunnskapsinstitusjonene som ressurs i regional utvikling”. Ingjerd Lindeland (nestleder Norsk studentunion) og Andreas Faye-Lund (nestleder i Studentenes Landsforbund) snakket om ”Hvor viktig er vertsbyene sett i et studentperspektiv?” Det var to innlegg med spesiell fokus på Oslo: Professor Kaare R. Norum, styreleder i Oslo Cancer Cluster, presenterte caset Oslo Cancer Cluster Innovasjonspark. Heine Strømme presenterte prosjektet Studenthovedstaden. Det var tre innlegg med fokus på Bergen: Prorektor Berit Rokne, Universitetet i Bergen snakket om ”Universitetet og omverden”, rådgiver i Bergen kommune Jan-Otto Evjen snakket om ”Studenten mot 2020” og Spesialrådgiver Dagfinn Øvrebotten, Byrådslederens avdeling Bergen kommune, snakket om ”Statlige rammebetingelser for vetskapsfunksjonen”.

1.3.4 Internasjonale universitetsbyer som case

Vi har valgt universitetsbyene Århus (Danmark) og Gøteborg (Sverige) som eksempler på nordiske byer og Montpelliére (Frankrike) som eksempel på en europeisk by utenfor Norden. Valgene er først og fremst gjort basert på konsulentenes tidligere kunnskap om disse som universitetsbyer som er kjent for å ha satset strategisk på universitet og kunnskapsinstitusjoner som virkemiddel og strategisk ressurs for utvikling av byen og regionen. Casene er beskrevet basert på tilgjengelige rapporter om byene, i tillegg til et par samtaler med informanter for å få bekreftet/avkreftet forhold som vi har vært usikre på. Formålet har vært å få fram noen gode eksempler som også kan tjene som inspirasjon for de norske byene.

1.3.5 Presentasjon av foreløpige funn

I tillegg til presentasjoner som konsulentene har gitt på dialogkonferansene har det vært gjennomført tre møter med styringsgruppen: et oppstartsmøte, et møte der utkast til disposisjon av rapport og bybeskrivelser ble presentert, og et siste møte med gjennomgang av utkast til sluttrapport. Styringsgruppen har gitt nyttige synspunkter og innspill på møtene og underveis i arbeidet, og gitt skriftlige kommentarer på bybeskrivelser og sluttrapport. I tillegg til disse møtene var det et ekstraordinært møte mellom prosjektførende by v/Trondheim kommune og konsulentene i forbindelse med prosjektlederskifte i Econ Pöyry. Hensikten med møtet var å sikre en felles forståelse av hva som var gjensidige forventninger til prosjektet.

1.3.6 Avgrensning og definisjoner

Som nevnt er vi ikke kjent med mange andre studier som har sett på relasjonene mellom storbyene og kunnskapsinstitusjonene. Underveis med arbeidet har vi imidlertid blitt kjent med studien *"Higher Education and Regions. Globally competitive, locally engaged"* utført av OECD i 2007. Denne studien har gitt nyttige innspill til de ulike perspektivene på samspill mellom storbyregioner og kunnskapsinstitusjoner som vi behandler i denne rapporten. Vi er også kjent med studiene *"Interaction between higher education institutions and their surrounding business environment – six Nordic case studies"* og *"Higher education institutions as drivers of regional development in the Nordic Countries"*, utarbeidet av Norregio i 2009.

Både rapportene fra OECD og Norregio har et genuint internasjonalt perspektiv. Vår studie har et mer rendyrket norsk perspektiv, noe som også innebærer at vi i større grad trekker linjer fra verstbyrollens utøvelse og samspillet mellom vertsbyene og kunnskapsinstitusjonene i de seks byene og utviklingen i nasjonale norske forhold og nasjonal politikk, selv om vi også gjennom de tre internasjonale casene har et sideblikk til internasjonale forhold.

De seks byene som omfattes av denne studien har også deltatt i Storbyprosjektet – et samarbeidsprosjekt mellom Innovasjon Norge, Norges forskningsråd, SIVA, KS og Kommunal- og regionaldepartementet som ble avsluttet i november 2009. Prosjektet har sett på storbyenes rolle som motor for regional og nasjonal innovasjon. Med basis i prosjektet er det også utarbeidet flere rapporter som dokumenterer erfaringer fra ulike lokale prosjekter i de seks byene. Storbyprosjektet ser i denne forbindelse, i likhet med vårt prosjekt, på samspillet mellom storbyene og kunnskapsinstitusjonene, men med et smalere fokus der innovasjon og næringsutvikling står særlig sentralt. Fokus for prosjektet "Storbyene og kunnskapsinstitusjonene" har vært på forholdet mellom de seks storbyene og deres kunnskapsinstitusjoner og ikke hva som er statens rolle i forhold til dette. Statlig ansvar er imidlertid trukket inn der vi mener dette er naturlig for å forstå helheten.

Vi bruker begrepene "vertsby" og "vertskommune" om hverandre og det er i begge tilfeller i all hovedsak byen med sin kommunale organisasjon og administrative apparat vi refererer til og ikke det samlede sivile samfunn innenfor kommunens administrative grenser. Som vi vil komme nærmere tilbake til, mener vi imidlertid det er saklig grunnlag for å inkludere et perspektiv som også omfatter vertsbyen i et regionalt perspektiv. De seks byene har alle, i større og mindre grad, en viktig rolle som regionale sentra og regional drivkraft, og vertsrollen og samarbeidet vis av vis kunnskapsinstitusjonene kan ikke ses uavhengig dette. Dette innebærer at vi inkluderer oppgaver og roller som storbyene har som går utover de som er pålagt dem gjennom lovverket.

Vi bruker begrepet "kunnskapsinstitusjoner" som et samlebegrep på både universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter, selv om de data som er innhentet i forbindelse med studien primært er fra universitetene i byene.

1.4 RAPPORTENS DISPOSISJON

I kapittel 2 redegjør vi for rammeverket vi vil bruke for å beskrive vertsrollen og samarbeidet mellom vertsbyene og kunnskapsinstitusjonene, samt hva som er den formelle ansvars- og oppgavefordelingen mellom aktørene. I kapittel 3 redegjør vi for hvilke overordnede drivkrefter som gjør at vertsrollen er i endring. I kapittel 4 drøfter vi og sammenlikner vertsrollen i de seks byene og hvordan samarbeidet med kunnskapsinstitusjonene fungerer. I kapittel 5 drøfter vi vertsbyrollen og samarbeidet med kunnskapsinstitusjonene i en sammenheng basert på beskrivelser og funn i kapittel 3 og 4.

2 RAMMEVERK FOR ANALYSE AV VERTSROLLEN OG SAMARBEID

Problemstillingen krever at vi tydelig skiller mellom vertsbyens rolle overfor kunnskapsinstitusjonene på den ene siden, og samarbeidet med disse på den andre siden. I dette kapitlet presenteres rammeverket vi vil bruke for å beskrive ulike kjennetegn ved vertsrollen og samarbeidet mellom vertsby og kunnskapsinstitusjoner. Vi presenterer fire områder med relevans for vertsrollen, tre prinsipielle roller vertsbyen kan innta, samt ulike nivåer samarbeidet mellom vertsby og kunnskapsinstitusjon kan foregå på. I tillegg redegjør vi kort for hva som er det formelle ansvaret mellom aktørene på de fire områdene.

2.1 FIRE OMRÅDER MED RELEVANS FOR VERTSROLLEN

Det finnes ingen entydig definisjon av hva vertsbyrollen overfor kunnskapsinstitusjonene innebærer. Vi har derfor valgt å ta utgangspunkt i fire områder som er relevante for å beskrive ulike kjennetegn ved forholdet mellom vertsby og kunnskapsinstitusjoner. Det første området er studentvelferd, og gjelder forhold som vertsbyene har måttet håndtere som konsekvens av å være vertskap for kunnskapsinstitusjoner. De tre andre områdene knytter seg til det å dra nytte av kunnskapsinstitusjoner som strategisk ressurs som ledd i en strategi for å styrke vertsbyens og regionens utvikling. De tre områdene bygger på en rapport fra OECD om regioner og kunnskapsinstitusjonene⁶, og omfatter: 1) Innovasjon og næringsutvikling, 2) Arbeidskraft- og kompetanseutvikling, 3) Samfunn-, kultur-, og stedsutvikling. Det er en klar sammenheng mellom de fire områdene, og utviklingen på ett område kan ha betydning for utviklingen på de andre områdene. Vi redegjør kort for hva vi mener med de fire områdene:

- **Studentvelferd**

Med studentvelferd mener vi at det legges til rette for et godt studentliv for de som velger å studere ved kunnskapsinstitusjonene. Dette innebærer velferdstjenester som boliger, helse- og sosialtjenester, barnehager, idrett- og kulturaktiviteter med mer.
- **Innovasjon og næringsutvikling**

Med innovasjon og næringsliv mener vi hvordan kunnskapsinstitusjonenes forsknings- og utviklingsaktivitet kan utnyttes til innovasjon og næringsutvikling i vertsbyen og regionen.
- **Arbeidskraft og kompetanseutvikling**

Med arbeidskraft og kompetanseutvikling mener vi hvordan kunnskapsinstitusjonene kan bidra til utdanning av høyt kvalifisert arbeidskraft og kompetanseutvikling som vertsbyen og regionen trenger. I tillegg kan kunnskapsinstitusjonene gjennom sin formidlerrolle bidra til livslang læring og kunnskapsspredning til både næringsliv, offentlig virksomhet og innbyggere i byen og regionen.
- **Samfunn-, kultur- og stedsutvikling**

Regional utvikling er mer enn næringsutvikling. Med samfunn-, kultur-, og stedsutvikling menes hvordan kunnskapsinstitusjonene kan bidra til byens og regionens utvikling i et bredere samfunnsutviklings- og omdømme perspektiv blant annet for å tiltrekke seg studenter og attraktiv arbeidskraft. Eksempelvis preger kunnskapsinstitusjonene byens utvikling gjennom sin fysiske lokalisering og

⁶ OECD (2007): *Higher education and regions: Globally competitive, locally engaged*. Side 22.

infrastruktur, studentenes og ansattes bruk av byen, og gjennom FOU på temaer som er viktige for den generelle samfunnsutviklingen: helse, velferd, bærekraftig og miljøvennlig stedsutvikling. Kunnskapsinstitusjoner kan i tillegg gjennom sin internasjonale aktivitet prege byen gjennom rekruttering av internasjonale studenter og ansatte, konferansevirksomhet med mer. Vi har fokus på temaet byutvikling innenfor dette området.

Det kan argumenteres for at definisjonen av de fire områdene kunne vært noe annerledes. Eksempelvis har vi valgt å definere arealbruk som en del av området samfunn-, kultur-, og stedsutvikling, men det kunne også vært lagt til området studentvelferd. Omdømme- og profilering er også lagt til området samfunn-, kultur og stedsutvikling, men kunne alternativt vært lagt til området arbeidskraft og kompetanseutvikling eller til innovasjon og næringsutvikling. I tillegg vil det være slik at enkelte tiltak vil befinne seg i en gråson mellom disse områdene. Hovedpoenget er å bruke disse områdene som analytiske knagger for beskrive vertsbyrollen som helhet.

2.2 TRE PRINSIPIELLE VERTSROLLER

Vi har valgt å ta utgangspunkt i at vertsbyene prinsipielt kan innta tre roller⁷ overfor kunnskapsinstitusjonene: enten en passiv rolle, som tilrettelegger eller pådriver. En passiv rolle innebærer at det er lite kontakt mellom vertsbyen og kunnskapsinstitusjonene. En tilretteleggerrolle velges dersom vertsbyen primært ser det som sin rolle å understøtte utvikling og initiativ fra kunnskapsinstitusjonene som er i tråd med vertsbyens interesser. Vertsbyen velger en pådriverrolle dersom den ser kunnskapsinstitusjonene som en viktig strategisk ressurs og det er behov for å mobilisere kunnskapsinstitusjonene (og andre) for å få til en utvikling som er i tråd med byens politiske mål og strategier. Om vertsbyen velger en passiv-, tilrettelegger- eller pådriverrolle vil også kunne være avhengig av om byen er i en oppstartfase på en satsing, eller er kommet godt i gang. I en oppstartsfase vil det kunne være behov for å ta en pådriverrolle, når initiativet er godt i gang kan vertsbyen velge en mer tilretteleggende eller passiv rolle. Begrepene passiv, tilrettelegger og pådriver vil vi derfor bruke deskriptivt og ikke normativt i analysen.

I det etterfølgende utdyper vi hva vi legger i at verts kommunen enten har en passiv rolle, tilrettelegger- eller pådriverrolle.

2.2.1 Vertsbyen har en passiv rolle

Vertsbyen inntar en *passiv rolle* dersom vertsbyen oppfatter at rollen primært er å ivareta lovpålagte oppgaver overfor kunnskapsinstitusjonene med relevans for områdene studentvelferd, innovasjon og næringsutvikling, arbeidskraft og kompetanseutvikling, og/eller samfunns- kultur og stedsutvikling. En passiv rolle kan være uttrykk for en bevisst eller ubevisst policy og holdning fra verts kommunens side. En bevisst passiv rolle vil være uttrykk for at verts kommunen mener at byen og regionen av ulike grunner er best tjent med at kommunen har fokus på sine lovpålagte kjerneoppgaver, og at kunnskapsinstitusjonene og andre aktører har et tilsvarende fokus på sine kjerneoppgaver. En ubevisst passiv rolle vil være uttrykk for at verts kommunens holding til kunnskapsinstitusjoner er mer tilfeldig og lite gjennomtenkt.

---

⁷ "Storbykommunenenes roller i innovasjonssystem", Konsulentfirmaet Sjuelv 2009 har utviklet fire ulike rollesett i forhold til næringsutvikling: 1 Tilrettelegger og stedsutvikler, 2 Initiativtaker og pådriver, 3 Arenabygger, katalysator og døråpner, 4 Samarbeidspart, partnerskaps- og nettverksaktør. De samme perspektiver er ivaretatt i våre roller.

2.2.2 Vertsbyens rolle som tilrettelegger

Vertsbyen inntar en rolle som *tilrettelegger* når byen primært oppfatter sin rolle som å *respondere* på behov fra kunnskapsinstitusjonene på ett eller flere av områdene som beskrevet over dvs. knyttet til enten studentvelferd, innovasjon og næringsutvikling, arbeidskraft og kompetanseutvikling, og/eller samfunns- kultur og stedsutvikling. Eksempelvis kan dette gjelde vertsbyens rolle som reguleringsmyndighet og tomteeier når kunnskapsinstitusjonene trenger fysiske arealer til enten forskning-, undervisning-, formidlings- eller studentvelferdsformål, eller dersom kunnskapsinstitusjoner og næringsliv sammen tar initiativ til samlokalisering av virksomhet som krever behov for nye lokaler. Vi definerer også deltakelse fra vertsbyene i ulike samarbeidsfora, møteplasser og nettverk som en del av tilretteleggerrollen når disse foraene er etablert og primært drevet fram av kunnskapsinstitusjonene og andre aktører innenfor ett eller flere av de fire områdene. Vertsbyenes deltakelse vil da primært være å følge utviklingen på de problemstillingene som defineres, og raskt kunne respondere på behov som oppstår. Tilrettelegging av praksisplasser for kunnskapsinstitusjonenes profesjonsutdanninger vil vi definere som en del av en tilretteleggerrolle.

Dersom vertsbyen bevisst har valgt en tilretteleggerrolle innenfor ett eller flere av de ulike områdene forventer vi å finne dette nedfelt i dokumenter både på politisk og strategisk nivå i kommunen og hos kunnskapsinstitusjonene. Dersom det har vært en mer gradvis og tilfeldig utvikling av tilretteleggerrollen forventer vi derimot ikke å finne policy- og strategidokumenter som beskriver en slik rolle.

2.2.3 Vertsbyens rolle som pådriver

Vertsbyen inntar en rolle som *pådriver* når den har en bevisst og *proaktiv* holdning til å bruke kunnskapsinstitusjonene som strategisk ressurs for en ønsket by- og regional utvikling. Eksempelvis vil vertsbyen se på arealplanlegging som et strategisk spørsmål og søke å forene kunnskapsinstitusjonenes behov med en overordnet visjon for arealplanlegging og byutvikling. Vertsbyen vil også kunne ha en proaktiv holdning til hvilket utdanningstilbud kunnskapsinstitusjonene bør utvikle for å få best mulig samsvar med regionenes behov for arbeidskraft og kompetanseutvikling. Pådriverrollen innebærer videre at vertsbyen tar initiativ til å opprette formelle og uformelle fora og møteplasser med relevante aktører som er tilpasset de visjoner og mål som skal realiseres innenfor de ulike områdene. Økonomisk støtte til forskning og utvikling gjennom fonds, finansiering av doktorgrader og konkrete prosjekter/programmer vil vi også definere som uttrykk for en pådriverrolle. Videre vil vertsbyen kunne være pådriver ved å etterspørre og være kjøper av kunnskapsinstitusjonenes kompetanse knyttet til både FOU, utdanning (inkl. videre- og etterutdanning) og formidling innenfor et bredt spekter av områder kunnskapsinstitusjonene har kompetanse på, eksempelvis næringsutvikling, velferd, miljø og stedsutvikling. Ved å tilby nyutdannede studenter traineeordninger vil vertsbyene kunne bidra til at nyutdannede blir værende i regionen dersom dette er ønskelig. Det kan også tas i bruk ordninger for utplassering av ansatte i kunnskapsinstitusjoner, offentlige og private virksomheter i en begrenset periode for å bidra til erfaringsutveksling og kompetanseutvikling. Aktiv bruk av politisk og administrativ ledelse i vertsby, kunnskapsinstitusjoner og næringsliv som døråpner i ulike spørsmål er også en del av en pådriverrolle. Aktiv profilering og markedsføring av byen som kunnskaps- og studentby for å tiltrekke seg studenter og attraktiv arbeidskraft hører også med.

Dersom vertsbyen har valgt en pådriverrolle innen for ett eller flere av områdene beskrevet i 2.1, vil vi forvente å finne at dette gjenspeiles i dokumenter på både politisk og strategisk nivå i kommunen og hos kunnskapsinstitusjonene. Vi forventer også å finne konkrete handlingsplaner som viser hvordan ambisjoner og visjoner skal følges opp, og at det jobbes systematisk på alle nivåer over tid for å nå ønskede mål.

2.2.4 Oppsummering av rammeverk for analyse av vertsrollen

Rammeverket for analyse av vertsrollen med de fire områdene og tre rollene kan framstilles som vist i tabell A og vil bli brukt i kapittel 4 og 5 for å drøfte hva som kjennetegner de ulike byenes vertsroller og for å sammenlikne byene.

Tabell 2.1 Rammeverk for å analysere kjennetegn ved de seks byenes vertsrolle

Område/rolle By	Studentvelferd			Innovasjon og næringsutvikling			Arbeidskraft og kompetanseutvikling			Samfunn-, kultur- og stedsutvikling		
	Pa*	Ti*	På*	Pa*	Ti*	På*	Pa*	Ti*	På*	Pa*	Ti*	På*
Oslo												
Trondheim												
Bergen												
Stavanger												
Kristiansand												
Tromsø												

Pa= Passiv, Ti = Tilrettelegger, På = Pådriver

2.3 SAMARBEID MELLOM VERTSBY OG KUNNSKAPSINSTITUSJON

I tillegg til å beskrive vertsbyenes rolle overfor kunnskapsinstitusjonene, skal vi i følge konkurransegrunnlaget også beskrive hvordan vertsbyene *samarbeider* med kunnskapsinstitusjonene gjennom å analysere både bredde og dybde i samarbeidet. For å vurdere bredden i samarbeidet vil vi også her ta utgangspunkt i de fire områdene som vertsby og kunnskapsinstitusjon prinsipielt kan velge å samarbeide om, og som er presentert i 2.1, nemlig: studentvelferd, innovasjon og næringsutvikling, arbeidskraftsbehov og kompetanseutvikling, samt samfunn-, kultur og stedsutvikling.

For å vurdere dybden i samarbeidet på de respektive områdene vil vi beskrive hvor formelt og uformelt et evt. samarbeid foregår på henholdsvis politisk, strategisk og operativt nivå:

- Med *politisk nivå* menes at det foregår samarbeid mellom den politiske ledelsen i byen og kunnskapsinstitusjonene om utvikling av ambisjoner og visjoner for samarbeidet. Aktører på politisk nivå i vertsbyen er blant annet bystyre/komiteer, byråd, byrådsleder, formannskap, ordfører, og ved universitetene/kunnskapsinstitusjonene rektor, prorektor og dekaner.
- Med *strategisk nivå* menes om samarbeidet er forankret på administrativ ledelsesnivå i vertsbyen og hos kunnskapsinstitusjonene, og om dette evt. nedfeller seg i policy- og strategidokumenter. Aktører på strategisk nivå er den administrative toppledelsen i kommunen (eksempelvis rådmann og vedkommendes ledergruppe, ledere for byrådsavdelinger), og ved kunnskapsinstitusjonene administrativ toppledelse/direktører i ikke-vitenskapelige stillinger.
- Med *operativt nivå* menes at samarbeidet også er forankret på operativt nivå i kommunen og kunnskapsinstitusjonen blant annet gjennom konkrete handlingsplaner som skal følges opp. Aktører på operativt nivå er ansatte i verts kommunen og kunnskapsinstitusjonene på lavere organisasjonsnivåer enn de forannevnte.

Dersom samarbeidet er godt forankret på alle de tre nivåene vil det være uttrykk for en moden relasjon mellom vertsby og kunnskapsinstitusjon og sannsynligheten for at man når felles mål er stor. Dersom forankringen er løs, og eventuelt kun foregår på ett av nivåene vil vi forvente at gjennomføringsevnen er svakere.

Rammeverket for beskrivelse/analyse av samarbeidet mellom vertsby og kunnskapsinstitusjoner er oppsummert i tabell 2 og vil bli brukt i kapittel 4 og 5 for å beskrive og drøfte forskjeller og likheter mellom vertsbyenes samarbeidsrelasjoner.

Tabell 2.2 *Rammeverk for å analysere samarbeidet mellom vertsby og kunnskapsinstitusjoner på de fire områdene på politisk, strategisk og operativt nivå*

Område/nivå By	Studentvelferd			Innovasjon og næringsutvikling			Arbeidskraft og kompetanse			Samfunn-, kultur og stedsutvikling		
	P*	S*	O*	P*	S*	O*	P*	S*	O*	P*	S*	O*
Bergen												
Kristiansand												
Oslo												
Stavanger												
Trondheim												
Tromsø												

* P=politisk nivå, S=strategisk nivå. O=operativt nivå

2.4 KORT OM DET FORMELLE ANSVARET MELLOM SENTRALE AKTØRER

Vi redegjør kort for det formelle ansvaret mellom de viktigste aktørene på statlig og kommunalt nivå på de fire områdene redegjort for i 2.1. Det formelle ansvaret er imidlertid ikke det viktigste i dette studiet, da storbyene har et begrenset formelt ansvar på områder som er relevante for vertsrollen og relasjonen til kunnskapsinstitusjonene. Dette studiet handler minst like mye om de ikke-lovpålagte oppgavene vertsbyene tar på seg.

2.4.1 Studentvelferd

Når det gjelder ansvaret for studentvelferd har vertskommunen lovpålagte oppgaver knyttet til å ivareta alle innbyggernes behov for ulike velferdsgoder knyttet til eksempelvis helse og barnehager, inklusive studentenes behov. Når det gjelder ulike kultur- fritids-, og idrettstilbud er det opp til kommunene selv hvilket tilbud de vil gi til befolkningen. Studentene er imidlertid ikke pålagt å melde flytting til den kommunen de bor under studiene, og mange velger av ulike grunner å la være. Fordi mange studenter ikke er folkeregistrert i den kommunen hvor utdanningsinstitusjonen befinner seg, har en stor del av det praktiske ansvaret for studentvelferd blitt organisert gjennom student-samskipnadene⁸. Studentsamskipnadene har som oppgave å ta seg av studentenes velferdsbehov ved det enkelte lærested. Staten v/kunnskapsinstitusjonene har primært et overordnet ansvar for studentenes læringsmiljø. Når det gjelder studentboliger har kommunen som reguleringsmyndighet et ansvar for å legge til rette for tomter, studentsamskipnaden har et operativt ansvar for selve byggingen og driften av

⁸ Endringer i lovverket har også styrket institusjonenes ansvar for studentvelferd på et strategisk nivå.

studentboligene, mens Kunnskapsdepartementet gir tilskudd til bygging av studentboliger basert på søknader⁹.

Å være en studentby innebærer i tillegg til gode velferdsordninger, at det er nødvendig med gode kollektivtransportløsninger. Det er fylkeskommunene og Oslo kommune som har ansvar for den lokale kollektivtransporten i fylket, herunder rutetilbudet, tilskudd og takster. Statlige tilskudd fra Samferdselsdepartementet og skatteinntekter (de såkalte frie midler) disponeres fritt av fylkeskommunene og Oslo kommune. Fylkeskommunale tilskudd til transportformål dekkes av de frie midlene, som for eksempel skole- og studentrabatt, ungdomskort, de landsomfattende sosiale rabattordningene og transport for funksjonshemmede.

2.4.2 Innovasjon og næringsutvikling

Når det gjelder innovasjon og næringsutvikling er det næringslivet selv (bedrifter, entreprenører og investorer) som har ansvar for egen utvikling. Som reguleringsmyndighet har vertskommunen imidlertid et ansvar for å tilrettelegge for næringsvirksomhet. Utover dette kan vertskommunen velge å ta en mer eller mindre aktiv rolle for eksempel ved å opprette ulike næringsfremmende organisasjoner og støtteordninger. Staten v/kunnskaps- og forskningsinstitusjonenes rolle er å bidra med kunnskap gjennom forskning- og utvikling, men kunnskapsutviklingen har i de fleste tilfeller ikke primært et regionalt formål. Staten har gjennom sitt virkemiddelapparat (først og fremst Norges Forskningsråd, Innovasjon Norge og SIVA) en rekke programmer og finansieringsordninger som skal bidra til å stimulere samarbeidet mellom aktørene. Det er ingen forpliktelse knyttet til å utnytte disse ordningene, men en mulighet aktørene har dersom de har felles interesse av å bruke dem.

2.4.3 Arbeidskraft og kompetanseutvikling

Når det gjelder tilgang på arbeidskraft og kompetanseutvikling er utgangspunktet at det er opp til den enkelte person hvor man vil jobbe og bo, og verken vertskommunen, næringslivet eller kunnskapsinstitusjonene har et formelt ansvar for at arbeidskraften blir værende i regionen. Staten v/kunnskapsinstitusjonenes ansvar er å utdanne kvalifisert arbeidskraft, og institusjonenes utdanningstilbud er i ulik grad tilpasset regionale behov. I tillegg har kunnskapsinstitusjonene et formidlingsansvar når det gjelder forskning, og universitetsmuseene har i den forbindelse et viktig formidleransvar. Dagens finansieringsordning gir svakere incentiver til å ivareta formidlerrollen enn FOU og utdanning.

Vertskommunen legger til rette for arbeidsplasser gjennom sin reguleringsmyndighet knyttet til arealer for blant annet næringsvirksomhet. Som arbeidsgiver tilbyr også vertskommunen, i likhet med andre offentlige og private virksomheter, arbeidsplasser for personer som ønsker å bo i byen og regionen.

Ved å etterspørre, tilby og samarbeide om praksisplasser, traineeordninger og ulike etter- og videreutdanningstilbud vil i tillegg offentlige og private virksomheter og kunnskapsinstitusjoner sammen kunne bidra til å tiltrekke seg og beholde arbeidskraft og kompetanse i regionen. Dette er imidlertid en mulighet aktørene har, ingen forpliktelse.

2.4.4 Samfunn-, kultur- og stedsutvikling

Vertsbyen og regionen har interesse av å framstå som et attraktivt sted å leve og bo for å kunne tilstrekke seg studenter og relevant arbeidskraft. Fylkeskommunen og vertskommunen har et overordnet ansvar for strategisk samfunnsplanlegging og for hvordan befolkningen mobiliseres i slike spørsmål. Vertskommunens viktigste redskap er

⁹ http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/lover_regler/forskrifter/2004/forskrift-om-tilskudd-til-studentboliger.html?id=92377

reguleringsmyndigheten som legger viktige rammer for fysisk lokalisering og infrastruktur, inklusive kunnskapsinstitusjonenes behov, og hvordan disse sees i sammenheng med næringslivets- og byens øvrige behov. Utover dette vil vertsbyens og regionens attraktivitet og omdømme blant annet være avhengig av hvordan de ulike aktørene samspiller og ivaretar sitt ansvar når det gjelder kultur- og velferdstilbud, innovasjon og næringsutvikling, utdanning, forskning og utvikling med mer (ref. 2.4.1, 2.4.2 og 2.4.3).

3 HVILKE DRIVKREFTER PÅVIRKER STORBYENES VERTSROLLE?

Vi vil i dette kapitlet beskrive tre drivkrefter som vi mener påvirker vertsbyenes rolle innenfor de fire områdene vi har beskrevet i kapittel 2: studentvelferd, innovasjon og næringsutvikling, arbeidskraft og kompetanseutvikling og samfunn-, kultur,- og stedsutvikling.

De tre drivkreftene vi beskriver er:

- Masseutdanningen og akademiseringen av samfunnets betydning for vertsbyene
- Hvordan regionalisering som en del av globaliseringen påvirker vertsbyene
- Betydningen av endringer i kunnskapsinstitusjonenes rolle.

Ved å beskrive disse drivkreftene ønsker vi å etablere et bakteppe for drøfting av vertsrollen og samspillet med kunnskapsinstitusjonene. I kapittel 5 vil vi deretter undersøke om disse drivkreftene har satt spor etter seg med hensyn til hvordan vertsrollen faktisk utøves i de seks byene som prosjektet omfatter og som beskrives i kapittel 4.

3.1 MASSEUTDANNING OG AKADEMISERING AV SAMFUNNET

3.1.1 *Masseutdanningssamfunnet*

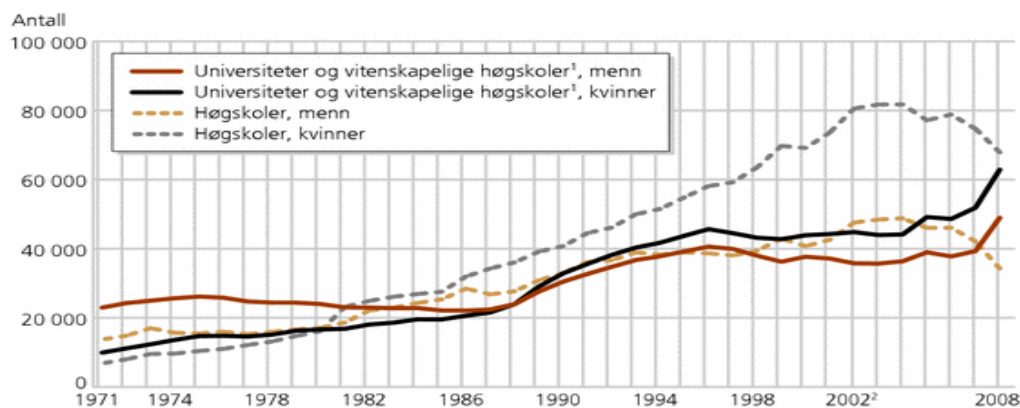
En av de mest dyptgripende endringer i den vestlige verden de siste 50 år er veksten i andelen i befolkningen med høyere utdanning. Bjørn Wittrock¹⁰ har pekt på tre faser i utviklingen av universitetene fra begynnelsen av 1800-tallet og frem til i dag. En elitefase, der høyere utdanning i praksis var forbeholdt en liten del av befolkningen og hvor utdanningen av embetsmenn stod sentralt; en fase preget av den moderne nasjonalstatens forskningsuniversitet, og sist; en fase preget av de store programmer for både utdanning og forskning – det vi kan kalle "masseuniversitetet", eller "masseutdanningssamfunnet".

I norsk sammenheng kan vi trolig snakke om to bølger i fremveksten av masseuniversitetet. Francis Sejersted¹¹ peker på den store studenttilstrømningen til universitetene i 1950- og 60-årene, bl.a. drevet av etterspørselen etter høyere utdanning i de store årskullene født etter krigen, som et viktig tidsskille som endret høyere utdanning i betydelig grad. Den andre bølgen startet i siste halvdel av 1980-tallet. Begge bølgene er fulgt av dyptgripende reformer innenfor det høyere utdanningssystemet.

¹⁰ Wittrock, Bjørn (1993): *The Modern University: The three transformations*, I Rothblatt, Sheldon & Wittrock, Bjørn: *The European and American university since 1800. Historical and sociological essays*. Cambridge: Cambridge University Press.

¹¹ Sejersted, Francis (2005): *Sosialdemokratiets tidsalder. Norge og Sverige i det 20. århundre*. Oslo: Pax Forlag A/S

Figur 3.1 Antall studenter i Norge, 1971 – 2008 fordelt på institusjonstype og kjønn

Kilde: SSB

Et vesentlig premiss for økningen i antallet studenter, og fremveksten av masseutdanningssamfunnet, var etableringen av Statens Lånecasse for studerende ungdom i 1949. Ved å gjøre det økonomisk lettere for ungdom fra lavere sosiale lag å studere, skulle man endre på den skjeve sosiale rekrutteringen til høyere utdanning. Etter hvert ble også en målsetting om å få en større del av ungdomskullene til å ta lengre utdanninger sentral.

Martin Trow¹² har hevdet at masseutdanning, og en videre utvikling i retning av universell høyere utdanning, fører til endringer i de høyere utdanningsinstitusjonenes rolle og synet på høyere utdanning i sin alminnelighet. Fra å være et privilegium for de få, blir høyere utdanning i økende grad sett på som en rettighet, og samtidig også nødvendig for å kunne kvalifisere seg til interessante jobber i arbeidsmarkedet. Det å ikke ta høyere utdanning blir i økende grad oppfattet som et signal om manglende intellektuelle evner eller dårlig karakter, sier Trow. Det er grunn til å anta at denne utviklingen også har hatt mye å si for hvordan storbyene ser på høyere utdanning og kunnskapsinstitusjonene de er vertskap for.

3.1.2 Den første reformbølgen: Nye institusjoner

En måte som dette kommer til uttrykk på, og som vi skal komme tilbake til, er gjennom de fysiske konsekvensene av at kunnskapsinstitusjonene blir flere, større og får flere studenter, lærere og forskere. En konsekvens av masseutdanningssamfunnet er m.a.o. at vertsbyene må sette av arealer til både høyskoler/universiteter og studentboliger. Samtidig blir veksten i antallet studenter av flere storbyer sett på som en mulighet for å få en høyere utdanningsinstitusjon – noe som blir ansett som strategisk viktig for byen og regionens fremtidige utvikling.

Allerede i 1960 ble det anslått at antallet studenter ville fordobles frem til 1970. I første omgang skulle veksten møtes ved å utvide kapasiteten ved de eksisterende Universitetene. Norge hadde fått sitt andre universitet, i Bergen, i 1947. Før den tid hadde det allerede pågått undervisning på Universitetsnivå ved Bergen Museum. I 1963 foreslo regjeringen å etablere universiteter i Trondheim og Tromsø¹³. Men dette var ikke nok for å møte veksten.

¹² Trow, Martin (1974): Problems in the transition from elite to mass higher education, i *Policies for Higher Education. Conference on future structures of post-secondary education, Paris 26th – 29th June 1973*. Paris: OECD.

¹³ Universitetet i Tromsø ble etablert i 1968. Samme år ble også Universitetet i Trondheim (UniT) etablert ved en samling av Norges Teknisk Høgskole (NTH), Norges lærerhøgskole i Trondheim (NLHT) og Den allmennvitenskapelige høgskole (AVH).

For å møte et ytterligere kapasitets- og reformbehov i kjølvannet av studenttilstrømningen utover 1950- og 60 tallet, ble Videreutdanningskomiteen, bedre kjent som Ottosenkomiteen etter komiteens leder Kristian Ottesen¹⁴, oppnevnt i 1965. Det grunnleggende synet i komiteen var at det å ta høyere utdanning var et "velferdsgode":

*"I det samfunn som nå tar form, vil utdanning i videste forstand kunne oppfattes som et sentralt velferdskrav for den enkelte, like sentralt som mange av de velferdskrav samfunnet helt naturlig tilgodeser i dag"*¹⁵

Ottosenkomiteen gir her uttrykk for noe av de samme oppfatninger som utdanningsforskeren Martin Trow:

Etableringen av universiteter i Tromsø og Trondheim på slutten av 1960-tallet var i tråd med forslag fra Universitets- og høgskolekomiteen av 1960 (Kleppekomiteen)¹⁶. Presset fra Stavanger og Kristiansand var også stort. Ottosenkomiteen mente imidlertid at ytterligere behov for nye institusjoner burde møtes ved å etablere 15 distriktshøgskoler, og Stavanger og Kristiansand ble begge sete for høgskoler. I følge Berit Hyllseth¹⁷, var en vesentlig begrunnelse at man ville etablere mindre kostnadskrevenne alternativer til universiteter for å møte den sterke veksten i studenttallet.

3.1.3 Sterkt lokalt engasjement

Etableringen av de to nye universitetene i 1968, diskusjonen om en mulig etablering av universiteter i Stavanger og Kristiansand og distriktshøgskoler mange steder i landet, var ikke utelukkende drevet av økningen i antallet studenter innen høyere utdanning. Et viktig bakteppe var regionalpolitiske hensyn og en betydelig mobilisering i de respektive regionene.

Etablering av et universitet Nord-Norge ble bl.a. sett på som et viktig element i en nasjonal strategi for å styrke både befolkningsgrunnlag og næringsgrunnlag i den nordlige landsdelen. Både Kristiansand og Stavanger etablerte "universitetskomiteer" som skulle arbeide for å få universiteter i byene. I Stavanger etablerte man også et Universitetsfond som skulle ha stor betydning, bl.a. for Rogalandsforskning, IRIS og Distriktshøgskolen. I Stavanger var man dessuten raskt ute med å avsette en 1200 dekar tomt i 1969 for et fremtidig Universitet på Ullandhaug. Navnet "Universitetsområdet" satte seg, og ble en påminnelse om regionens langsiktige ambisjoner. I første omgang ble området imidlertid benyttet for høgskole¹⁸.

Mye av årsaken til at det gikk så raskt med etableringen av distriktshøgskolene, var den brede enigheten, både på sentralt og lokalt nivå, om behovet for å øke kapasiteten innenfor høyere utdanning, og at man i stor utstrekning oppfattet distriktshøgskolene som et riktig svar på dette behovet. Det var stor entusiasme for forslagene lokalt. Landet rundt ble det ble det raskt etablert lokale komiteer som begynte å planlegge.

Den lokale og regionale betydningen av slike institusjoner kom også til uttrykk i Ottosenkomiteens begrunnelse for sine forslag:

¹⁴ Kristian Ottesen var direktør ved Studentsamskipnaden i Oslo.

¹⁵ Ottosen-komiteen, Inst. nr 1 (1966), side 12.

¹⁶ Hyllseth, Berit (1989): *Nytte og danning – en motsetning? Universitet og samfunn i et historisk perspektiv*. Oslo: NAVFs utredningsinstitutt. Melding 1989:3. Side 99.

¹⁷ Se foregående fotnote. Side 100.

¹⁸ Avsnittet er delvis basert på innlegg på en dialogkonferanse i Kristiansand 18. mars 2010 i forbindelse med dette prosjektet.

De mest umiddelbare virkninger av at studiesentrum blir opprettet, vil selvsagt ligge på det næringspolitiske og sosiale plan. Slike studiesentra vil i seg selv kunne bety en betraktelig økonomisk plussfaktor for de stedene de blir bygget, og omkring dem vil det gro opp virksomheter som kan bidra til en generell økonomisk ekspansjon. Ringvirkningene på lengre sikt er kanskje enda viktigere: Det vil i høyere grad bli mulig for utkantdistriktene å trekke til seg folk og holde på særlig kvalifiserte fagfolk. Etter hvert vil det også åpnes for at distriktet i noen grad kan rekruttere sin egen ekspertise.¹⁹

3.1.4 Den andre reformbølgen: Effektivitet og kvalitet

I kjølvannet av Ottosenkomiteens arbeid på slutten av 1960-tallet og utover på 1970-tallet, var regjeringens oppmerksomhet først og fremst rettet mot etableringen av distrikthøgskoler. De fire universitetene fikk mindre oppmerksomhet.

Universitetenes tradisjonelle autonome posisjon, med stor frihet til å organisere sin virksomhet, ble ikke utfordret i vesentlig grad – i hvert fall direkte. Indirekte førte imidlertid den store oppmerksomheten om høgskolene til at universitetene ofte opplevde å komme i annen rekke når midlene innenfor universitets- og høgskolesektoren skulle fordeles²⁰. Dette gjaldt både midler til undervisningsvirksomheten og til forskningen. I en viss forstand, innebar dette begynnelsen på en gradvis reorientering fra universitetenes side som særlig skjøt fart på 1980- og 90-tallet, der forholdet til privat sektor ble viktigere – bl.a. for å kompensere for bortfallet av statlige ressurser. Dette kommer vi tilbake til i punkt 3.3.

Utover på 1980- og 90-tallet fikk vi en ny kraftig vekst i antallet studenter. Dels var nok dette et resultat av et genuint ønske blant flere om å ta høyere utdanning. Svingninger i konjunktorene, med stigende arbeidsledighet blant unge, var trolig en annen årsak. For mange ble høyere utdanning et kortsiktig alternativ til arbeidsledighet. Mange så også at deres sjanser i arbeidsmarkedet på sikt ville avhenge av om de hadde høyere utdanning eller ikke.

Presset fra studiesøkende førte til et sterkt press på både universitetene og studentvelferden. Mange studier som tidligere hadde vært åpne for alle med studiekompetanse ble lukket, samtidig som mange åpne studier opplevde forelesninger med flere hundre studenter til stede. Kampen om lesesalsplasser så vel som studenthybler ble hard.

Dette førte til at det på nytt ble satt lys på det høyere utdanningssystemet, ikke minst universitetene. Mens den første bølgen med økt studenttilstrømning på 1960- og 70-tallet i stor grad ble møtt med etablering av flere institusjoner, ble den andre bølgen møtt med en kombinasjon av utvidelse av kapasitetene ved eksisterende institusjoner og større krav til effektivitet. Utdanningsminister Gudmund Hernes stod i betydelig grad i spissen for dette, først som leder for Herneskomiteen (1987 – 1988) og deretter som Kirke- utdannings og forskningsminister (1990 – 1995). Han sørget for at Universitetene fikk flere ressurser, men samtidig ble det også stilt krav om mer effektiv ressursbruk gjennom utstrakt bruk av målstyring. Bl.a. ble universitetenes ressurstilgang nå koplet til studentantall og gjennomstrømning. Et ledd i bestrebelsene for å oppnå større effektivitet, og dessuten større kvalitet, var også samlingen av de da 98 regionale høyskolene til 26 statlige høgskoler. I 1995 gjorde Stortinget også vedtak om å etablere et nytt og bredere universitet i Trondheim. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) ble etablert ved å slå sammen Universitetet i Trondheim, Det medisinske fakultet og

¹⁹ St. prp. nr. 136 (1968 – 69). Om prøvedrift med distriktshøgskolar, side 8.

²⁰ Hyllseth, Berit (1989): *Nytte og danning – en motsetning? Universitet og samfunn i et historisk perspektiv*. Oslo: NAVFs utredningsinstitutt. Melding 1989:3. Side 101.

Vitenskapsmuseet. I tillegg ble Kunstakademiet i Trondheim og Trøndelag Musikkonservatorium innlemmet i NTNU.

Både Hernes' og senere reforminitiativ innenfor høyere utdanning har vektlagt betydningen av kvalitet i utdanningen i en *internasjonal* kontekst. Tenkningen bak kan trolig ses i sammenheng med globalisering, strukturendringer i norsk økonomi, og generelle krav til kunnskap som en stadig viktigere innsatsfaktor innen nær sagt alle samfunnssektorer.

Fokuset på kvalitet innebar også en mer åpen holdning til å la flere institusjoner få universitetsstatus, forutsatt at de tilfredstilte visse krav til kvalitet og bredde. Høgskolenes aspirasjoner om å oppnå Universitetsstatus ble igjen vekket til live. Sterke allianser med vertsbyene og lokalt og næringsliv var i flere tilfeller en viktig drivkraft. Dette gjaldt først og fremst Stavanger og Kristiansand, som hadde ønsket seg universitet allerede tidlig på 1960-tallet. Universitetet i Stavanger (UiS) ble opprettet 1. januar 2005 ved at Høgskolen i Stavanger fikk universitetsstatus. Samtidig ble også Landbrukshøgskolen på Ås i Akershus omdannet til Universitet for miljø og biovitenskap (UMB). Universitetet i Agder (UiA) Kristiansand, ble opprettet 1. sept. 2007 etter at Høgskolen i Agder ble tildelt universitetsstatus. Universitetet har hovedadministrasjon i Kristiansand, i tillegg til virksomheter i Grimstad og Arendal.

I motsetning til distriktshøgskolereformen på slutten av 1960-tallet, var denne reformen ikke uten kritikere. Ikke minst ble åpningen for at det kunne bli flere universiteter møtt med skepsis ved de fire eksisterende universitetene. Frykten gikk dels på at det ville bli enda større kamp om ressursene, og dels at de nye universitetene reelt sett ikke levde opp til kravene til kvalitet, særlig med hensyn til å ha en faglig bredde i tråd med det klassiske universitetsidealet. Fra annet hold ble det reist spørsmål om den økte satsingen på forskning som universitetsstatus ville innebære, ville gå på bekostning av de tidligere høgskolenes profesjonsutdanninger.

3.1.5 Vertsbyene og studentvelferden

Som nevnt, har høyere utdanning i kjølvannet av masseutdannings-samfunnet i økende grad blitt sett på som et velferdsgode. Men i tillegg til høyere utdanning i seg selv, forbruker også studentene en rekke velferdstjenester knyttet til bolig, helsetjenester, barnehage, transport med mer. Som vi har beskrevet i 2.4.1. er det formelle ansvaret i forhold til studentvelferd fordelt på både kommunen, fylkeskommunen, samskipnadene og lærestedet.

Etterspørselen etter velferdstjenester overfor studentene har vokst sterkt, i takt med økende studenttall. Dette fører også til at vertsbyene blir tvunget til ha større oppmerksomhet om disse spørsmålene knyttet til å iverksette tiltak for å møte utfordringene i forhold til studentvelferd, ikke minst mht studentboliger. Vertsbyene blir også utfordret på dette området av staten, institusjonene, samskipnadene og ikke minst av studentene og deres organisasjoner.

3.1.6 Kunnskapsinstitusjonene som faktor i den fysiske byplanleggingen

Både fordi kunnskapsinstitusjonenes vekst betyr at kunnskapsinstitusjonene vokser rent fysisk og har behov for mer plass, og fordi mange byer er blitt mer oppmerksom på betydningen av lokaliseringen av kunnskapsinstitusjonene, studentboliger, velferdsbygg og andre relaterte funksjoner for byens dynamikk og identitet, har lokalisering av slike funksjoner kommet høyere på vertsbyenes dagsorden.

Denne trenden faller også sammen med en generell erkjennelse av betydningen av kunnskap som drivkraft i samfunnets utvikling. Innenfor økonomisk teori har ulike representanter for economic base teori blitt stadig mer dominerende de senere år. Den amerikanske økonomen Richard Florida²¹, som har gjestet Norge ved flere anledninger, har vært særlig toneangivende. Han hevder at det er de byene som klarer å trekke til seg det han kaller den "kreative klasse" som gjør det best i den globale konkurransen mellom storbyregioner.

Slike perspektiver kan være med å forklare hvorfor mange byer, både i Norge og den verden for øvrig, i økende grad legger vekt på kunnskapssamfunnets fysiske behov for utvikling, slik det tidligere har vært naturlig å prioritere bl.a. industrisamfunnets arealbehov i byene i tidligere tider. Et eksempel på dette er transformasjonene av tidligere industri-, havne- og lagerområder til attraktive boområder for kunnskapsarbeidere og lokaliseringssted for kunnskapsbedrifter. I følge teorien om trippel helix²², er det dessuten av stor betydning å få til et fruktbart samarbeid mellom forskning/utdanning, kunnskapsbasert næringsliv og det offentlige på lokalt/regionalt nivå.

Det er derfor ikke overraskende at campusutvikling og spørsmålet om de fysiske koplingene mellom kunnskapsinstitusjonene og bysamfunnet for øvrig er blitt et viktig tema i mange byers byutviklingspolitikk²³. Det gjelder særlig i de byer hvor det av andre grunner skjer endringer som følge av sammenslåing av institusjoner, eller der institusjonene må relokaliseres eller trenger plass til å vokse.

3.1.7 Akademiseringen av samfunnet

Antallet studenter er ikke bare en "ytre faktor" for vertsbyene. De økte studenttallene er også uttrykk for en akademisering som preger hele samfunnet. Effektene av masseutdanningsamfunnet preger også vertsbyenes egne kommunale organisasjoner.

Tall fra SSB viser at 34 prosent av befolkningen i alderen 25-64 år i Norge hadde utdanning på universitets- og høgskolenivå i 2007. Gjennomsnittet for OECD-landene samlet var 27 prosent.

Den høye andelen av befolkningen med høyere utdanning har en rekke ulike implikasjoner. Det er både "pull-" og "pusheffekter"; dels velger mange å ta høyere utdanning fordi de mener dette er nødvendig for å få jobb. Tilgangen på arbeidskraft øker samtidig etterspørselen etter personer med høyere utdanning. Samtidig innebærer økte krav til kvalitet og spesialisering økt behov for kompetanse på høyere nivå. Og akademikere som allerede befolker arbeidslivet vil trolig gjerne rekruttere flere med samme bakgrunn som seg selv. Dette fører til at innholdet i mange jobber får en mer "akademisk" karakter. I mange yrker ses også krav om høyere kvalifikasjoner som et steg i retning av høyere lønn.

Denne tendensen til å strekke seg mot å kopiere institusjoner med høy prestisje knyttet til akademisk nivå har vært gjenstand for omfattende forskningsarbeid senere år, ikke minst knyttet til interne drivkrefter innen de høyere utdanningsinstitusjonene. Fenomenet, som ofte omtales med benevnelsen "academic drift"²⁴, har imidlertid også satt sitt preg på en rekke andre institusjoner i samfunnet, bl.a. den offentlige forvaltning.

²¹ Florida, Richard (2002): *The rise of the creative class*. New York, New York, Basic Books.

²² Etzkowitz, Henry og Leydendorff, Loet (1997): *Universities and the Global Knowledge Economy – A Triple Helix of University – Industry – Government relations*. London, New York, Continuum.

²³ Bl.a. er dette et tema innenfor byutviklingsnettverket Nordic City Network.

²⁴ Morphet, C.C. (2000). Institutional diversity, program acquisition and faculty members: examining academic drift at a new level. *Higher Education Policy*, 3, 55-77.

Som i samfunnet for øvrig, har utdanningsnivået blant ansatte i mange yrker innenfor kommunal sektor blitt høyere. Dette vil kunne føre til en mer "akademisk arbeidsform", som i tillegg til å bety at man etterspør høyere kompetanse i rekrutteringssammenheng også innebærer mer bruk av forskningsbasert kompetanse generelt, for eksempel bruk av statistikk, ulike analyser, utredninger osv.

At flere ansatte i kommunen føler en likeverdighet med vitenskapelig personale ved kunnskapsinstitusjonene eller tilhørighet et akademisk miljø, og opplever å ha nærmere personlige relasjoner gjennom ulike type nettverk der også vitenskapelig personale og andre kunnskapsarbeidere inngår, kan videre tenkes å føre til endringer i hvordan vertsbyens kommunale organisasjon tolker sin vertsrolle, og dermed også innholdet i relasjonene til kunnskapsinstitusjonene.

3.1.8 Studentveksten vil fortsette

Det er lite som tyder på at tilstrømningen til høyere utdanning vil bli mindre i årene som kommer. Prognoser fra SSB viser at antall studenter kan øke med inntil 25 600 på landsbasis fram mot 2025. Tilbøyeligheten til å studere vil sannsynligvis opprettholdes, noe som innebærer at minimum en tredel av årskullene i alderen 19 – 24 år til en hver tid vil være i høyere utdanning. Samtidig øker antall personer i befolkningen i denne aldersgruppen jevnt de kommende tiår, i følge SSBs befolkningsprognoser.

Tallet på internasjonale studenter har økt jevnt de siste årene, og vil også kunne øke sterkt i årene som kommer, bl.a. fordi flere land nå innfører studieavgifter.

Dette vil få store konsekvenser for både utdanningsinstitusjonene og vertsbyene. Effektene av masseutdanningssamfunnet vil mao fortsette å gjøre seg gjeldene som en faktor som påvirker vertsbyenes beslutninger og prioriteringer.

3.2 GLOBALISERING, REGIONALISERING OG GOVERNANCE

3.2.1 Globalisering og storbyenes rolle

Kort fortalt handler globalisering om at verden oppleves som mindre. Stadig flere prosesser som tidligere hadde lokalt eller regionalt nedslagsfelt, foregår nå i global, eller tilnærmet global skala. Markeder for både varer, tjenester og arbeidskraft blir i økende grad internasjonale, og internasjonal handel vokser enda raskere enn den globale økonomien.

Den klareste indikatoren på økende globalisering er den raske økningen i investeringer på tvers av land. Mens internasjonal handel de siste 20 årene har vokst om lag dobbelt så raskt som veksten i verdiskapingen i verden, så er utenlandske direkteinvesteringer mer enn firedoblet. En følge er at alle land opplever langt større utenlandsk innflytelse i næringslivet, samtidig som bedriftene ser ut til å flytte aktiviteter mellom land i høyere tempo enn før.

Utviklingen gir skarpere arbeidsdeling mellom land og derigjennom også økt økonomisk effektivitet. Tradisjonell industrivirksomhet flyttes til land med lavere arbeidskraftkostnader. I denne sammenheng har "nye" land som Kina og India vokst fram som kommende økonomiske stormakter. Eksempelvis kan nå alle slags konsumvarer lages og kjøpes i Kina.

Globaliseringen bygger i seg selv på tre forutsetninger: kontinuerlig utvikling av teknologier som øker aktørers rekkevidde, internasjonalt samarbeid, og deregulering av markeder. Selv om utviklingen i retning av stadig mer sammenvevde markeder synes veldig robust, kan markedsutviklingen ta ulike retninger, og tilbakeslag på det politiske feltet er heller ikke umulig. Eksempelvis endte en lignende globaliseringsbølge for over hundre år siden med verdenskrig og en lang periode med innadvendt proteksjonisme.

Norge har så langt vært blant de land som økonomisk sett har profittert aller mest på vår tids globalisering – takket være at varer vi importerer mye av, har sunket i pris, mens prisen på varer vi eksporterer mye av, har økt.

Storbyregioner anses generelt som viktige drivkrefter for innovasjon og næringsutvikling. Næringslivet i storbyer kjennetegnes bl.a. av stor tilgang på spesialisert arbeidskraft og spesialiserte underleveranser og servicetjenester. Et annet sentralt kjennetegn er variasjonen og bredden i næringsstruktur, utdannings- og forskningsinstitusjoner, kulturinstitusjoner og i arbeidsmarkedet. Mange typer spesialisert kompetanse finnes altså innen kort geografisk avstand. I tillegg er storbyer ofte kjennetegnet av stort tilfang av informasjon og ideer. Dette gir i neste omgang grobunn for å kople sammen impulser som kan gi opphav til nyskapende bedrifter.

Variasjonsfenomenet som forutsetning for innovasjon og nyskapning er ytterligere nyansert gjennom begrepene *relatert variasjon* og *urelatert variasjon*²⁵.

*”Med relatert variasjon menes at næringslivet består av flere bransjer som benytter de samme innsatsfaktorene, som kunnskap, teknologi, råvarer, bearbejdede varer og arbeidskraft. Relatert variasjon gir gode betingelser for spredning av informasjon og kunnskap mellom bedrifter og bransjer innen et geografisk område... Dette begrunnes med at ny kunnskap delvis er taus, i hvert fall for en periode. Kunnskapen er ikke publisert i tidsskrifter eller vist på messer, noe som gjør at en oppnår fordeler med å være lokalisert i områder der mye ny kunnskap utvikles..., for eksempel gjennom uformelle nettverk.”*²⁶

Som en følge av dette får storbyregionene en langt større betydning for økonomisk vekst og internasjonal konkurransekraft. Utfordrer storbykommunene og -regionene til å være en aktiv medspiller:

*”[Regional policymakers]... have to step up themselves to ensure that the infrastructure that their region has to offer will be able to attract and retain top talent and absorb academic research results for commercial gain”*²⁷

Som vi har sett var universitet sentral i nasjonalstatens utvikling – som en del av nasjonsbyggingen. Når vi nå har sett en utvikling i retning av at storbyregionene får en viktigere rolle som motor for samfunnsutviklingen; kan vi tenke oss at universitetet også anses som en del av storbyregionens ambisjon om en regional ”nasjonsbygging”?

3.2.2 Regionenes Europa

I europeisk sammenheng har EU vært toneangivende i utviklingen av en ny regionalpolitikk, som også hatt konsekvenser for norske storbyregioner. Den regionalpolitiske innsatsen innen EU startet med etableringen av Det europeiske regionale utviklingsfondet (ERDF) i innen det daværende Europeiske Fellesskap (EF) i 1975, og ble trappet opp mot slutten av 1980-tallet, parallelt med arbeidet for å bygge ut det indre marked. Regionalpolitikken skulle stimulere de minst utviklede regionene slik at de kunne delta i en åpnere europeisk økonomi på likere vilkår. Enkelte hevder også at EUs regionalpolitikk var motivert ut i fra et ønske om å omgå nasjonalstatene gjennom en ny allianse mellom EU-kommisjonen og regionene:

Regionaliseringsbestrebelsene var med andre ord knyttet til et ønske om å aktivisere regionene for å svekke nasjonalstatene i EU-sammenheng. EU forutsatte klart definerte regioner og en utbygging av vertikale og horisontale

²⁵ Frenken et al (2007) referert i Oxford Research (2008): 28f

²⁶ Se foregående fotnote.

²⁷ Florida, Richard (2005): Cites and the creative class.

*partnerskap, med deltakelse fra de økonomiske og sosiale partene på regionalt nivå.*²⁸

Med Maastricht-traktaten, som trådte i kraft i 1993, ble "samhørighet", "subsidiaritet" og "Regionenes Europa" viktige begreper i EU-vokabularet. Regional- og samhørighetspolitikken omfatter nå mer enn en tredel av EU-budsjettet.

De institusjonelle effektene av EUs regionalpolitikk har antakelig vært vel så betydningsfulle som de regionale omfordelingseffektene og bidragene til å utligne territoriell ulikhet.

3.2.3 *Regionalpolitikken og kunnskapsinstitusjonenes betydning*

Tradisjonelt har regionalpolitikken i Norge primært handlet om utjevning mellom de ulike landsdeler og mest mulig like offentlige tjenester over hele landet. Sentralt i denne sammenheng er tiltak for å begrense flyttestrømmene fra periferi til sentrale strøk. På tross av dette har man i Norge, som i de andre OECD-landene, opplevd en betydelig sentralisering, særlig til de største byene og deres omland. Langt på vei har man imidlertid lykkes med å opprettholde viktige befolkningssentra i alle landsdeler.

Den norske regionalpolitikken har tradisjonelt hatt få koplinger til den nasjonale kunnskapspolitikken overfor høyere utdanningsinstitusjoner og forskningsinstitutter. Kunnskapspolitikken har et i all vesentlighet hatt nasjonalt perspektiv.²⁹ Finansieringen av både utdanning (inklusive distriktshøgskolene) og FoU har også gitt få incentiver til et regionalt fokus.³⁰

Internasjonale trender peker i retning av nytenkning innenfor regionalpolitikken. Mens regionalpolitikken tidligere primært har handlet om oppdemming, gis nå satsing på å utløse regionenes vekstpotensial større oppmerksomhet. Dette sammenfaller, som vi har beskrevet, med et større regionalt fokus, bl.a. innenfor EU, og en globalisering der regionene har fått en ny og viktigere rolle for økonomisk vekst og utvikling.

Selv om Norge ikke er EU-medlem, ble det tidlig hentet inspirasjon fra EU i norsk regionalpolitikk. EUs regionalpolitikk har uten tvil bidratt til en regional mobilisering – også i Norge. Aktører på regionalt nivå er blitt trukket med i politikkuforming og iverksetting i langt større grad enn tidligere. I Norge har denne dreiningen i den nasjonale regionalpolitikken kommet til uttrykk gjennom flere stortingsmeldinger og utredninger de senere år. Bondevik II regjeringen pekte på storbyene som viktige motorer for den regionale utviklingen, bl.a. i Storbymeldingen fra 2003. Her understrekes det at storbypolitikken inngår i en helhetlig regionalpolitikk:

*"Utviklingen av vekstkraftige regioner er betinget av at storbyene spiller en aktiv rolle for å fylle sin regionale og nasjonale funksjon"*³¹

²⁸ Arbo, Per (2005): *Regionalisering, innovasjon og regionenes Europa*.

²⁹ Et viktig unntak var som vi har sett etableringen av distriktshøgskolene på slutten av 1960-tallet. Fylkeskommunehar siden 1995 også foreslått representanter til de høyere utdanningsinstitusjonenes styrer (som oppnevnes av departementet), men disse styrerepresentantene har ikke hatt noe særskilt mandat om å tale "regionens sak" innad i styret.

³⁰ Prinsippet om peer review vært sentral for prioritering ved finansiering av forskningsprosjekter. I tillegg har forskningen og utdanningsaktiviteten ved universiteter og høgskoler blitt finansiert av institusjonenes grunnbevilgninger. Heller ikke omleggingen av finansieringssystemet med større vekt på output i form av publisering, antall uteksaminerte studenter i tillegg til krav til å drive formidling, har gitt incentiver i denne retning. Generelle krav til økt samarbeid med næringslivet om kommersialisering riktignok ført til at man også samarbeider med næringslivet i nærregionen, i tillegg til næringsliv andre steder. Det er imidlertid fortsatt ingen klare forventninger til et særskilt regionalt perspektiv i universitetenes og høgskolenes orientering mot omverden, og heller ingen økonomiske incentiver for dette.

³¹ St.meld.nr. 31(2002-2003)Storbymeldingen. Om utvikling av storbypolitikk. Side 65.

Meldingen peker også på kunnskapsinstitusjonene i storbyenes betydning i regional og nasjonal sammenheng:

”Storbyene har en helt sentral posisjon i innovasjonsprosessen. De største FoU- og kunnskapsmiljøene, som universiteter og forskningsinstitutter, er lokalisert til storbyene. Storbyene er også i stor grad ”importhavner” for ideer fra utlandet.”³²

I forlengelsen av dette lanserte Bondevik II regjeringen også Storbyprosjektet³³, som skulle bidra til å styrke storbyene som motorer i den regionale utviklingen. Et annet eksempel på økt bevissthet om storbyenes regionale rolle var samarbeidsprosjektet ”Robuste regioner”, initiert av de største byene utenfor Oslo (Oslo ble også med i prosjektet etter hvert). Prosjektet satte fokus på storbyenes rolle i et bredt perspektiv, og utfordret indirekte fylkeskommunene som de mest dominerende aktørene på regionalt nivå.

Stoltenberg II regjeringen har derimot særlig vektlagt mellomnivået i forvaltningen i forhold til å være drivkraften i en forsterket regionalpolitikk. I stortingsmeldingen Regionale fortrinn – regional framtid fra 2006, som lå grunnen for forvaltningsreformen, heter det:

”Det tas sikte på en tettere kopling mellom næringslivet, høyskolene, regionale forskningsaktiviteter og regionen for å legge til rette for næringsutvikling og innovasjon.”³⁴

Forslaget om å styrke mellomnivåets rolle gjennom en omfattende reform der dagens fylkeskommuner ble erstattet av 5- 8 regioner strandet riktignok på motstand fra både politisk og administrativt hold på nasjonalt nivå, på tross av stor entusiasme blant politikere og administrasjon i fylkeskommunene. Forvaltningsreformen førte imidlertid til en overføring av enkelte nye oppgaver til fylkeskommunene, særlig fra regional stat, og dermed en viss styrking av mellomnivået i forvaltningen. Reformen ble implementert f.o.m. januar 2010.

Som en konsekvens av forvaltningsreformen har det imidlertid blitt en sterkere regional orientering av nærings- og innovasjonspolitikken. Fylkeskommunene har fått medeierskap i Innovasjon Norge sammen med staten, som fortsatt har majoritetseierskapet. Fylkeskommunene har også fått ansvaret for å etablere regionale forskningsfond.

Dette innebærer et potensielt viktig skifte i den nasjonale regionalpolitikken ved at det også etableres klare økonomiske insentiver til et samspill mellom kunnskapsinstitusjonenes forskningsaktivitet, det regionale næringslivet og regionale myndigheter. Det økonomiske omfanget av dette er begrenset, men symbolvirkningene skal ikke undervurderes. Bl.a. har det lagt grunnlaget for uformelle samhandlingsprosesser mellom regionene og kunnskapsinstitusjonene. De totale ringvirkningene av dette er det likevel for tidlig å vurdere nå.

Betydningen av dette for storbyene er også vanskelig å vurdere. Med unntak av Oslo, som er både fylkeskommune og primærkommune, vil ikke storbyene automatisk bli involvert i de prosesser som er utløst gjennom en forsterkning av regionens ansvar for næringsutvikling, innovasjon og FoU.

³² Se foregående fotnote. Side 76.

³³ Storbyprosjektet var et samarbeidsprosjekt mellom Innovasjon Norge, Norges forskningsråd, SIVA, KS og Kommunal- og regionaldepartementet. I første fase var også Nærings- og handelsdepartementet involvert. Formålet med prosjektet var å utnytte storbyenes rolle som drivkraft i den regionale økonomiske utviklingen i større grad enn tidligere. I flere av byene var det et sterkt fokus på kunnskapsbasert innovasjon, bl.a. med basis i FoU ved kunnskapsinstitusjonene, i denne sammenheng.

³⁴ St.meld.nr. 12 (2006 – 2007) Regionale fortrinn – regional framtid. Side 42.

3.2.4 Flernivåstyring – storbyene som ”samfunnsutviklere”

Regionaliseringstrenden har plassert storbyregionene i frontlinjen for den globale konkurransen om vekst og utvikling. Dette skyldes bl.a. globaliseringen og nedbyggingen av nasjonale handelshindre. Samtidig har det også skjedd endringer i næringsstrukturen i den vestlige verden som styrker storbyenes rolle: En stadig større andel av arbeidstakerne arbeider i kompetansebedrifter der human kapital er viktigste innsatsfaktor. Til forskjell fra tradisjonelle produksjonsbedrifter, er kompetansebedriftene avhengig av å være lokalisert nær andre virksomheter og funksjoner som primært finnes i storbyregionene. For produksjonsbedriftene har tilgang på råvarer og energi ofte vært avgjørende for lokalisering. For kompetansebedriftene er nærheten til høykompetent arbeidskraft det viktigste. Også dette finner man mest av i storbyene, som også er sete for de viktigste høyere utdanningsinstitusjoner og andre kompetansebedrifter. Mens man for noen tiår siden snakket om fremveksten av den ”stedløse økonomien”, er betydningen av sted tvert i mot vist seg å bli større, og med den også den internasjonale konkurransen mellom storbyregionene om å tiltrekke seg de beste hodene og de største og viktigste kompetansebedriftene.

Norske storbyer har, som alle andre kommuner, ansvaret for å ivareta en rekke lovpålagte oppgaver innenfor bl.a. skole, omsorg, arealplanlegging, renovasjon, kultur og mye annet. I tillegg ser vi nå at nye temaer settes på storbyenes agenda - oppgaver som kan koples til en videreutvikling av det man kan kalle storbyenes samfunnsutviklerrolle.

Utviklingen av en mer aktiv samfunnsutviklerrolle er i tråd med nasjonale føringer. Regjeringen la i april 2009 fram distrikts- og regionalmelding med tittelen ”Lokal vekstkraft og framtidstru”³⁵. Her heter det bl.a.:

Regjeringa meiner kommunane som demokratisk valde organisasjonar har ei nøkkelrolle i å få til ei positiv lokal samfunnsutvikling. Dei er ansvarlege for tenestetilbod, samfunnsplanlegging, næringsutvikling og tilrettelegging for arbeidet i frivillige organisasjonar. Det gjev kommunane ei sentral rolle i å mobilisere til lokale krafttak og utløyse og stø opp om lokale initiativ. Gode, heilskaplege og samordna løysingar på fleire samfunnsutfordringar er avhengige av at kommunane tar ei leirolle lokalt, og samarbeider aktivt med nabokommunar og regionale aktørar. Dersom kommunane ikkje tar desse rollene, kan det svekke sjansane for ei positiv utvikling. Lokal samfunnsutvikling spenner vidt.

Lokaldemokratikommisjonen (NOU 2005:6) meiner at samfunnsutvikling er eit politikkområde som i stor grad ligg utanom det statlege myndigheitsområdet. Det gjer at handlingsrommet er stort og at mykje avheng av handlingsevna til kommunen. Samfunnsutviklingsrolla handlar i stor grad om å utnytte det lokalpolitiske handlingsrommet og å organisere arenaer for samhandling og utvikling av nettverk mellom ulike aktørar i lokalsamfunnet (jf. også St.meld. nr. 33 (2007–2008) Eit sterkt lokaldemokrati, s. 23–24).

En rapport utarbeidet på oppdrag for Kommunal- og regionaldepartementet bekrefter at mange norske kommuner forholder seg til sine omgivelser på nye måter³⁶:

- Kommunene inngår i samarbeid og nettverk med andre kommuner, fylkeskommuner og lokale og regionale aktører innenfor næring og frivillig sektor.
- Innsatsen er størst innenfor tradisjonelle områder som arbeid med kommuneplanen og næringsrettet utviklingsarbeid.

³⁵ St.meld. nr. 25 (2008-2009) Lokal vekstkraft og framtidstru Om distrikts- og regionalpolitikken.

³⁶ Ringholm, Toril et al (2009): Kommunen som samfunnsutvikler.

- Omdømmebygging, stedsutvikling og tiltak for å skape tilhørighet er blant andre satsningsområder kommunene også prioriterer.

Rapporten baserer seg på en case studie av noen utvalgte norske kommuner. Storbykommunene som er gjenstand for analyse i denne rapporten, er imidlertid ikke blant disse. Det er imidlertid neppe grunn til å tro at en slik samfunnsutviklerrolle er mindre fremtredende her, kanskje tvert i mot. I internasjonal litteratur er dette omtalt knyttet til begrepet governance.

En grunntanke i mye av litteraturen rundt governance innenfor offentlig sektor, er at i en tid der effektene av tradisjonell top-down planlegging og styring blir stadig mindre i takt med at det sivile samfunn og privat sektor får sterkere roller på flere områder, må offentlig sektor i større grad enn tidligere spille på lag med ulike aktører i samfunnet for å oppnå overordnede mål for samfunnsutviklingen.

Årsakene til dette er komplekse og sammensatte. Det har bl.a. å gjøre med at vi blir mindre autoritetstro samtidig som samfunnet blir mer mangfoldig og heterogent. Det har igjen å gjøre med globalisering, informasjonsflyt, og med det offentliges rolle og posisjon i samfunnet.

3.3 UNIVERSITETETS FOKUS/ROLLE I ENDRING

3.3.1 *Nytt modus*

Vi har så langt i dette kapittelet særlig fokusert på hvordan endringer i samfunnet generelt og innad i storbyene kan påvirke storbyenes vertsrolle. I tillegg er det mulig at vertsrollen preges av hvordan institusjonene ser sin rolle overfor vertsbyen og samfunnet for øvrig. Boken "The New Production of Knowledge"³⁷ skapte stor debatt i universitets- og forskningsmiljøene da den kom i 1994. Forfatterne hevder at det tradisjonelle modus for organisering av forskningen, med stor vekt på forskningens og universitetenes autonomi – det de kaller et modus 1, er i ferd med å bli supplert og delvis erstattet av et modus 2, som på nesten alle områder skiller seg fra modus 1.

Modus 1 har røtter i de universitetsbaserte fagdisiplinene, hvor normene knyttet til formulering av problemstilling, metodikk, relevans og kvalitet primært er et produkt av en intern akademisk kultur. Modus 2 har primært sitt utspring i institusjoner utenfor universitetene: offentlige laboratorier, institutter, tenke-tanker og konsulentfirmaer. Modus 2 omfatter i like stor grad forskningsproduksjon som skjer i relasjon til offentlig sektor som i samspill med industri og næringsliv. I motsetning til modus 1, foregår modus 2 i tverrdisiplinære miljøer, med større grad av brukerinnflytelse, og med større fokus på anvendbarhet og "nyttige" sluttprodukter. Mens man innen modus 1 oftest definerer kvalitet ut i fra forskningsinterne kriterier, vil kvalitetskriteriene i modus 2 oftere være svar på spørsmål som: "Vil løsningen, forutsatt at den blir funnet, være konkurransedyktig i markedet?"; "Vil den være kost-nytte effektiv?"; "Vil den være sosialt akseptabel?".³⁸

Årsaken til fremveksten av modus 2 har bl.a. å gjøre med det store antallet studenter med forskerkompetanse som uteksamineres fra universitetene – langt flere enn det er arbeid til innen de tradisjonelle universitetsdisiplinene, jfr. vår beskrivelse av masseutdannings-samfunnet i pkt 3.1 Moderne informasjonsteknologi gjør det også mulig å etablere faglige nettverk utenfor de store institusjonene i langt større grad enn tidligere, noe som også styrker grunnlaget for kunnskapsproduksjonen innen modus 2.

³⁷ Gibbons, Michael et al (1994): The New Production of Knowledge.

³⁸ Se foregående fotnote. Side 3fff

Boken ble møtt med stor skepsis fra mange hold da den kom ut, bl.a. fordi mange mente den gikk lenger enn å beskrive en trend, og tok aktiv stilling for at myndighetene burde aktivt legge til rette for et modus 2 på bekostning av Universitetenes tradisjonelle rolle. Mange så behov for å slå ring om vitenskapens autonomi og unngå at den i stadig større grad primært blir et redskap for å nå politiske eller økonomiske mål.

3.3.2 *Entreprenørskapsuniversitet*

Noe av årsaken til at dette opplevdes sårt, er nok også at de siste to tiårene er blitt preget av en vedvarende krise for mange av universitetene. Antallet studenter øker, fokuset på at forskningsmidler skal rettferdiggjøres og prioriteres blir stadig sterkere, budsjettene blir strammere samtidig som fremtidsoptimismen, og troen på at verden blir bedre gjennom teknologiske fremskritt, som vitenskapen tidligere ble forbundet med, har blitt mindre. Mange universiteter, særlig i USA, har også opplevd flere skandaler som har satt forskningen og institusjonene i et negativt lys. Universitetene har med andre ord de senere årene befunnet seg under et betydelig krysspress. Men forskerne bak *The New Production of Knowledge* er ikke de eneste som mener at Universitetene må endre seg dersom de skal kunne møte fremtidens krav.

Amerikaneren Burton R. Clark har studert de europeiske universitetene og tatt til orde for at de selv kan gjøre ganske mye for å komme i en gunstigere posisjon. Han tar til orde for at Universitetene selv bør skaffe seg inntekter i større grad, ved aktivt å forfølge en entreprenørskapsfilosofi. Han mener Universitetene på den måten kan skaffe seg egne inntekter, og dermed også større herredømme over institusjonenes utvikling og slik gjenvinne sin tradisjonelle autonomi vis a vis staten. I boken *Creating Entrepreneurial Universities*³⁹, anbefaler han at universitetene blir flinkere til å tilpasse seg kravene til kunnskapsproduksjonen i samfunnet, ikke minst ved å etablere tettere samarbeid med næringsliv og industri. "Universities need foci that help them solve the problem of severe imbalance and to define anew their societal usefulness", sier Clark⁴⁰.

For å underbygge sine anbefalinger viser han til fem case som hver for seg beskriver en utvikling mot det han kaller "det fokuserte universitet". Med dette mener han en institusjon som er i stand til å møte spesifikke behov for ny kunnskap i samfunnet, bl.a. gjennom å utvikle samarbeid med næringsliv og industri i sin nærregion. De fem institusjonene er University of Warwick, i England, Universitetet i Twente i Nederland, Univesity of Strathclyde i Skottland, Chalmers Tekniska Högskola i Göteborg i Sverige samt Universitetet i Joensuu i Finland.

Clark går ikke like langt som Gibbons et al når det gjelder å "avvikle" den tradisjonelle universitetsforskningen. Han mener at en entreprenørstrategi vil bedre universitetenes mulighet til å beholde en autonom forskning ved siden av, og som grunnlag for, den mer samfunnsrettede kunnskapsproduksjonen.

3.3.3 *Endringer ved de norske kunnskapsinstitusjonene*

De norske universitetene har sterke røtter i bl.a. den humboldske universitetstradisjonen som i betydelig grad har sett institusjonenes forskning og utdanningsvirksomhet som "mål i seg selv"⁴¹. Regelstyringen av universitetene har gradvis tiltatt etter krigen, bl.a. basert på at de er en del av den offentlige forvaltningen. På forskningssiden har universitetet i en viss grad trolig blitt "beskyttet" mot press om å levere forskning med direkte anvendelsesformål. Dette har i stor grad blitt ivaretatt av de mange frittstående

³⁹ Clark, Burton R (1998) *Creating Entrepreneurial Universities*.

⁴⁰ Se foregående fotnote. Side 147.

⁴¹ For nærmere utdyping av dette, se Sätvedt, Øyvind og Gulbrandsen, Magnus (1999): *Kommersialisering av forskningsresultater*. Artikkel i bladet *Forskningspolitikk* nr 3/99.

forskningsinstituttene – mange av dem med en tett relasjon til ulike sektordepartementer. Den store instituttsektoren er et særnorsk fenomen. Riktignok har man også sett en gradvis fremvekst av organisasjoner i institusjonenes randsoner, bl.a. forskningsparker. Men selv om tanken var at disse skulle bygge bro mellom universitetene og omverden er det grunn til å mistenke at de også innebar en viss avlastning i forhold til presset for å oppnå økt relevans og anvendt orientering av forskningen. Ved mange fakulteter hersket det særlig stor skepsis til samarbeid med næringslivet.⁴²

Utover 1990- og 2000-tallet har imidlertid også de norske universitetene opplevd et press mot sin uavhengighet. På den ene side skyldes dette økonomiske forhold. Den raske veksten i antallet studenter førte til et sterkere prioriteringspress. Økt målstyring og kvalitetsreform i kjølvannet av Gudmund Hernes' og Kristin Clemets reformer ble iverksatt for at universiteter og høyskoler skulle prioritere ressursene og innsatsen bedre. I stadig større grad måtte universitetsforskerne likevel vende blikket utover egen institusjon for å finne finansiering av sin forskningsaktivitet. Omorganiseringen av forskningsrådstrukturen på begynnelsen av 1990-tallet, da bl.a. Norges allmennvitenskapelige forskningsråd ble avvirket i forbindelse med etableringen av Norges Forskningsråd, førte imidlertid også til en sterkere vektlegging av anvendt eller strategisk orientering av den forskningsråds-finansierte forskningen. Med endringer i patentlovgivningen i kjølvannet av Forskningsmeldingen i 1999 ble det såkalte lærerunntaket opphevet. Institusjonene ble tildelt medeierskap i patenter som var resultat av forskning som hadde funnet sted der og ble samtidig pålagt å legge til rette for kommersialisering av disse. For å legge til rette for dette ble det etablert flere såkalte TTO'er (Technology Transfer Offices) ved de norske høyere utdanningsinstitusjonene.

I økende grad ble også universitetet bevisst inntekspotensialet som lå i å tilby tilpassede utdannings- og videreutdanningsopplegg for enkeltpersoner, næringsliv og ulike aktører. Omfanget av dette har senere økt i takt med fokuset på livslang læring.

Konsekvensene av disse endringene i universitetenes rammebetingelser ble møtt med stor grad av misnøye blant de vitenskapelig ansatte. En rekke protester ble fremført, og ble mottatt med imøtekomende erklæringer fra politisk hold, men uten at dette hadde nevneverdig effekt på politikken overfor de høyere utdanningsinstitusjonene i praksis.

På tross av motstanden, har de ulike incentivene til økt kommersialisering og orientering overfor omverden gradvis satt sine spor i institusjonenes arbeidsformer og kultur. I økende grad er det nå også knyttet prestisje til vellykkede prosjekter der universitetsforskningen, næringslivet og samfunnet for øvrig samarbeider. Prosessene i denne retning synes imidlertid fortsatt å være drevet nedefra i organisasjonene, i større grad enn ovenfra. Men sporene av dette finnes trolig også i økende grad i overordnede policy- og strategidokumenter ved de høyere utdanningsinstitusjonene.⁴³

---

⁴² Dette ble bl.a. poengtert av tidligere rektor ved Universitetet i Oslo Kaare R. Norum på en dialogkonferanse i forbindelse med arbeidet med dette prosjektet den 27. mai 2010.

⁴³ At universitetene likevel har et stykke å gå når det gjelder dialog med omverden ble illustrert da NTNU i på sin jubileumskonferanse den 15. september 2010 satte temaet "Universities responsibilities in a globalised world" på dagsorden. Flere prominente professorer fra ulike land var invitert til å gi sitt syn på temaet, men det var ikke invitert noen talere fra samfunnet utenfor universitetene.

4 STORBYENS VERTSROLLE OG SAMARBEID MELLOM VERTSKOMMUNE OG KUNNSKAPSINSTITUSJONER

Vurderingene i dette kapitlet er gjort med basis i bybeskrivelsene. For mer detaljert fremstilling av byene og kilder for vår vurdering, henviser vi derfor til *Vedlegg hovedrapport – Bybeskrivelser og internasjonale case*.

I dette kapitlet vil vi vurdere og sammenlikne vertsrollen og samarbeidet i de seks byene. Vi vil drøfte vertsrollen basert på de fire områdene og karakteristika redegjort for i kapittel 2.2 hvor det fremgår at vi har valgt å ta utgangspunkt i fire områder som er relevante for å beskrive ulike kjennetegn ved forholdet mellom vertsby og kunnskapsinstitusjoner. Det første området er studentvelferd, og gjelder forhold som vertsbyene har måttet håndtere som konsekvens av å være vertskap for kunnskapsinstitusjoner. De tre andre områdene knytter seg til det å dra nytte av kunnskapsinstitusjoner som strategisk ressurs som ledd i en strategi for å styrke vertsbyens og regionens utvikling, og omfatter: Innovasjon og næringsutvikling, Arbeidskraft- og kompetanseutvikling, og Samfunn -, kultur-, og stedsutvikling.

For vurdering av vertsrollen tas det utgangspunkt i at vertsbyene prinsipielt kan innta tre roller overfor kunnskapsinstitusjonene: enten ha en passiv rolle, være tilrettelegger, eller ta en pådriverrolle. I de tilfellene vi kategoriserer vertsbyens rolle som passiv har vi ikke gode nok data til å vurdere om dette er uttrykk for en bevisst eller ubevisst holdning fra kommunen. For vurdering av samarbeid tas det utgangspunkt i at samarbeid kan foregå på politisk, strategisk og operativt nivå.

Dataen for å vurdere vertsbyens rolle og samarbeid med kunnskapsinstitusjonene er langt på vei de samme. Det betyr at det blir en god del gjentakelser fordi vi bruker de samme kildene og dataene til å belyse ulike tilnærminger på vertsrollen og samarbeidet.

4.1 SAMMENLIKNING AV BYPROFILER

I denne studien har vi sett på de seks byene med universiteter, Oslo, Kristiansand, Stavanger, Bergen, Trondheim og Tromsø. Dette er seks av de syv største byene i Norge⁴⁴, men det er en del forskjeller mellom byene. Alle er regionale sentra, mens Oslo også er hovedstad. Universitetet i Tromsø har rollen som landsdelens universitet og NTNU har et nasjonalt perspektiv som Norges teknisk naturvitenskapelig universitet.

Oslo er den byen som har hatt universitet lengst, Bergen fikk universitet i 1946. NTNU feirer riktignok 100 års jubileum i år, men fikk universitetsstatus i 1968 og Tromsø har hatt universitet siden 1969. Stavanger og Kristiansand er de ferskeste universitetsbyene og begge har lenge hatt en ambisjon om å få universitetsstatus. Stavanger fikk universitetsstatus i 2005 og Kristiansand i 2007.

Alle byene er regionale sentra med relativt lik næringsstruktur, dominert av tjenesteytende næringer og andre typiske bynæringer. Bergen, Kristiansand, og ikke minst Stavanger, har også en del virksomhet knyttet til olje og gass og maritime næringer. Oslo har mye virksomhet knyttet til forretningsmessig tjenesteyting og finansiell virksomhet. I Trondheim og Tromsø er også havbruk og fiske viktige næringer. For Tromsø er i tillegg kultur og reiseliv viktig.

⁴⁴ Fredrikstad er større enn Tromsø, resten er de fem største byene i landet i antall innbyggere.

Alle byene opplever befolkningsvekst. Oslo har sterkest vekst, med 17 prosent flere innbyggere i perioden 1999-2009. Stavanger hadde svakest vekst med en økning på 12,5 prosent i samme periode. De fire andre byene hadde en vekst på rundt 13-14 prosent.

For de fleste byene lå andel av befolkningen over 16 år med høyere utdanning i 2009 på rundt 30 prosent, noe som er litt over landsgjennomsnittet på 27,3 prosent. Tromsø er under landsgjennomsnittet. Bare 25,6 prosent har høyere utdanning. Oslo har 43,7 prosent høyere utdanning.

4.2 SAMMENLIKNING AV VERTSROLLEN MELLOM BYENE

4.2.1 Det varierer hvilken vertsrolle byene velger å ta innenfor ulike områder

Vi har kartlagt hvordan byene utøver sin vertsrolle overfor kunnskapsinstitusjonene. Som grunnlag for sammenlikning mellom byene har vi valgt å ta utgangspunkt i de fire områdene vertsbyene kan engasjere seg på og de tre prinsipielle rollene som vertsbyen kan innta: en passiv rolle, tilrettelegger eller pådriver. I tabell 4.1 har vi oppsummert resultater av sammenlikning av vertsrollen mellom byene på de fire områdene 1) Studentvelferd, 2) Innovasjon og næringsutvikling 3) Arbeidskraft og kompetanseutvikling 4) Samfunns-, kultur- og stedsutvikling.

Tabell 4.1 Resultat av analysen av hva som kjennetegner de seks byenes vertsrolle

Område/rolle By	Studentvelferd			Innovasjon og næringsutvikling			Arbeidskraft og kompetanseutvikling			Samfunns-, kultur- og stedsutvikling		
	Pa*	Ti*	På*	Pa*	Ti*	På*	Pa*	Ti*	På*	Pa*	Ti*	På*
Oslo		x				x	x				x	
Trondheim			x			x		x				x
Bergen			x			x		x		x		
Stavanger			x			x		x			x	
Kristiansand	x				x				x			x
Tromsø	x			x				x		x		

Pa = Passiv, Ti = Tilrettelegger, På = Pådriver

Alle byene med unntak av Tromsø uttrykker i overordnede planer og policydokumenter at de har ambisjoner om en aktiv vertsrolle, men det varierer hvilken rolle byene tar innenfor de fire områdene. Det generelle inntrykket er at det er områdene studentvelferd og innovasjon og næringsutvikling byene har jobbet mest med, mens områdene arbeidskraft- og kompetanseutvikling samt samfunns-, kultur- og stedsutvikling har hatt mindre oppmerksomhet. Det er imidlertid variasjoner mellom byene.

Oslo har tatt en veldig tydelig pådriverrolle på området innovasjon og næringsutvikling over mange år. På områdene studentvelferd og samfunns-, kultur- og stedsutvikling har byen en tilretteleggerrolle, mens den har en mer passiv rolle på området arbeidskraft- og kompetanseutvikling. Trondheim har tatt en tydelig pådriverrolle på studentvelferd og samfunns-, kultur- og stedsutvikling gjennom mange år, og har også ambisjoner om en slik rolle på området innovasjon og næringsutvikling. På området arbeidskraft- og kompetanseutvikling har Trondheim vært en tilrettelegger. Bergen har tatt en tydelig pådriverrolle på studentvelferd, og har de siste par årene også vært pådriver innenfor området innovasjon og næringsutvikling. Vi oppfatter at Bergen har hatt en passiv rolle på samfunns-, kultur- og stedsutvikling og vært tilrettelegger på arbeidskraft og kompetanseutvikling. Stavanger har tatt en tydelig pådriverrolle på studentvelferd og innovasjon og

næringsutvikling og vært tilrettelegger på de to andre områdene. Vi oppfatter at Tromsø har en passiv rolle på de tre områdene studentvelferd, innovasjon og næringsutvikling og samfunns-, kultur- og stedsutvikling, og en tilretteleggerrolle på området arbeidskraft- og kompetanseutvikling.

Nedenfor vil vi gå gjennom hvordan vertsrollen er omtalt i planer og dokumenter. Deretter vil vi begrunne nærmere hvorfor vi har vurdert vertsbyenes rolle som vist i tabellen over innenfor de fire områdene studentvelferd, innovasjon og næringsutvikling, arbeidskraft og kompetanse og samfunns-, kultur- og stedsutvikling.

4.2.2 Alle byene med unntak av Tromsø uttrykker i overordnede planer og policydokumenter at de har ambisjoner om en aktiv vertsrolle

De seks vertsbyenes planer og strategier gir oss informasjon og kunnskap om hvordan byene forholder seg til vertsrollen i et mer helhetlig perspektiv. Innledningsvis vil vi derfor gi et overblikk over kommuneplaner og hvordan vertsrollen fremkommer i disse. Overordnede politiske planer kan være uttrykk for en reell vilje til å realisere visjoner og mål som framkommer i disse, men kan også være uforpliktende i den forstand at det handler mer om å ha en politisk korrekt retorikk på plass som viser at "man følger med i tiden". Vi har ikke forutsetninger for å vurdere hvor forpliktende disse planene og visjonene er, men de er uansett en indikasjon på grad av bevissthet knyttet til vertsrollen. Vi oppfatter overordnede planer som har konkrete handlingsplaner som mer forpliktende enn de som ikke har dette.

Kristiansand kommune har lagt regionplan Agder 2020 til grunn for ny kommuneplan. Kristiansand fremhever i sin kommuneplan at de er opptatt av å være en god vertskapskommune for universitet og høgskole i regionen, og ønsker å legge godt til rette for arealer for de høyere utdanningsinstitusjonene. Videre fremgår det at kommunen skal arbeide målrettet for å synliggjøre regionens fortrinn og videreutvikle byen som en attraktiv studentby. I kommunens næringsplan fremgår det blant annet at Universitet i Agder har en sentral rolle knyttet til økning av kompetanse i regionen. Kommunen vil arbeide for at det utvikles relevant kompetanse i regionen.

Oslo påpeker i sin kommuneplan at byen er vertskap for en rekke kunnskapsinstitusjoner. Videre fremgår det at kommunen mener aktiv stimulering til entreprenørskapsholdning og utdanning i skolen og i høyskole- og universitetsmiljøene gjennom tilretteleggende tiltak, direkte støtte og konkrete samhandlinger er viktig for at Oslo skal beholde sin posisjon som landets fremste gründerby.

Stavanger fremhever i sin kommuneplan at kommunen ønsker å ha en aktiv rolle i utviklingen av Stavanger som student- og universitetsby, herunder planlegging av studentboliger. I følge kommuneplanen har kommunen et særlig ansvar for å avklare lokaliseringsstrategier for studentboliger nær sentrum. I Strategisk næringsplan for Stavangerregionen fremkommer det at kommunen skal bidra til å videreutvikle Universitetet i Stavanger med undervisnings- og forsknings- aktivitet på internasjonalt nivå, bl.a. flere utdanningstilbud på engelsk. Videre fremgår det at kommunen vil videreutvikle ulike typer praksisplasser, traineeordninger og lærlingplasser som rekrutteringstiltak og virkemidler for å stimulere til samarbeid mellom utdanningsinstitusjoner og næringslivet.

Tromsø omtaler i liten grad vertsrollen i sin kommuneplan. Det er imidlertid en målsetning at kommunen skal arbeide for å utvikle Tromsø som et senter hvor ny forskningsbasert kunnskap og teknologi tas i bruk som et konkurransemessig fortrinn for næringslivet i Nord-Norge. Strategisk næringsplan for Tromsøregionen fremhever at Universitetet i Tromsø er en styrke og mulighet for regionen.

Bergens kommuneplan har kun en arealdel. Bergen har imidlertid mye omtale av vertsrollen overfor kunnskapsinstitusjonene i studentmeldingen Studenten mot 2020.

Bergen Business Region har utarbeidet strategisk næringsplan hvor det blant annet fremgår at næringslivet i regionen er løsningsorientert og drives og motiveres av utfordringer. For å utnytte dette bør det stimuleres til ytterligere samhandling mellom næringsliv, FoU-miljøene og det offentlige. I det politiske grunnlaget for "Bergensbyrådet" 2007 er også betydningen av student-, universitets- og høyskolebyen på et bredt spekter av områder omtalt, og at Bergen må være bevisst sin rolle som vertskommune. Det henvises blant annet til at Femårsvisjonen skal følges opp.

Trondheim fremhever i sin kommuneplan at kunnskapsinstitusjonene er drivkreftene i kunnskapssamfunnet og er en av regionens viktigste næringer. I strategisk næringsplan fremgår det blant annet at kommunens strategi er å skape mest mulig konstruktiv samhandling mellom regionens næringsliv, FoU-miljøene og offentlig virksomhet (Cluster-tankegang). Kommunen ønsker å arbeide med å utvikle en felles identitet/merkevare for nyskappingsarbeidet i regionen, og å samle kompetansen på området i et kunnskapsnettverk som arbeider mot en felles visjon og med de samme målsettinger.

4.2.3 De fleste byene har en aktiv rolle på området studentvelferd – enten som tilrettelegger eller pådriver

Med studentvelferd mener vi at det legges til rette for et godt studentliv for de som velger å studere ved kunnskapsinstitusjonene. Dette innbefatter velferdstjenester som boliger, helse- og sosialtjenester, barnehager idrett - og kulturaktiviteter med mer, og er et felt hvor de fleste byene er aktive. Vår oppfatning er at de fleste byene enten har en tilretteleggerrolle eller en pådriverrolle, unntaket er Kristiansand som så langt har hatt en relativt passiv rolle, men dette er nå i ferd med å endre seg. Regulering av arealbruk til studentboliger og støtte til ulike velferdstjenester som studentboliger, studentboliger og barnehager er områder hvor mange av byene har vært aktive lenge.

Bergen kommune var initiativtaker og pådriver bak prosjektet *Femårsvisjonen for studentboliger i Bergen* og har fulgt opp visjonen med *Handlingsplan for fremtidig studentboligbygging i Bergen*. Videre fremstår det som om kommunen har en åpen og god dialog med de relevante aktørene gjennom blant annet byrådslederens kontaktutvalg. Bergen kommune har videre utarbeidet en studentmelding, *Studenten mot 2020*, ingen av de andre analyserte vertskommunene har lignende tiltak. Enkelte av informantene fra intervjuene påpeker imidlertid at meldingen oppleves som mindre viktig ettersom det ikke er konkrete handlingspunkter, kun "oppmerksomhetspunkter". Helhetsinntrykket er imidlertid at Bergen har tatt en pådriverrolle når det gjelder området studentvelferd.

Stavanger kommune er aktiv i arealplanleggingen av universitetsområdet og studentboliger og har fristilt tomter til studentboliger til samskipnaden, noe som indikerer at kommunen har en pådriverrolle overfor studenter og deres velferd. Kommunen har i tillegg bevilget penger til studentsamskipnaden til bygging av sportssenter i byen. Det faktum at studentboliger omtales spesifikt i kommuneplanen støtter opp under at byen har tatt en pådriverrolle.

Trondheim kommune har sammen med studentsamskipnaden opprettet *StudiebyEn* som blant annet har som mål å tiltrekke seg flere studenter til byen og gjøre studenthverdagen og overgangen til studentlivet i Trondheim best mulig for de som kommer til byen. Gjennom *StudiebyEn* er det også skapt en arena for policyutforming, strategier og handling blant annet knyttet til studentvelferd. Kommunens aktive rolle i *StudiebyEN* taler for at kommunen tar en pådriverrolle på dette området. Kommunen opprettet også Trondheim studentråd, var første by ut med en helhetlig plan for studentpolitikken, samt en handlingsplan som årlig rulleres der kommunen sammen med samarbeidspartnerne prioriterer tiltak. Vår vurdering er at Trondheim kommune utøver er pådriverrolle på dette området.

Oslo kommune karakteriseres som en god tilrettelegger for eksempel studentboliger, men flere av informantene i intervjuene mener at kommunen ikke selv tar initiativ til planlegging og samarbeid. Studentvelferd er heller ikke omtalt spesifikt i kommunens planer, noe som støtter opp under at Oslo har tatt en tilretteleggende rolle på dette området.

Tromsøs vertsrolle har primært handlet om å ivareta lovpålagte oppgaver knyttet til tilretteleggelse av tomter for studentboliger og barnehager, samt tilbud om generelle velferdstjenester. Studentvelferd omtales ikke i kommunens planer eller strategier og inntrykket fra intervjuene er også at kommunen har vært relativt passiv på området. Kommunen har imidlertid nylig tatt initiativ til et utvalg som skal utrede ulike forhold knyttet til bygging av studentboliger kalt "*Hensiktsmessige studentboliger*" med representanter for både studentene, samskipnaden, universitetet og kommunene. Dette er en indikasjon på at kommunen er interessert i å ta en mer aktiv rolle, men vi vil likevel konkludere med at kommunen så langt har hatt en passiv rolle.

Når det gjelder Kristiansand, er inntrykket at kommunen så langt har hatt en relativt passiv rolle knyttet til studentvelferd. Selv om det fremgår av kommuneplanen at kommunen ønsker å være en god vertskommune ved å tilrettelegge for arealer for studentboliger, har det generelt vært lite fokus på studentvelferd fra kommunens side til nå, og dette trekkes også frem fra informantene som den utfordringen hvor det er størst rom for videreutvikling og forbedring. På bakgrunn av denne erkjennelsen skal Kristiansand kommune og Universitetet i Agder utarbeide en felles melding "*Universitetsbyen Kristiansand*" som blant annet skal ta opp forhold knyttet til studentvelferd.

4.2.4 Oslo Stavanger har tatt en pådriverrolle på området innovasjon og næringsutvikling over mange år

Med innovasjon og næringsliv mener vi hvordan kunnskapsinstitusjonenes forsknings- og utviklingsaktivitet kan utnyttes til innovasjon og næringsutvikling i vertsbyen og regionen.

Når det gjelder vertsrollen knyttet til innovasjon og næringsutvikling, er det to av vertsbyene som peker seg ut som pådrivere over lang tid; Stavanger og Oslo.

Stavanger har lang tradisjon for å drive aktiv næringsutvikling i samarbeid med næringsliv, fylkeskommunen og andre kommunale aktører. Blant annet via nettverket *Greater Stavanger* bidrar kommunen til å stimulere næringsutvikling på områder som berører Universitetet i Stavanger. *Greater Stavanger* jobber for at næringslivet i regionen skal trives, at gründere og entreprenører skal ha lyst til å satse videre og at flere norske og utenlandske bedrifter skal ønske å etablere seg i Stavangerregionen. Kommunen omtaler også næringsutvikling i sine planer, noe som indikerer at kommunen ønsker å ha en aktiv rolle. Universitetsfondet som ble opprettet av og eies av Rogaland fylkeskommune, og kommunene Stavanger, Sandnes, Sola og Haugesund, har vært en sentral pådriver bak arbeidet for å oppnå universitetsstatus. I dag jobber fondet med et formål om å "sikre et best mulig tilbud av undervisning og forskning på universitetsnivå innen fagområder som dekker regionens behov, og som yter vesentlige bidrag til landets samlede kunnskapsbehov". Både *Greater Stavanger* og *Universitetsfondet* er eksempler på at Stavanger kommunes vertsrolle kan karakteriseres som en pådriverrolle.

Oslo kommune er involvert i flere prosjekter som viser at kommunen har en pådriverrolle når det gjelder innovasjon og næringsutvikling. For eksempel arbeider det interkommunale selskapet *Oslo Teknopol* med regional næringsutvikling og profilering av Osloregionen som en internasjonal nærings- og kunnskapsregion. I tillegg er kommunen deleier av *Forskningsparken*, som har som hovedformål å kommersialisere ideer og resultater fra forskningsmiljøene. Opprettelsen av kunnskapsalliansen *Kunnskap Oslo* ble initiert av Oslo kommune, og er et annet eksempel på at Oslo tar initiativ til samarbeid og allianser innen på dette området. Kommunen har finansiert to postdoktorstillinger og skal bidra til at Oslo blir et nasjonalt og internasjonalt kunnskaps- og beslutningssentrum. Oslo kommune

får imidlertid noe kritikk for å være lite synlig i prosjektet, i tillegg til at prosjektet ikke har hatt tilstrekkelig fremdrift. Basert på en helhetsvurdering er inntrykket likevel at Oslo kommune har tatt en pådriverrolle innenfor området innovasjon og næringsutvikling.

Bergen kommune opprettet selskapet *Business region Bergen* i 2007 for å profilere regionen for at den skal bli ledende i Norge på kunnskapsbasert og bærekraftig næringsutvikling innen de næringene hvor regionen har spesielle fortrinn. *Business region Bergen* skal arbeide med å styrke forskningen slik at forskningen kommer den regionale næringsutviklingen til gode og skal aktivt bidra til å bygge og styrke FoU-miljøene i regionen. Målet er at dette skal resultere i økt fremtidsrettet verdiskaping i regionens næringsliv. *Business region Bergen* skal videre være en pådriver for å få etablert samarbeidsprosjekter mellom FoU-institusjonene i regionen og næringslivet. Opprettelsen av Business region Bergen der kommunen har eierandeler og representant i styret indikerer at kommunen ønsker å ha en pådriverrolle knyttet til innovasjon og næringsutvikling, selv om det gjenstår å se hva som vil bli de konkrete resultatene av opprettelsen. Vi konkluderer derfor med at Bergen de siste to-tre årene har tatt en pådriverrolle, selv om kommunen ikke kan vise til samme fokus over tid som Stavanger og Oslo kan.

Når det gjelder innovasjon og næringsutvikling i Kristiansand, er det etablert to bransjenettverk. Nettverkene *Eyde* og *Node* er nettverk bestående av henholdsvis offshore og prosessindustribedrifter. Kommunen har ikke vært med på etablering av nettverkene, men inngår i partnerskapet som består av sentrale aktører fra det offentlige Agder; Universitet i Agder, Innovasjon Norge Agder, samt fem kommuner og de to fylkeskommunene i Agder (Arendal, Grimstad, Lillesand, Kristiansand, Mandal, Aust-Agder og Vest-Agder). Universitetet sitter i tillegg i styringskomiteen. Kristiansand kommune deltar også i programstyret for *VRI Agder* og har initiert flere prosjekter og aktiviteter innen bl.a. energi- og teknologiområdet som er et prioritert område for Kristiansand kommune. Vår konklusjon er at Kristiansand har hatt en tilretteleggende og responsiv rolle så langt.

Trondheim kommunes næringsplan i perioden 2000-2010 og den som nylig er vedtatt i juni 2010, inkluderer strategier og konkrete handlingsplaner i et trippel helix-perspektiv. Til hvert mål er det i den siste planen utviklet strategier med tiltak, indikatorer for måloppnåelse, ansvarlige, samarbeidspartnere og frister. Kunnskapsinstitusjonene er for mange av tiltakene utpekt som viktige samarbeidspartnere. Planen er laget ut fra en forutsetning om at det etableres en nettverksorganisasjon hvor *Trondheimsregionen* samarbeider med næringslivet, FoU/utdanningsinstitusjonene og virkemiddelapparatet for å gjennomføre tiltakene. Trondheim kommune er involvert i Trondheim helseklynge, som fortsatt bærer preg av å være i en startfase og som har foreløpig har få konkrete resultater å vise til. Basert på planer som foreligger og at ressurspersoner fra kunnskapsinstitusjonene har vært med utvikle disse, konkluderer vi med at kommunens ambisjon er å være pådriver. Informantene fra kunnskapsinstitusjonene vi intervjuet etterlyser imidlertid en mer aktiv kommune på dette feltet. Kommunen kan imidlertid ikke vise til samme fokus over tid som Oslo og Stavanger.

Tromsøs vertsrolle når det gjelder innovasjon og næringsutvikling vil vi karakterisere som passiv. Bortsett fra Tromsøregionenes strategiske næringsplan har vi ikke funnet tiltak eller prosjekter som tydeliggjør Tromsøs rolle, med unntak av at kommunen er deltaker i *Nordic City Networks* som er et forum for å utvikle forståelse for hvordan nordiske kunnskapsbyer fungerer.

4.2.5 **Kristiansand er den byen som tydeligst har engasjert seg i området arbeidskraft og kompetanseutvikling**

Med arbeidskraft og kompetanseutvikling mener vi hvordan kunnskapsinstitusjonene kan bidra til utdanning av høyt kvalifisert arbeidskraft og kompetanseutvikling som vertsbyen og regionen trenger. I tillegg kan kunnskapsinstitusjonene gjennom sin formidlerrolle bidra til livslang læring og kunnskapsspredning til både næringsliv, offentlig virksomhet og innbyggere i byen og regionen.

Hvordan dette er organisert varierer litt, men Kristiansand er den byen som har kommet lengst i å tilrettelegge for trainee og praksisordninger for nyeksaminerte.

Kristiansand kommune var initiativtaker til opprettelsen av *Praxis Sør*. Målsettingen til *Praxis Sør* er å bidra til at forskning og kunnskapsutvikling skjer med utgangspunkt i praksisfeltets erfaringer, interesser og problemstillinger, og roses som et vellykket prosjekt. I tillegg deltar kommunen i traineeordningen *Trainee Sør*. Ordningen er et nettverkssamarbeid med mer enn 20 ledende virksomheter på Sørlandet innen offentlig forvaltning og næringsliv. Formålet er å gi nyutdannede med mastergrad muligheten til å få arbeidserfaring og å integrere medarbeidere med høy kompetanse i virksomhetene. Kommunen har videre via salg av aksjer i det lokale kraftselskapet opprettet *Sørlandets kompetansefond* som skal bidra til kompetanseheving og sikring av arbeidsplasser i regionen. Vårt inntrykk er at Kristiansand kommune har en pådriverrolle på dette området.

Når det gjelder Oslo kommune, er det den kommunen av de analyserte hvor det muligens er minst fokus på området arbeidskraft og kompetanseutvikling. Oslo har som hovedstad og den største byen i Norge, ingen utfordringer av vesentlig betydning knyttet til for eksempel å beholde uteksaminerte studenter i regionen. Byen fremstår som attraktiv for de som søker jobb, også fra andre regioner enn Oslo. Oslo kommune har inngått avtaler med Høgskolen i Oslo om praksisplasser. Vårt helhetsinntrykk er at kommunen har en passiv rolle på dette området.

Både Bergen og Tromsø har hatt tilretteleggende roller når det gjelder området arbeidskraft og kompetanseutvikling. Bergen kommune tilrettelegger for traineeplasser i kommunen via *Trainee Vest* og har samarbeidsavtale med høgskolene om praksisplasser. Tromsø samarbeider med universitetet om praksisplasser knyttet til profesjonsutdanningene.

Trondheim kommune var initiativtaker til etablering av samarbeidsavtalen mellom Høgskolen i Trondheim og Trondheim kommune om praksisplasser og kunnskapsoppbygging som kan brukes i kommunal virksomhet.

Selv om kommunen har tatt initiativ til å etablere samarbeid, er vårt inntrykk at kommunen samlet sett utøver en mer tilretteleggende vertsrolle på dette området.

Universitetsfondet som ble opprettet av og eies av Rogaland fylkeskommune, og kommunene Stavanger, Sandnes, Sola og Haugesund, har blant annet som formål å sikre et best mulig tilbud av undervisning og forskning på universitetsnivå innen fagområder som dekker regionens behov. Det er Ordføreren i Stavanger som er styreleder. Det har gjennom mange år vært samarbeidsavtaler mellom de enkelte fagavdelinger i kommunen og de enkelte institutter på Universitetet i Stavanger. Det er primært innenfor områdene oppvekst og levekår dette er utviklet, særlig knyttet til skoler, barnehager og omsorgsinstitusjoner. Samarbeidet omfatter undervisning, prosjekter, praksisplasser, stipendordninger, FOU-arbeid med mer. For tiden arbeider Stavanger kommune med å utforme en overordnet strategi for samarbeid med Universitetet i Stavanger om kompetanseutvikling og rekruttering av arbeidskraft. Vårt helhetsinntrykk er at kommunen så langt har hatt en tilretteleggende rolle knyttet til området arbeidskraft og kompetanseutvikling.

4.2.6 **Trondheim har tatt en pådriverrolle knyttet til samfunn -, kultur-, og stedsutvikling, Bergen og Tromsø har vært relativt passive**

Med samfunn -, kultur-, og stedsutvikling menes hvordan kunnskapsinstitusjonene kan bidra til byens og regionens utvikling i et bredere samfunnsutviklings- og omdømme perspektiv blant annet for å tiltrekke seg studenter og attraktiv arbeidskraft. Eksempelvis preger kunnskapsinstitusjonene byens utvikling gjennom sin fysiske lokalisering og infrastruktur, studentenes og ansattes bruk av byen, og gjennom FOU på temaer som er viktige for den generelle samfunnsutviklingen: helse, velferd, bærekraftig og miljøvennlig stedsutvikling. Kunnskapsinstitusjoner kan i tillegg gjennom sin internasjonale aktivitet prege byen gjennom rekruttering av internasjonale studenter og ansatte, konferansevirksomhet med mer.

Bergen kommunen har gjennom Femårsvisjonen en konkret plan når det gjelder studentboliger, men flere informanter ga uttrykk for at det bør tas initiativ til et mer generelt arbeid knyttet til byutvikling i Bergen. Blant annet ble det pekt på at alternativ bruk av universitetsbygninger bør utredes. I byrådsberetningen sier at Byrådet vil satse på opplæring og undervisning rettet mot barn i forhold til temaet bærekraftig utvikling, og at en plan skal utarbeides i nært samarbeid mellom byutvikling, skole, forskningsmiljøene og ulike etater og organisasjoner. Også i ruspolitikken sier byrådsberetningen at man ønsker økt samarbeid med en rekke aktører inklusive forskningsmiljøer. Vårt generelle inntrykk er likevel at Bergen har hatt en relativt passiv rolle når det gjelder området samfunn-, kultur-, og stedsutvikling.

Kristiansand har utfordringer knyttet til lokalisering av campus utenfor byen ved at det blir vanskelig å integrere universitetet i byen. Utfordringene var hovedårsaken til at Rådmannen i Kristiansand kommune tok initiativ til opprettelsen av Samarbeidsrådet. Ett av hovedmålene med samarbeidet var å skape en positiv utvikling både for campus og for Kristiansand som studentby. Kommunen har hatt en pådriverrolle i forbindelse med opprettelsen av samarbeidsrådet, men det er mer uklart hvordan kommunens rolle har vært videre. Vårt inntrykk er at kommunen har hatt en pådriverrolle så langt.

Stavanger har i likhet med Kristiansand utfordringer knyttet til lokalisering av campus utenfor bysentrum. Stavanger kommune har i kommunedelplanen for kulturbyen Stavanger definert *Universitets- og studentbyen* som et hovedinnsatsområde. Kommunen har i planen uttalt at de ønsker å gjøre universitetet mer synlig i sentrum, og ønsker også å bidra til profilering av student- og universitetsbyen utad med utgangspunkt i Stavanger som kulturby. Inntrykket fra intervjuene våre er imidlertid at det fortsatt letes litt etter de rette grepene for å iverksette strategien på dette området. Helhetsinntrykket er dermed at Stavanger så langt har tatt en mer tilretteleggende rolle på dette området.

Når det gjelder Trondheim har det lenge vært diskusjoner rundt campusutvikling i byen. På mange måter har kommunen hatt en aktiv rolle her. Det var kommunen som tok initiativ til å starte arbeidet, i tillegg til at det var kommunen som tok initiativ til å gjenoppta samarbeidet etter at det ble oppløst i 2008. Inntrykket er derfor at kommunen har hatt en pådriverrolle på dette området.

Tromsø kommune har ikke tradisjonelt utøvet en aktiv rolle innenfor dette området. I begynnelsen av 2007 begynte imidlertid universitetet og kommunen å samarbeide om utvikling av Nordområdemuseet, noe som ledet til en debatt om lokalisering av museet og en debatt om byutvikling og utvikling av Tromsø som kunnskapsby. I denne sammenheng ble også spørsmålet om hvordan fokus på temaene campus- og byutvikling kan styrke samarbeid, kunnskapsdeling og kreativitet. Seminaret er et eksempel på at kommunen har tatt en pådriverrolle, men helhetsinntrykket er at kommunen så langt har hatt en passiv rolle.

Når det gjelder Oslo kommune; opplever vi at kommunen tar en tilretteleggende rolle. Et eksempel på dette er saken rundt opprettelsen av BI i Nydalen. BI besluttet at de ønsket å samlokalisere sine aktiviteter i regionen til Nydalen fra høsten 2005. Vinteren 2002 ga byrådet uttrykk for sin støtte til et slikt valg av lokalisering. Det ble lagt vekt på at nærheten til gründermiljøet i Nydalen, langs Akerselva og på Grünerløkka kunne gi grobunn for en spennende videreutvikling av både dette miljøet og høyskolen. Oslos mangfoldige kulturtilbud ville bidra til å skape et miljø der kreativitet og nyskapning gis viktige stimulanser - noe Handelshøyskolen BI også vil nyte godt av. T-baneringen ville sikre nærhet til forskningsmiljøet i Gaustadbekkdalen og universitetet på Blindern. Avstanden ville også være kort til høyskolesenteret på Bislett. Samlokaliseringen i Nydalen vil dermed resultere i en "kunnskapsring", der Gaustad, Blindern og Bislett utgjør de øvrige forankringspunktene.

4.3 SAMMENLIKNING AV SAMARBEIDET MELLOM VERTSKOMMUNE OG KUNNSKAPSINSTITUSJON

4.3.1 *Alle byene har samarbeid på flere områder, men det er ingen som har omfattende samarbeid på alle fire områder*

Vi har kartlagt hvordan samarbeidet mellom vertskommune og kunnskapsinstitusjoner fungerer. Som redegjort for i kapittel 2.2 vil ulike former for samarbeid mellom vertskommunen og kunnskapsinstitusjonene kunne foregå enten vertsbyenes rolle kan karakteriseres som en tilrettelegger- eller pådriverrolle. Dersom vertsbyen primært har valgt å ha en passiv rolle er det ikke naturlig at det foregår noe særlig samarbeid, men det kan likevel være unntak.

Som redegjort for i kapittel 2.3 vil vi når vi vurderer hvor omfattende samarbeidet er på de fire områdene ta utgangspunkt i tre nivåer: politisk, strategisk og operativt nivå. Med politisk nivå mener vi om det foregår samarbeid mellom den politiske ledelsen i byen og kunnskapsinstitusjonene om utvikling av ambisjoner og visjoner for samarbeidet. Med strategisk nivå mener vi om samarbeidet er forankret på administrativt ledelsesnivå i de berørte kommunale etater og hos kunnskapsinstitusjonene og om dette gjenspeiles i policy og strategidokumenter. Med operativt nivå mener vi at samarbeidet er forankret på lavere organisasjonsnivåer i kommunene og kunnskapsinstitusjonen, blant annet gjennom handlingsplaner som følges opp.

Tabell 4.2 oppsummerer resultatene av analysen og viser at alle byene samarbeider på flere områder, men det er ingen som har omfattende samarbeid (det vil si både på politisk, strategisk og operativt nivå) på alle områder.

Tabell 4.2 Oppsummering av analyse av samarbeidet mellom vertsby og kunnskapsinstitusjoner på de fire områdene på politisk, strategisk og operativt nivå

Område/nivå By	Studentvelferd			Innovasjon og næringsutvikling			Arbeidskraft og kompetanse			Samfunn-, kultur og stedsutvikling		
	P*	S*	O*	P*	S*	O*	P*	S*	O*	P*	S*	O*
Oslo	X			X	X	X			X			X
Trondheim	X	X	X	X	X	X		X	X	X	X	X
Bergen	X	X	X		X	X			X			X
Stavanger	X	X		X	X	X			X	X	X	X
Kristiansand				X	X	X		X	X	X	X	
Tromsø									X			X

* P = Politisk nivå, S = Strategisk nivå, O = Operativt nivå

Hovedinntrykket er at alle byene samarbeider på flere områder, men det er ingen som har samarbeid på både politisk, strategisk og operativt nivå på alle områder. For alle byene, unntatt Tromsø, er betydningen av samarbeid mellom vertskommuner og kunnskapsinstitusjoner nevnt flere steder i kommuneplaner og andre relevante policydokumenter. Vertsbyene har utviklet seg i retning av at de legger større vekt på aktiv involvering av kunnskapsinstitusjonene og andre relevante aktører i utarbeidelsen av strategiske planer og policydokumenter for å sikre forankring og relevans. Det varierer om samarbeidsforaene har et tydelig formål knyttet til ett eller flere av de ovennevnte fire områdene, eller om de også ivaretar et mer helhetlig perspektiv på vertsrollen. De fleste byene har fora med formål som gir rom for å drøfte en mer helhetlig tilnærming til vertsrollen. Eksempler på dette er *Universitetsfondet* i Stavanger, *Byrådslederens kontaktutvalg* i Bergen, *Strategisk samarbeidsforum for kunnskapsbyen Trondheim* og *Samarbeidsrådet* i Kristiansand.

Bortsett fra Tromsø og Kristiansand har de øvrige byene samarbeid om studentvelferd. Særlig Bergen og Trondheim kan vise til omfattende og langvarig samarbeid. Bergen har fokusert på boligsituasjonen, mens Trondheim har hatt en bredere tilnærming. De har blant annet utviklet en helhetlig studentpolitikk der tiltakene prioriteres sammen med samarbeidsaktørene. Stavanger har formaliserte møteplasser for studenter og politisk ledelse, men samarbeidet er av naturlige årsaker nyere og ikke like etablert som i de gamle universitetsbyene Bergen og Trondheim. I Oslo er det et samarbeid om studentvelferd på politisk nivå, men kommunen har gitt signaler om at den vurderer å legge ned forumet fordi studentene fremmer få saker til behandling i møtene, og at møter derfor utsettes eller avlyses.

Samarbeid om innovasjon og næringsutvikling mellom kommunene og kunnskapsinstitusjonene foregår i alle byene, unntatt Tromsø. Særlig har de nye universitetsbyene Stavanger og Kristiansand vært aktive, og Universitetsfondet og Sørlandets kompetansefond som kommunene var pådrivere for å opprette var viktige for at byene fikk universitetsstatus. Også Oslo har jobbet mye med dette, og har i likhet med Stavanger og Kristiansand et samarbeid på alle nivåer. Trondheim har samarbeid om innovasjon og næringsutvikling på alle nivåer, men det er ikke like etablert som i de forannevnte byene. Tromsø har en formell samarbeidsavtale om innovasjonsarbeid, men denne er i liten grad fulgt opp.

Alle byene har samarbeidsavtaler knyttet til høyskole-/profesjonsutdanninger, men samarbeidet innenfor mer tradisjonelle akademiske universitetsfag er lite utviklet. På området arbeidskraft- og kompetanseutvikling er det stor forskjell på ambisjonsnivået til byene. Det er særlig Kristiansand som peker seg ut med et omfattende samarbeid over mange år på strategisk og operativt nivå på praksisfeltet og gjennom en traineeordning. Trondheim har også strategisk og operativt samarbeid, men ikke i samme omfang som Kristiansand. Oslo har operativt samarbeid knyttet til praksisordninger, og Bergen har operativt samarbeid på både praksis- og traineeordninger.

Innen samfunns-, kultur- og stedsutvikling foregår det samarbeid i alle byene, men det er særlig Stavanger og Trondheim som har relativt omfattende samarbeid.

I resten av kapitlet vil vi først gå igjennom hvordan samarbeid er omtalt i planer og dokumenter, før vi går nærmere inn på ulike typer samarbeid som vertsbyene har innenfor de fire områdene studentvelferd, innovasjon og næringsutvikling, arbeidskraft og kompetanse og samfunns-, kultur- og stedsutvikling.

4.3.2 De fleste vertsbyene har omtale av samarbeid i planer og policydokumenter, unntaket er Tromsø

For alle byene, unntatt Tromsø, er betydningen av samarbeid mellom vertskommuner og kunnskapsinstitusjonene nevnt flere steder i kommuneplaner og andre relevante policydokumenter. Vi ser også at vertsbyene involverer kunnskapsinstitusjonene og andre relevante aktører aktivt i utarbeidelsen av ulike strategisk planer og policydokumenter, og ikke bare gjennom bruk av formelle høringer.

I kommuneplanen for Kristiansand påpekes det blant annet at det er viktig å utvikle samarbeid med universitet, kultur og næringsliv. I strategisk næringsplan for kommunene i knutepunkt Sørlandet står det at kommunene vil arbeide for at samhandlingen mellom det fremtidige Agder Universitet, Handelshøyskolen BI, andre læresteder og næringslivet øker. Meldingen *Universitetsbyen Kristiansand* som nå skal utarbeides, gjøres i et samarbeid mellom kommunen og Universitetet i Agder.

I kommuneplanen for Oslo, påpekes at mange andre sammenlignbare byer har kommet lenger i å utvikle samarbeidet. Kommunen ønsker å tilrettelegge for samarbeid og bidra til at Osloregionen posisjoneres som internasjonal ledende kunnskapsregion og styrke markedsføringen overfor forskere og andre aktører.

Stavanger fremhever i sin kommuneplan at kommunen vil bidra til samarbeid knyttet til helhetlig utbygging av universitetsområdet og vil bidra til å styrke samarbeidet mellom utdannings- og forskningsmiljøene, næringslivet og kommunen. I strategisk næringsplan for Stavangerregionen fremkommer det blant annet at kommunen skal styrke samarbeidsrelasjonene mellom, regionens samfunns- og næringsliv, Universitetet i Stavanger og andre akademiske institusjoner som holder et internasjonalt faglig nivå, videregående skoler og kompetanseinstitusjoner som Rogaland Kurs og Kompetansesenter, Jærtek, (Stiftelsen Jæren teknologisenter) m.fl. Gjennom Universitetsfondets initiativ *Studentbyen Stavanger* ble det lagt vekt bred deltakelse i utarbeidelsen av rapporten som ble laget.

I kommuneplanen til Tromsø er universitetet omtalt hovedsakelig i forhold til næringsutvikling og innovasjon. Universitetet i Tromsø og andre kunnskaps- og forskningsinstitusjoner og en ung og høyt utdannet befolkning blir dratt frem som viktige forutsetninger for å øke evnen til nyskaping. Ellers er Universitetet i Tromsø lite nevnt i kommuneplanen. Samarbeid blir ikke nevnt i noen av planene.

Trondheim kommune påpeker at de på en bedre måte kan bruke kunnskapsinstitusjonene i utviklingen av kompetanse i privat og offentlig sektor, og sikre seg kandidater fra den forskningsnære utdanningen. Trondheim kommunes strategisk næringsplan inkluderer en strategi for samhandling mellom regionens næringsliv, FoU miljøene og offentlig

virksomhet. Trondheim kommune involverte kunnskapsinstitusjonene i utvikling og utformingen av kommuneplanen, strategien *Helhetlig Studentpolitikk* og *Strategisk Næringsplan for Trondheim*. Videre tok kommunen initiativ til opprettelsen av *Strategisk samarbeidsforum for kunnskapsbyen Trondheim* i 2009.

Som tidligere nevnt har Bergens kommuneplan kun en arealdel, ikke noen samfunnsdel. I studentmeldingen *Studenten mot 2020* er det imidlertid omtale av forskjellige typer samarbeid og meldingen ble utarbeidet i samarbeid med blant annet studentene og kunnskapsinstitusjonene, slik tilfellet også var med *Femårsvisjonen*. I *Strategisk næringsplan for Bergen 2006-2009* fremgår det at kommunen ønsker å videreutvikle gode møteplasser mellom FoU-miljøene og næringslivet.

4.3.3 Trondheim og Bergen har det mest omfattende samarbeidet på studentvelferd

Med studentvelferd mener vi arbeid som legger til rette for et godt studentliv for de som velger å studere i byene. Vertsbyene samarbeider med kunnskapsinstitusjonene om studentvelferd gjennom studentorganene, samskipnadene og med politisk og administrativ ledelse på universitetene. Flere av byene har formalisert samarbeid gjennom faste møteplasser og fora. Eksempel på dette er *Trondheim Studentråd* i Trondheim og *Kontaktforum for studenter* i Stavanger.

Trondheim har et omfattende samarbeid på studentvelferd og har tradisjon for å samarbeide tett med studentorganisasjonene. Studentorganisasjonene deltar i et rådgivende organ for formannskapet og bystyret. *Trondheim studentråd* ble opprettet i 2001. Rådet består av representanter for studentorganene, samskipnaden, kommunal administrasjon og kommunepolitikere. Rådet fungerer både som et politisk og et strategisk samarbeid hvor deltakerne diskuterer og gir innspill til studentrelaterte saker som skal opp i formannskapet og bystyret. På operativt nivå ble det i 2002 etablert et samarbeid gjennom *StudiebyEn*, som arbeider for at Trondheim skal være den mest populære studiebyen gjennom markedsføring, profilering og velferdsordninger rettet mot studenter. Dette er et samarbeid mellom studentsamskipnaden, Trondheim kommune, kunnskapsinstitusjonene, fylkeskommunen og studentorganene. Trondheim kommune har også en helhetlig studentpolitikk der tiltakene prioriteres sammen med samarbeidsaktørene. Ifølge en informant er de også invitert til å delta i Studentsamskipnaden i Trondheim sine strategiprosesser og i deres arbeid for eksempel med studentbosetting og oppfølging av helse og trivselsundersøkelser for både norske og internasjonale studenter.

Det er særlig to samarbeid i Stavanger som går på studentvelferd, *Studentbyen Stavanger* og *Kontaktforum studenter og politisk ledelse*. Disse er begge på et politisk og strategisk nivå. *Studentbyen Stavanger* var opprinnelig et seminar organisert av Universitetsfondet i samarbeid med Universitetet i Stavanger og Studentsamskipnaden i Stavanger der temaet var Stavanger som studentby. Fire utredningsgrupper ble etablert hvorav en skulle se nærmere på studentboliger. Utredningsgruppene var bredt sammensatte med representanter fra universitetet, kommunen, politikere, studenter og næringsliv. En rapport med forslag ble levert i 2009. I *Kontaktforum for studenter og politisk ledelse* møter representanter for studentorganisasjonene, studentsamskipnaden og kommunalutvalget møtes, og der kan studentene presentere viktige saker og synspunkter overfor byens topledelse.

Kommunen og kunnskapsinstitusjonene i Bergen samarbeider både på politisk-, strategisk- og operativt nivå. Mye av samarbeidet om studentvelferd i Bergen har konsentrert seg om å få en bedre boligsituasjon for studenter i Bergen. *Femårsvisjonen* er både et politisk og strategisk samarbeid hvor aktører fra Bergen kommune, Samskipnaden i Bergen, Husbanken og boligbyggelag møtes jevnlig for å følge opp handlingsplanen for å øke dekningen av studentboliger i byen. Kommunen støtter også *Bergenstudenten*, som er et mer operativt samarbeid. *Bergensstudenten* er en frivillig

organisasjon bestående av studenter som hjelper studenter med å finne bolig. I 2009 ble *Studenten mot 2020* opprettet hvor kommunen, studentene og utdanningsinstitusjonene deltok i arbeidsgrupper som leverte en studentmelding som både retter seg mot områder hvor kommunen selv har et ansvar og "oppmerksomhetspunkter" hvor kommunen skal interessere seg, men ikke har noe direkte ansvar. Målet for samarbeidet var å bli en enda bedre studentby og sikre kompetanse til regionen. Byrådsledelsen møter også studentene jevnlig i egne kontaktmøter. Møtene avholdes ca. en gang i halvåret.

I Oslo er det samarbeid om studentvelferd på politisk nivå gjennom *Forum for studentsaker* hvor ledelsen i kommunen og studentrepresentanter diskuterer studentsaker. Kommunen har imidlertid gitt signaler om at den vurderer å legge ned forumet fordi studentene fremmer få saker til behandling i møtene, og at møter derfor utsettes eller avlyses.

Vi har konkludert med at Kristiansand så langt har hatt en passiv rolle på området studentvelferd, og vi konkluderer også med at det har foregått lite samarbeid på dette området. Selv om *Samarbeidsrådet* har eksistert siden 2006 er vårt inntrykk, basert på tilbakemeldinger fra informantene, at rådet så langt har hatt lite fokus på studentvelferd. Dette er imidlertid i ferd med å endre seg da kommunen og universitetet i samarbeid skal lage en melding om *Universitetsbyen Kristiansand*.

Tromsø har ikke etablert samarbeidsfora knyttet til studentvelferd, men kommunen opplever at studentene tar mer kontakt enn før. Kommunen har nylig tatt initiativ til et utvalg som skal utrede ulike forhold knyttet til bygging av studentboliger kalt *Hensiktsmessige studentboliger* med representanter for studentene, studentsamskipnaden, universitetet og kommunen.

4.3.4 Stavanger, Kristiansand og Oslo har mest det omfattende samarbeidet på innovasjon og næringsutvikling

Med innovasjon og næringsutvikling mener vi hvordan kunnskapsinstitusjonenes forskningsarbeid og utviklingsaktivitet kan utnyttes til næringsutvikling i vertsbyen og regionen. I vertsbyene har dette blant annet vært gjort gjennom opprettelse av fond, eller økonomisk støtte på andre måter til forskning og utvikling, og gjennom samarbeid med næringsliv, andre kommuner og kunnskapsinstitusjoner.

Kristiansand kommune har samarbeidet om innovasjon og næringsutvikling med de 15 andre kommunene i Vest-Agder gjennom *Sørlandets Kompetansefond*. Dette fondet var sentral i at Høgskolen i Agder fikk status som universitet og samarbeidet med Høgskolen i Agder gjennom *Universitetsutviklingsprogrammet* som besto av prosjekter rettet mot kompetanseutvikling på det som da var Høgskolen i Agder. I dag skal fondet bidra til kompetanseheving i Vest Agder blant annet gjennom støtte til forsknings- og utdanningsinstitusjoner, kommuner og offentlige og private foretak. Fondet kan beskrives som et samarbeid som både er politisk, strategisk og operativt. Kommunen og universitetet samarbeider også om innovasjon og næringsutvikling med næringslivet gjennom NCE NODE⁴⁵, men vårt inntrykk fra intervjuene er at kommunen er lite aktiv i dette samarbeidet.

I likhet med Kristiansand deltar Stavanger i samarbeid om regional næringsutvikling gjennom *Universitetsfondet*, som var en sentral pådriver bak universitetsstatusen som Høgskolen i Stavanger oppnådde i 2005. Universitetsfondet er eid av Rogaland fylkeskommunene og fire andre kommuner i fylket. Fondet har i dag som formål å sikre et best mulig tilbud av undervisning og forskning på universitetsnivå innen fagområder som dekker regionens behov. Fondet finansierer blant annet professorater innen fagområder

⁴⁵ NCE står for National Centres of Expertise og er en Innovasjon Norge ordning rettet mot spesielt sterke næringsmiljøer og klynger. Kristiansand har en klynge innenfor offshore drilling kalt NCE NODE

som energi, miljø og klima. Gjennom *Universitetsfondet* har kommunen et samarbeid på politisk-, strategisk -og operativt nivå. Stavanger kommune og Universitetet i Stavanger har også et strategisk og handlingsrettet samarbeid med bedrifter og FoU aktører om økt kunnskap og innovasjonsevne innenfor industriell gastronomi gjennom klyngen NCE Culinology⁴⁶.

Oslo kommune opprettet i 2002 *Oslo Teknopol* som er et interkommunalt selskap med blant annet representasjon fra politisk nivå og FOU-miljøet. Selskapet arbeider med regional næringsutvikling og profilering. Videre utarbeidet Oslo kommune i 2005 en strategi for samarbeid med kunnskapsinstitusjoner og kunnskapsmiljøet i Oslo hvor målet er å stryke Oslo som kunnskaps- og beslutningsentrum i Europa. På bakgrunn av dette opprettet ble samarbeidsalliansen *Kunnskap Oslo* opprettet i 2008 hvor Oslo kommune og institusjoner for høyere utdanning og forskning i Oslo deltar. Oslo kommune har blant annet støttet *Kunnskap Oslo* gjennom finansiering av to postdoktorstillinger og to premieordninger for beste forskningsarbeid om Oslo. Oslo kommune bidrar også med midler til *Osloforskning* som er et samarbeidsprosjekt mellom Universitetet i Oslo og Oslo kommune for å fremme forskning om Oslo. Oslo kommune har også utviklet klyngesamarbeid gjennom Oslo Teknopol innenfor områdene shipping og maritime tjenester, energi og miljø, IKT, Life Science og Oslo Cancer Cluster og kultur, musikk design og arkitektur. Oslo Cancer Cluster har også NCE status. Vår konklusjon er at Oslo kommune gjennom disse initiativene har et samarbeid på både politisk, strategisk og operativt nivå.

Bergen har et samarbeid på innovasjon og næringsutvikling gjennom *Business Region Bergen* som er et selskap som Bergen kommune opprettet i 2007, og der både Hordaland fylkeskommune og andre kommuner er med på eiersiden, og Bergen kommune har representant i styret. Formålet med selskapet er å profilere regionen og at den skal bli ledende i Norge på kunnskapsbasert og bærekraftig næringsutvikling innen de næringene regionen har spesielle fortrinn. Bergen har også et offshore miljø med NCE status hvor kommunen er med som samarbeidspartner, men kommunen er i følge våre informanter lite aktive i dette samarbeidet. Vår konklusjon er at Bergen samarbeider på strategisk- og operativt nivå.

Trondheim har samarbeid på et politisk og strategisk nivå på innovasjon og næringsutvikling gjennom *Strategisk samarbeidsforum for kunnskapsbyen Trondheim* som ble etablert i 2009. Dette er et samarbeidsorgan på toppledernivå som jevnlig har policyorienterte møter som også inkluderer temaer innenfor de øvrige områdene i analysen som studentvelferd og byutvikling. Trondheim har også et operativt samarbeid på innovasjon gjennom samarbeidet om Trondheim helseklynge. Samarbeidet inkluderer en bred gruppe aktører innen helsefag og har blant annet som mål å styrke FoU og kunnskapsformidling innen helsefag. Dette samarbeidet er fortsatt i startfasen og flere av informantene uttrykker at det er komplisert å få til konkrete handlinger. Trondheim har også en NCE klynge innenfor Instrumentering hvor kommunen er en av samarbeidspartnerne, men de er lite aktive i dette samarbeidet.

Vi har konkludert med at Tromsø kommune så langt har hatt en passiv rolle på innovasjon og næringsutvikling. I tråd med dette konkluderer vi også med at det i liten grad foregår samarbeid mellom kommunen og universitetet på dette området. Selv om vi finner eksempler på samarbeid, er vårt inntrykk at dette er av mer sporadisk karakter og ikke i samme omfang som for de øvrige byene. Eksempelvis har Tromsø kommune og Universitetet i Tromsø en samarbeidsavtale som ble inngått våren 2006 som blant annet inkluderer FoU og innovasjonsarbeid knyttet til regjeringens nordområdesatsing. Intervjuer med informantene tyder på at avtalen i liten grad er blitt fulgt opp, men det har vært et

⁴⁶ Stavanger har en klynge innenfor industriell gastronomi i National Centres of Expertice programmet kalt NCE Culinology

uformelt samarbeid mellom ordfører og rektor, for eksempel i forbindelse med OL-søknad. Informantene uttrykker at det er lett å ringe hverandre eller ta kontakt når det er behov.

4.3.5   *Arbeidskraft og kompetanseutvikling er det minst utviklede området for samarbeid for de fleste byene, med unntak av Kristiansand*

Med arbeidskraft og kompetanseutvikling mener vi hvordan kunnskapsinstitusjonen kan bidra til utdanning av høyt kvalifisert arbeidskraft og kompetanseutvikling i byen og regionen. Samarbeid om dette skjer blant annet gjennom å jobbe for å beholde uteksaminerte studenter i regionen og skape kanaler mellom næringslivet og kunnskapsinstitusjonene. Alle byene har samarbeidsavtaler knyttet til høyskole-/profesjonsutdanninger, men samarbeidet innenfor mer tradisjonelle akademiske universitetsfag er lite utviklet. Kristiansand og Bergen har i tillegg etablert samarbeid om traineeordninger.

Kristiansand kommune har jobbet med området arbeidskraft og kompetanseutvikling gjennom to samarbeid som går på praksis- og traineeordninger for universitetets studenter, *Praxis-sør* og *Trainee sør*. *Praxis sør* er et samarbeid mellom Kristiansand kommune, Universitetet i Agder og aktører innenfor det regionale velferdsfeltet. Samarbeidet skal lage en struktur for integrering mellom praksis, utdanning og forskning og skal bidra til at forskning og kunnskapsutvikling skjer med utgangspunkt i praksisfeltet, og blir gjort mer tilgjengelig for praksisfeltet for både å komme ansatte og brukere til gode. Kristiansand kommune tok initiativ til samarbeidet. *Trainee Sør* ble opprettet for å beholde kompetanse i regionen og å sørge for at høyt utdannede kandidater fant seg arbeid på Sørlandet. *Trainee Sør* er et nettverkssamarbeid med over 20 ledende virksomheter på Sørlandet innen offentlig forvaltning og næringsliv, Kristiansand kommune er med som en av deltakerne i samarbeidet. Begge er operativt orienterte samarbeid, og en del av de langsiktige strategiene for regionen.

Bergen har et lignende samarbeid som *Trainee Sør*, kalt *Trainee Vest* som skal rekruttere studenter til å jobbe i regionen. *Trainee Vest* består av et nettverk av medlemsbedrifter og drives av karrieresenteret. Bergen kommune er en av medlemmene. Bakgrunnen for samarbeidet var både at regionen manglet arbeidskraft, samtidig som det ble sett på som vanskelig for nyutdannede å få sin første jobb. Prosjektet er en del av rekrutterings-samarbeidet i *Bergen Næringsråd*, og Hordaland fylkeskommune og Sparebanken Vest bidrar økonomisk. Det har i mange år eksistert samarbeidsavtaler om praksisplasser mellom Bergen kommune og høgskolene på området helse og omsorg. Disse samarbeidene foregår i all hovedsak på operativt nivå.

I Trondheim har *StudiebyEn* som et av sine mål at flere studenter skal finne seg jobb i Trondheimsregionen etter endt studietid. Våre informanter mener at det jobbes lite med denne problemstillingen gjennom *StudiebyEn*, og at fokus i hovedsak er på byen som studentby. Trondheim kommune har med andre ord strategiske vedtak på å jobbe med dette, men det gjøres lite for å følge opp dette med praktisk handling. Det er i tillegg jobbet med å koble studenter og forskere til regionens arbeids- og næringsliv, senest i et VRI-finansiert prosjekt som enda ikke er slutført. Trondheim kommune har strategisk samarbeid gjennom samarbeidsavtaler med Høgskolen i Sør-Trøndelag (HIST) og Dronning Mauds Minne Høgskole for førskoleutdanning (DMMH) som omhandler både FOU, formidling og utdanning (inkl praksisplasser) med mer.

Tromsø kommune har formelle samarbeidsavtaler med Universitetet i Tromsø om praksisplasser innen lærer- førskolelærer- og sykepleierutdannelsen. I motsetning til for eksempel Kristiansand er derimot inntrykket at dette ikke del av en overordnet strategi eller et konkret initiativ fra kommunen, men avtaler som gradvis har vokst fram.

Selv om vi har vurdert Oslo kommune til å ha en passiv rolle knyttet til område arbeidskraft og kompetanseutvikling, foregår det likevel et operativt samarbeid om praksisplasser for primærhelsetjenesten med Høgskolen i Oslo. Høgskolen tok initiativ til samarbeidet.

I Stavanger har det gjennom mange år vært samarbeidsavtaler mellom de enkelte fagavdelinger i kommunen og de enkelte institutter på Universitetet i Stavanger. Det er primært innenfor områdene oppvekst og levekår dette er utviklet, særlig knyttet til skoler, barnehager og omsorgsinstitusjoner. Samarbeidet omfatter undervisning, prosjekter, praksisplasser, stipendordninger, FOU-arbeid med mer. Selv om Stavanger kommune for tiden arbeider med å utforme en overordnet strategi for samarbeid med universitetet om kompetanseutvikling og rekruttering av arbeidskraft, mener vi likevel at samarbeidet så langt i all hovedsak synes å ha foregått på operativt nivå.

4.3.6 Stavanger og Trondheim er de byene som har det mest omfattende samarbeid på samfunn,- kultur og stedsutvikling

Universitetene har ofte en stor påvirkning på samfunn, kultur- og stedsutvikling for byene de er lokalisert i, både rent fysisk ved sitt nærvær i byene og gjennom å tilføre byen unge og høyt utdannede mennesker. Bortsett fra Bergen har universitetene tradisjonelt hatt egne campus og ligger litt utenfor bykjernen og blir lett oppfattet som en egen by i byen, eller "på en annen planet" som en av informantene kalte det. Kommunenes oppmerksomhet rundt universitetets effekt og innvirkning på byen varierer, men i flere av byene har det vært økt oppmerksomhet rundt dette de siste 5-10 årene. Flere av byene har samarbeid med kunnskapsinstitusjonene om utvikling av campus og forholdet mellom campus og sentrum, og flere har også samarbeid om profilering av byene som studentbyer for å rekruttere studenter.

Trondheim har hatt samarbeid om campusutvikling i flere faser. I 2001 begynte man å arbeide for å samle høyskolen og universitetet på et sentrumsnært område, og i 2004 ble det etablert et fellesprosjekt for å se på muligheter for samlokalisering av Høgskolen i Sør-Trøndelag (HIST) og NTNU i sentrum. Fellesprosjektet ble oppløst i 2008 av ulike grunner. I 2009 ble det opprettet et nytt samarbeid, men formålet var ikke lenger samlokalisering. Samarbeidet tok form som et dialogforum hvor det arbeides for en helhetlig campus- og byutvikling. NTNU, HIST, Studentsamskipnaden i Trondheim, Trondheim kommune, Sør-Trøndelag fylkeskommune, Studentersamfundet og studentorganene deltar i dette samarbeidet som er på et strategisk nivå. Trondheim kommunes samarbeidsavtale med HIST innebærer også by- og regionalutvikling, men dette er foreløpig på et intensjonsnivå. Gjennom *StudiebyEn* har Trondheim et operativt samarbeid om profilering av Trondheim som studentby. *StudiebyEn* har blant annet annonsert med kjærestegaranti i løpet av studietiden i Trondheim, og det å tiltrekke seg studenter er et av de tre målene til foreningen.

Tromsø kommune har lenge vært lite aktiv vertsrolle i forhold til området samfunn,- kultur og stedsutvikling. Det har vært lite samarbeid om utviklingen av campusområdet i Breivika. Universitetet i Tromsø har en planavdeling med planmyndighet og kommunen har i liten grad lagt seg bort i hvordan universitetet har utviklet seg. I begynnelsen av 2007 startet universitetet og kommunen et samarbeid om utvikling av Nordområdemuseet. Dette ledet til en debatt om lokalisering av museet og en debatt om byutvikling og utvikling av Tromsø som kunnskapsby. Samarbeidet om nordområdemuseet kan beskrives som et politisk, strategisk og operativt samarbeid om et konkret prosjekt. Tromsø har også hatt et operativt samarbeid om profilering av Tromsø som studentby gjennom prosjektet *Student i Tromsø*. *Student i Tromsø* er et omdømme-prosjekt knyttet til Tromsø som studentby. Tromsø kommune, Universitetet i Tromsø og Studentsamskipnaden i Tromsø deltar i samarbeidet, som så langt har utarbeidet rekrutterings- og profileringsmateriell. Inntrykk fra intervjuene er at dette samarbeidets største verdi ligger i at det markerer en endring i

hvordan Tromsø kommune og Universitetet i Tromsø forholder seg til hverandre. Selv om vi har vurdert det slik at Tromsø så langt i all hovedsak har hatt en passiv rolle på området samfunn-, kultur-, og stedsutvikling, vil vi likevel konkludere med at det foregår samarbeid fra sak til sak, og har derfor kategorisert dette primært som et operativt samarbeid.

Kristiansand har i likhet med flere av de andre byene campus lokalisert utenfor sentrum. Rådsmannen i Kristiansand har etablert et *Samarbeidsråd* mellom Kristiansand kommune, Universitetet i Agder og Studentsamskipnaden i Agder. *Samarbeidsrådet* skal styrke Kristiansand som vertsby for universitetet, og det jobbes blant annet for å få til en akse mellom Gimlemoen og sentrum, samt bidra til at Kristiansand oppleves som en levende og attraktiv by for studenter. Dette samarbeidet er forankret både på politisk og strategisk nivå og flere av informantene mener det er et potensial for å videreutvikle samarbeidet, fordi samarbeidet så langt i liten grad har resultert i konkrete handlinger.

Stavanger har samarbeidet om kultur og stedsutvikling gjennom prosjektet *Studentbyen Stavanger* og *Arbeidsgruppe for utvikling av universitetsområdet*. *Studentbyen Stavanger* inkluderte en bred gruppe aktører fra Stavanger med interesse for å utvikle Stavanger som studentby (ref. beskrivelse under 4.3.2). I tillegg til utredning av temaet studentboliger ble det også etablert tre grupper som skulle utrede temaer knyttet til hvordan Stavanger kan få et levende sentrum for og med studentene, campusutvikling, campushotell og Folken (Stavangers studenthus). Samarbeidet resulterte i en rapport, og flere av forslagene har vært fulgt opp av kommunens politikere og administrasjon i ettertid og var derfor et strategisk viktig samarbeidsprosjekt. *Arbeidsgruppe for utvikling av universitetsområdet* ble etablert januar 2010 og involverer både politisk og handlingsorientert samarbeid. Universitetsområdet ligger både i Sola og Stavanger kommune. Stavanger og Sola kommune, samt Universitetsfondet, Universitetet i Stavanger, Studentsamskipnaden, og Statsbygg deltar i samarbeidet som arbeider med å utarbeide en felles plan for å sikre en helhetlig utvikling av området.

Oslo samarbeider om å profilere Oslo som studentby. *Studenthovedstaden* er et operativt samarbeid hvor Universitetet i Oslo, Høgskolene i Oslo og Akershus, Studentsamskipnaden i Oslo, Oslo og Akershus høgskolenes studentsamskipnad og Oslo kommune har et samarbeid om rekruttering og profilering av Oslo som studentby.

Bergen har også et operativt samarbeid innen samfunns, kultur- og byutvikling gjennom profilering av byen som studentby. Det er et profilerings- og rekrutteringssamarbeid kalt *Utdanning i Bergen* hvor Studentsamskipnaden i Bergen, kunnskapsinstitusjonene, Bergen kommune, Hordaland fylkeskommune og Bergens næringsråd deltar.

4.4 NOEN INTERNASJONALE ERFARINGER FRA GÖTEBÖRG, ÅRHUS OG MONTPPELLIER

Vi har vurdert tre internasjonale case: Göteborg, Århus og Montpellier. Alle de tre er valgt ut fordi de er aktuelle og læringsrike eksempler som kan bidra til å løfte frem erfaringer som er relevante for de norske vertsbyene.

I Göteborg er det et tett samarbeid mellom Göteborg kommune og kunnskapsinstitusjonene på en rekke områder, og kommunestyrelsens ordförande Göran Johansson framheves som en person som har hatt en avgjørende rolle for utviklingen. Samarbeidet gjelder først og fremst informasjonsdeling, koordinering og deltakelse i formelle fora. Hovedinntrykket er at regionale samarbeidsinitiativ vokser frem og at en bedre koordinering mellom offentlige, privat og FoU er et viktig fokus.

I Århus fungerer kommunen som et bindeledd mellom kunnskapsinstitusjoner, næringsliv og byen som helhet. Kommunen bruker sin rolle aktivt for å tiltrekke seg talenter og bedrifter, og dette ses i sammenheng med byens ambisjoner om å øke sitt innbyggertall med 25 prosent innen 2030. Kommunen har fungert som bindeledd og fasilitator på ulike

måter, både i forbindelse med rekruttering av studenter, i forbindelse med opprettelse av næringshager og i forbindelse med tilretteleggelse av universitetets gradvise flytting til sentrum.

Montpellier er et veldig godt eksempel på at aktører i samspill kan få i gang en storstilt byutvikling. Kommunen og regionen synes å ha vært driverne bak samarbeidet, med tidligere ordfører, nåværende regionpresident, Georges Frêche i front. Kommunen og regionen har i større grad tatt initiativer enn kunnskapsinstitusjonene. Etter hvert har imidlertid også universitetene sett nytten av å samarbeide, og tar del som aktive partnere. Et eksempel på dette er opprettelsen av Université de tiers monde. Dette er et prosjekt som bygger på prinsippet om livslang læring og uttrykker et ønske fra universitetet om å være mer tilgjengelig og disponible for byen innbyggere⁴⁷. For eksempel er universitetet åpent i den forstand at hvem som helst kan melde seg på kurs og foredrag i en lang rekke temaer. Et annet spesielt samarbeid er det at en rekke aktører nylig har gått sammen om å samle byens tre universiteter i én institusjon og én campus. Prosjektet oppfattes som en unik sjanse til å fremme universitetet på verdensbasis, og til å styrke regionenes økonomiske utvikling.

---

⁴⁷ Ser en på internasjonale trender for samspillet mellom vertsbyene og kunnskapsinstitusjonene for øvrig, er det kanskje ett fenomen som er særlig iøyenfallende, nemlig nyenkning i forhold til å etablere nye grensesnitt for samspillet mellom kunnskapsinstitusjonene og befolkningen/næringslivet i regionen, slik eksempelet fra Montpelliers blant annet viser. Et annet eksempel er "The New University for Regional Innovation (NURI) i Seoul Sør-Korea⁴⁷. Dette er et program som omfatter 109 høyere utdanningsinstitusjoner og som skal stimulere livslang læring og kompetanseoverføring til regionens næringsliv gjennom ulike partnerskapsmodeller. Kilde: OECD (2007): *Higher Education and Regions. Globally competitive, locally engaged*. Side 46.

5 VERTSBYROLLEN I ENDRING

Vår analyse i kapittel 4 viser at både innholdet i vertsbyrollen og samarbeidet mellom vertsbyene og kunnskapsinstitusjonene er i stadig utvikling.

I tråd med oppdraget fra KS Storbyforskning, har vi forsøkt å beskrive vertsbyrollen og samarbeidet med kunnskapsinstitusjonene hver for seg. Dette er en meget krevende øvelse, noe kapittel 4 viser. Årsaken er at vertsbyrollen vanskelig lar seg forstå uten en beskrivelse av den kontekst som vertsbyrollen utspiller seg innenfor. Relasjonen til kunnskapsinstitusjonene, herunder også studentsamskipnader, studentorganisasjoner og andre aktører knyttet til institusjonene, utgjør en dominerende del av denne konteksten, både i form av ad hoc kontakt og formaliserte former for samarbeid. Vertsbyrollen utøves med andre ord ikke i et vakuum.

I dette kapitlet vil vi drøfte vertsbyrollen og samarbeidet med kunnskapsinstitusjonene i en sammenheng basert på beskrivelser og funn i kapittel 3 og 4. Vi vil fortsatt ha et hovedfokus på vertsbyenes rolle, og i mindre grad kunnskapsinstitusjonenes rolle.

5.1 UTVIKLING OVER TID MED HOVEDVEKT PÅ DE TI SISTE ÅRENE

5.1.1 Vertsbyrollen – nytt begrep

I alle de seks vertsbyene vi har sett på i denne studien har det skjedd endringer de siste ti årene, både mht innholdet i vertsbyrollen og hvordan denne utøves. Som vi skal komme tilbake til, er det i enkelte tilfeller snakk om endringer som har pågått lenge, men også i disse tilfellene taler mye for at intensiteten har tiltatt innenfor de siste fem - ti år. Mange av de initiativene vi har sett på har kommet i siste halvdel av tiårsperioden.

Det er verdt å merke seg at begrepet vertsbyrolle brukt i relasjon til kunnskapsinstitusjonene i seg selv er et nytt fenomen. Som vi tidligere har vært inne på innledningsvis i denne rapporten, er også selve tematikken noe som generelt har vært lite studert og diskutert. Når det gjelder overordnet policyutvikling er det kun innenfor temaet studentvelferd vi har sett dette begrepet benyttet. Vi tenker her på det såkalte Vertsbyutvalget som ble opprettet av Kunnskapsdepartementet i 2000. At det generelt er få referanser til vertsbyrollen i forhold til kunnskapsinstitusjonene i kommuneplaner og andre policydokumenter på både lokalt, regionalt og nasjonalt nivå, taler for at dette fortsatt er et begrep som er lite innarbeidet, og at vertsbyrollen i seg selv fortsatt er under utvikling. Likevel mener vi altså å se en utvikling i bevissthet og engasjement innenfor ulike områder som det etter vår oppfatning er naturlig å knytte til vertsbyrollen.

5.1.2 Sterkest utvikling innen områdene studentvelferd og innovasjon og næringsutvikling

I kapittel 4 beskrev vi vertsrollen og samarbeidet med kunnskapsinstitusjonene med utgangspunkt i fire områder: Studentvelferd, Innovasjon og næringsutvikling, Arbeidskraft og kompetanseutvikling og Samfunn-, kultur og stedsutvikling. Ser vi på byene samlet, har det skjedd en tydeliggjøring av vertsrollen innenfor alle disse områdene, noe som også har materialisert seg i nye samarbeidstiltak med kunnskapsinstitusjonene og andre aktører. Jevnt over virker som om alle byene har fått en økt bevissthet rundt potensial og utfordringer knyttet til det å være en universitetsby. Det er *likevel* ganske store forskjeller mellom byene med hensyn til hvordan de tilnærmer seg tematikken innenfor de fire områdene. Alle har hatt utvikling på noen felt, men ingen har jobbet aktivt med alle felt. Samlet, er det vårt inntrykk at det er innen områdene Studentvelferd og Innovasjon og

næringsutvikling vi har sett en sterkest utvikling av engasjementet i løpet av de siste ti årene.

5.1.3 Masseurutdanningen utfordrer vertsbyene som arealmyndighet

Det er nærliggende å se utviklingen av vertsbyrollen i gjennom de siste fem – ti år i relasjon til de drivkreftene vi beskrev i kapittel 3: Masseurutdanning og akademisering av samfunnet, globalisering, regionalisering og governance og universitetets fokus/rolle i endring. Mye av dette har å gjøre med at Norge utviklet seg til å bli et kunnskapssamfunn, der kunnskapsinstitusjonene naturlig nok har fått en mye viktigere plass i samfunnets bevissthet.

Det aller mest håndgripelige som har skjedd i etterkrigstiden er den store veksten i antallet studenter – en konsekvens av det vi har kalt masseutdanningsamfunnet. Dette har bl.a. økt presset på vertsbyene når det gjelder behovet for å skaffe nok boliger. Kommunene har ikke ansvaret for å bygge studentboliger, men har en viktig rolle som arealmyndighet med å legge fysisk til rette for nye studentboliger. Mange kommuner har også blitt utfordret som tomteeiere. Bergen kommune, som kom dårlig ut i en nasjonal kartlegging av dekningsgrad når det gjelder studentboliger i 2005, har for eksempel iverksatt et ambisiøst program for å sørge for flere boliger for studentene i byen.

Kommunene har også måttet forholde seg til institusjonenes økte behov for areal. Byene har ulike forutsetninger, bl.a. når det gjelder å kunne legge til rette for å integrere campus med byen for øvrig – og institusjonene har også selv hatt ulike oppfatninger om dette, men vi ser en økende bevissthet fra vertsbyenes side når det gjelder å se på utvidelse, flytting eller nyetableringer av kunnskapsinstitusjoner som en strategisk mulighet for den fysiske byutviklingen. Et eksempel er Trondheim kommune, som har vært opptatt av å utnytte en planlagt samlokalisering av kunnskapsinstitusjonene som et element i byutviklingen. Men flere av byene ønsker å innlemme institusjonene i byen rent fysisk, og ser på samspillet mellom kunnskapsinstitusjonenes aktiviteter og andre funksjoner som noe som gir positive kvaliteter til byen.

5.1.4 Er studentene blitt "innbyggere"?

Hvordan er det så med studentene - regnes de som gjester i byen eller innbyggere på linje med befolkningen for øvrig? Også her har vi sett en utvikling i retning av at studentene innlemmes i byen i større grad. Det tidligere nevnte Vertsbyutvalget bidro til å understreke byenes ansvar for studentenes velferd. Mange av byene har også en egeninteresse i å prøve å få flest mulig av studentene til å ønske å bli værende etter at studiene er fullførte og slå rot for godt. Gjeldende bestemmelser når det gjelder hvor studentene er folkeregisteradressert er imidlertid trolig en faktor i dette bildet. Mange studenter har adresse i en annen kommune enn studiekommunen. Fortsatt er det også derfor samskipnadene (sammen med institusjonen) som er hovedansvarlig for velferdstjenester til studentene. En konsekvens av dette er nok at studentene fortsatt kommer i andre rekke når vertsbyene legger planer for utvikling av tjenestetilbud, og at de dermed ikke fullt og helt betraktes som innbyggere på linje med befolkningen for øvrig.

5.1.5 Økt oppmerksomhet om kunnskapsinstitusjonenes betydning for regional utvikling og innovasjon

Vi ser også en økende oppmerksomhet om kunnskapsinstitusjonene som en aktør i et regionalt utviklingsperspektiv. De seks byene vi har sett på har generelt fått en større oppmerksomhet om sin rolle som drivkraft i den regionale utviklingen de siste fem – ti år. Dette er bl.a. basert på en økende erkjennelse av behovet for regionalt samarbeid for å skape vekst og arbeidsplasser. I det kunnskapsbaserte samfunnet betyr det fremfor alt kunnskapsbaserte arbeidsplasser, der kommersialisering av kunnskapsinstitusjonenes forskningsarbeid bl.a. står sentralt.

En konsekvens av denne regionaliseringstenkningen er også at vertsbyene er blitt mer oppmerksomme på at de må konkurrere med andre storbyregioner i Norge og internasjonalt. Trondheim har for eksempel et uttalt mål å være den beste studiebyen i Norge. Oslo har et mål om å være et kunnskapsentrum i Europa. Stavanger og Oslo utmerker seg med hensyn til å etablere nye arenaer for kunnskapsbasert næringsutvikling, men også de øvrige byene har de siste årene tatt initiativ som peker i denne retningen. Et eksempel er etableringen av Business Region Bergen. Stavanger og Kristiansand har satsing på universiteter som en del av en strategi for å satse på kunnskapsbasert næringsutvikling og tiltrekke seg kompetent arbeidskraft. Flere av byene samarbeider også med kunnskapsinstitusjonene om profilering av byene som studentbyer.

5.1.6 Kompetanseutvikling og formidling er et lite utviklet område

Som vi beskrev i kapittel 3, er det nærliggende å forvente at akademiseringen av samfunnet vil føre til et tettere samarbeid mellom storbyene og kunnskapsinstitusjonene om kompetanseutvikling i den kommunale organisasjon. Det er flere eksempler på samarbeid om profesjonsutdanning knyttet til kommunens kjerneoppgaver, bl.a. innenfor helse, omsorg og skole. Kristiansand kommunen utmerker seg bl.a. i denne sammenheng med prosjektet Praxis Sør. Selv om slikt samarbeid trolig har foregått i lang tid i ulike former, er det indikasjoner på at det også her har vært et økt omfang de siste fem – ti år.

Vi ser færre spor av samarbeid rundt forskningsbasert kunnskap i det materialet vi har fått tilgang til i forbindelse med denne studien. Dette kan ha sammenheng med at kommunene fortsatt etterspør slik kunnskap i mindre grad enn for eksempel statlige etater og virksomheter. Kunnskapsinstitusjonene blir heller ikke "premiert" gjennom det statlige finansieringssystemet for å drive med formidling, med mindre de kan selge kompetansen som kursopplegg eller lignende som næringsliv, kommunen eller andre kjøper. Noen institusjoner har hatt lokale ordninger som skal stimulere til økt formidling, bl.a. Universitetet i Agder. Universitetet i Bergen er likevel kanskje den institusjonen som har satset mest på dette gjennom etableringen av Christie-konferansen.

Internasjonalt, ser vi flere eksempler på at institusjoner arbeider aktivt for å formidle sin kunnskap, både til befolkningen, næringslivet og det offentlige apparatet. Blant de internasjonale casene vi har studert, er Montpellier kommet særlig langt innenfor dette området. Vi kjenner også til at University of Sheffield i England har hatt sterk fokus på dette. I OECDs rapport⁴⁸ trekkes NURI-senteret i Seoul frem som et eksempel på nytenkning innenfor formidling av institusjonenes kompetanse.

Ser vi på de norske kunnskapsinstitusjonenes samfunnsoppdrag, er kanskje formidling det området hvor man er kommet kortest når det gjelder samhandling med vertsbyen og det kommunale apparatet der.

5.1.7 Kunnskapsinstitusjonene har ulike forutsetninger for å bidra til regional innovasjon

Samarbeid med vertsbyens kommunale apparat og det regionale næringsliv er i varierende grad et aktuelt tema ved kunnskapsinstitusjonene. Det er flere årsaker til dette. Blant annet har det å gjøre med hvilke fag det forskes og utdannes i ved de respektive institusjonene. Teknologiske disipliner, IKT og Life Science er fagområder som i utgangspunktet er lettere å kommersialisere enn humaniora, læreutdanning og samfunnsfag, selv om det siste også er mulig. Det har også å gjøre med kultur og med økonomiske incentiver. Endringer i patentreglene ved innganget til 2000-tallet, kombinert med endringer i finansieringen av institusjonene, har ført til økt oppmerksomhet fra institusjonenes side om å samarbeide med næringslivet om både finansiering og utvikling

⁴⁸ OECD (2007): Higher education and regions: Globally competitive, locally engaged.

av nye produkter. I mange miljøer, særlig ved de tradisjonelle universitetene, har det lenge vært stor motstand mot å la næringslivet få innflytelse over forskningen. Her har det gradvis skjedd en oppmykning. Et eksempel er det som nå skjer innenfor kreftforskning, bl.a. gjennom Oslo Cancer Cluster – noe som ville være vanskelig å se for seg for få år siden. Slike kulturendringer skjer gradvis, og det er ikke gitt at denne utviklingen har kommet like langt i alle fagmiljøer og ved alle institusjoner. I Tromsø har for eksempel deler av næringslivet lenge ment at det var lite å hente på et samarbeid med forskningsmiljøene på universitetet. Nå ser vi også her et tettere samarbeid enn tidligere, bl.a. gjennom samarbeidet om forvaltningen av de såkalte RDA-midlene⁴⁹.

Når det gjelder samarbeid mellom institusjonene og næringslivet, er det også nødvendig å nyansere. Det er ikke ledelsen ved institusjonene som bestemmer hvem de enkelte forskere og forskergrupper skal samarbeide med. Dette er i stor grad opp til disse selv å avgjøre. Ledelsen kan gi føringer eller incentiver for dette, bl.a. mht hvordan institusjonene gjennom sine Technology Transfer Offices (TTO'er) rent praktisk arbeider med patentrettigheter (blant annet hvor lang tidshorisont man har før man selger rettighetene,), hvordan man arbeider med fysiske arenaer og nettverk i institusjonenes randsoner, og hvilke overordnede føringer som gis gjennom institusjonenes strategier. I denne sammenheng er det neppe ansett som betydningsfullt ved institusjonene om det næringslivet det samarbeides med befinner seg nær institusjonen geografisk – bare at samarbeidet er fruktbart for begge parter. Vi har ikke sett spesielt på relasjonen mellom kunnskapsinstitusjonene og næringslivet i denne studien, vi er mer opptatt av relasjonen mellom vertsbyen og kunnskapsinstitusjonene, men dette sier også noe om de innebygde begrensningene i systemet dersom vertsbyen ønsker å motivere kunnskapsinstitusjonene til å være mer aktive med hensyn til regionale næringsutvikling.

5.1.8 Vertsbyene er mest ivrige

Hvem er det så som har vært pådriveren for samarbeid mellom kunnskapsinstitusjonene og vertsbyene de siste fem – ti år? Vårt materiale indikerer at det oftest er vertsbyene som tar initiativ til samarbeid. Dette kan bety at det er mer avgjørende for vertsbyene både å etablere samarbeid med institusjonene for å løse utfordringer, for eksempel knyttet til studentvelferd, men også at man anser kunnskapsinstitusjonene som en viktig ressurs i forhold til en regional samfunnsutviklerrolle. Det kan se ut til at institusjonene dels i større grad har et nasjonalt og internasjonalt fokus, og dels tar vertsbyene litt for gitt – blant annet at vertsbyene gjør det som kreves når det gjelder studentvelferd. Når det gjelder institusjonenes rammebetingelser, er de rammer som fastsettes av regjeringen og Stortinget viktigere, og det er her institusjonene har sin oppmerksomhet. Unntaket er i de tilfeller hvor man må forholde seg til kommunen som myndighet, først og fremst knyttet til arealplanlegging.

Vi har også i vårt materiale sett at det er en gryende interesse for samarbeid med vertsbyene ved institusjonene. Vi har sett et økende antall samarbeidsinitiativ fra institusjonenes side, bl.a. knyttet til profilering av byene som studentbyer og praktisk tilrettelegging for nye studenter i byen. Dette kan bl.a. knyttes til det strategiske ansvar som institusjonene har for studentene, og som bl.a. er understreket gjennom lovverket. Men det kan også være en indikasjon på at institusjonene i økende grad er oppmerksom på at vertsbyene og kunnskapsinstitusjonene har noen felles interesser og at begge har nytte av samarbeid.

⁴⁹ Tromsø mottar RDA-midler (regionalt differensiert arbeidsgiveravgift) som kompensasjon for at Tromsø har høyere arbeidsgiveravgift enn resten av fylket. Midlene disponeres bl.a. til næringsutviklingstiltak i Tromsø. (Se for øvrig beskrivelsen av dette i bybeskrivelsen av Tromsø som er vedlegg til denne rapporten).

Høsten 2009 vedtok styrene til Høgskolen i Oslo og Høgskolen i Akershus at de to høgskolene skal slås sammen til et regionalt Profesjons- og arbeidslivsuniversitet i løpet av 2011. Et viktig mål med det nye universitetet er at det, i tillegg til å være en "tradisjonell" utdanningsinstitusjon, i større grad skal være sitt ansvar bevisst som en aktivt deltakende regional utviklingsaktør i skjæringspunktet mellom utdanning, forskning og næringsliv. Forpliktende samhandling mellom næringsliv og utdanningsinstitusjonene er en nøkkelfaktor for å kommunisere kompetansebehov, motivere studenter, og utvikle systematisk samarbeid mellom bedrifter, forskning og utdanning. Dette signalet er uttrykk for at institusjonene i økende grad erkjenner betydningen av relasjonene til sin nærregion. Trolig vil en eventuell etablering av et slikt universitet kunne ha smitteeffekt i forhold til hvordan de andre kunnskapsinstitusjonene ser på sin rolle.

5.2 KONKURRANSE OG REGIONALISERING

5.2.1 *Universitetene oppfatter seg ikke primært som byenes universitet*

Kunnskapsinstitusjonene er et statlig ansvar, mens kommunene primært har et ansvar for å yte tjenester og utøve myndighet i tråd med kommunelovens bestemmelser. Mye tyder på at det å få en kunnskapsinstitusjon lokalisert i sin kommune har blitt sett på som noe meget positivt av vertskommunene. Konkurransen om å få distriktshøgskoler på 1970-tallet er et uttrykk for dette, likeså bestrebelsene for å få universitet. De ferskeste eksemplene er hvordan Kristiansand og Stavanger mobiliserte og kjempet for at høyskolene der skulle få universitetsstatus.

I vårt materiale mener vi å se lokale variasjoner med hensyn til i hvilken grad interessekonflikter mellom institusjonene og vertsbyene kommer til uttrykk, og også variasjoner over tid. Etableringen av Universitetet i Tromsø må regnes som en seier for både Tromsø by og for Nord-Norge som helhet. I årene som fulgte etter etableringen, kan våre studier tyde på at man gled fra hverandre interessmessig. Enkelte av informantene gir uttrykk for at de oppfatter universitetet som et symbol på statlig rikdom i kontrast til kommunal smalhans, og at universitetet har fått ta seg til rette i Tromsø – at universitetet (og staten) har hevet seg over interessene til Tromsø by.

Oslo er et spesielt tilfelle på flere måter, men det mest karakteristiske her er kanskje at universitetet inntil nylig har vært så lite opptatt av den regionen de tilhører. Universitetet har, som Norges første universitet, primært sett på seg selv som en institusjon som skulle tjene *nasjonen*.

Noe av det samme har nok vært tilfelle ved NTH og senere NTNU. Institusjonen har oppfattet at de primært har et *nasjonalt* oppdrag knyttet til teknologisk basert kunnskapsproduksjon og utdanning. Ulikhetene i perspektiv kan være en medvirkende faktor til at kommunen og NTNU i utgangspunktet hadde vanskeligheter med å finne sammen rundt det store prosjektet knyttet til samlokalisering av kunnskapsinstitusjonene i Trondheim på 2000-tallet. Ulikhetene i interesser kan også indirekte ha påvirket relasjonen ved at det ikke har vært behov for å samarbeide i vesentlig grad tidligere, og at man derfor heller ikke kjente hverandre eller hadde gode forutsetninger for å delta i en god dialog med hverandre. I kjølvannet at denne diskusjonen, ble det imidlertid skapt en ny arena i 2009: *Strategisk samarbeidsforum for kunnskapsbyen Trondheim*. Dette kan være en indikasjon på at man gjennom prosessen rundt samlokaliseringen er blitt mer oppmerksom på behovet for dialog og at man faktisk også har reelle felles interesser.

5.2.2 *Kampen om ressursene og konkurransen mellom regionene bringer kunnskapsinstitusjonene og vertsbyene sammen*

Som vi beskrev i kapittel 3, har det skjedd fundamentale endringer innenfor politikk og økonomi de siste tiår. På den ene side har vi fått en globalisert økonomi med tøffere internasjonal konkurranse. Samtidig har styringsstrukturene endret seg, fra hierarkiske og lagdelte strukturer med klart avgrensede ansvarsområder, til nettverksstrukturer der ansvarsområdene i større grad defineres av aktørene selv og til dels er overlappende. Vi kommer nærmere tilbake til dette nedenfor.

Men disse drivkreftene har i betydelig grad endret forutsetningene for både storbyene og kunnskapsinstitusjonene. I hvilken grad representerer dette et grunnlag for vertsbyene og kunnskapsinstitusjonene til å samarbeide i større grad enn før?

Sett fra vertsbyenes ståsted, er disse endringene blant annet synlige i forhold til den regionale samfunnsutviklerrollen. Byene har bl.a. tatt en mer aktiv rolle når det gjelder næringsutvikling. Organisasjoner som Greater Stavanger, Business Region Bergen og Oslo Teknopol er bl.a. uttrykk for dette. Kunnskapsbasert næringsutvikling står særlig sentralt i denne sammenheng. Derfor blir man også i større grad opptatt av å utnytte de lokale kunnskapsinstitusjonene som en strategisk ressurs for næringsutviklingen.

Også institusjonene opplever presset og konkurransen, både nasjonalt og internasjonalt, i større grad enn tidligere. Det er skapt forventninger om økt kommersialisering, og finansieringen baseres i større grad på output, blant annet antallet uteksaminerte studenter. I tillegg må institusjonene hele tiden hevde seg i en konkurranse med de andre kunnskapsinstitusjonene i Norge for å sikre seg finansiering. I dette bildet kan verts kommunene være en samarbeidspartner på flere måter. Felles innsats rundt kommersialisering kan hjelpe institusjonene med å nå sine mål (selv om institusjonene også må lete etter samarbeidspartnere globalt – ikke bare lokalt), lokal og regional mobilisering kan styrke institusjonenes relative posisjon i kampen om oppmerksomheten på Stortinget og i regjeringen, slik bl.a. mobiliseringen for å få universitetsstatus i Stavanger og Kristiansand var eksempler på.

En ting er hvordan man teoretisk kan vurdere institusjonenes og vertsbyenes interesser. Noe annet er hvordan dette oppfattes i det daglige av de relevante aktørene begge steder. Kunnskapsinstitusjonene er samfunn i seg selv, og i de fleste tilfeller har ikke vertsbyen noen sentral rolle i forhold til de spørsmål som står på dagsorden. Derfor glemmer man kanskje også vertsbyen i de tilfeller hvor den faktisk er en relevant aktør.

For vertsbyene fremstår nok også kunnskapsinstitusjonene ofte som en fremmed verden. Vårt inntrykk er likevel at det er en noe større bevissthet i vertsbyene rundt hvordan kunnskapsinstitusjonene og vertsbyene kan ha felles utfordringer og felles interesser enn vice versa. Dette kan i så fall være med å forklare at vertsbyene oftere er de som inviterer kunnskapsinstitusjonene til samarbeid.

5.3 HVA KAN FORKLARE FORSKJELLENE MELLOM VERTSBYENE?

5.3.1 *Byene har ulike roller og forutsetninger*

Mye er selvsagt likt når vi ser på de seks norske vertsbyene og deres kunnskapsinstitusjoner. Bl.a. er de formelle forutsetningene de samme. I større og mindre grad gjør og de drivkreftene vi beskrev i kapittel 3 seg gjeldene i alle byene. Når det er sagt, skal heller ikke viktige forskjeller mellom byene undervurderes i denne sammenheng.

Byenes størrelse i antall innbyggere varierer fra 66 000 i Tromsø til nesten 590 000 i Oslo. Når det gjelder antall studenter, varierer tallene mellom ca. 8500 i Stavanger til over 50 000 i Oslo. I andel av befolkningen, er Stavanger og Oslo de som har færrest studenter, mens Trondheim er den byen som har suverent flest studenter fulgt av Bergen og Tromsø. Dette betyr for eksempel at studentene trolig setter sitt preg på byen i større grad i Trondheim, Tromsø og Bergen enn i de øvrige byene. Det betyr også at det private leiemarkedet i Oslo og Stavanger er større, og at det i teorien kan ta en større andel av behovet for studentboliger. På den annen side er kostnadsnivået på boliger i disse to byene, som er det høyeste i Norge, trolig en viktig faktor for mange studenter.

Byene er dessuten forskjellig når det gjelder antall kunnskapsinstitusjoner og sysselsatte innen FoU, fra kun én høyere utdanningsinstitusjon i Tromsø til 18 i Oslo. I tillegg er det et meget stort antall frittstående forskningsinstitutter i Oslo. Antall FoU-årsverk varierer fra ca. 400 i Kristiansand til ca. 8400 i Oslo.

Byene har også ulike roller. Alle byene er regionale sentra, men Oslo er i tillegg hovedstad og sete for størstedelen av landets statlige administrasjon. Det er grunn til å tro at dette blant annet innebærer en generelt mindre oppmerksomhet om nærregionens utfordringer og muligheter. Fordi veien er fysisk kort til departementer, statsråder og Storting, oppfattes muligens de regionale aktørene i Rådhuset som mindre interessante samtalepartnere enn ellers i Norge, for bl.a. studentorganisasjoner og kunnskapsinstitusjonenes ledelse.

På den annen side utmerker Oslo seg som den eneste av vertsbyene som er primærkommune med ansvar for fylkeskommunale oppgaver, noe som i teorien gir kommunen bedre mulighet til å samordne virkemidlene knyttet til de to forvaltningsnivåene – for eksempel det å se en regional utviklingsrolle i sammenheng med arealplanlegging, og studentvelferd i sammenheng med ansvaret for kollektivtrafikk.

Oslo og Bergen skiller seg fra de øvrige vertsbyene når det gjelder politisk styringssystem. Begge byene har kommunal parlamentarisme, mens de øvrige kommunene praktiserer formannskapsmodellen. Byrådene kan instruere administrasjonen innenfor de områder som de er delegert myndighet fra kommunestyret. Ordførerne og andre sentrale politikere i de øvrige kommunene er i prinsippet avhengig av å legge frem alle spørsmål for kommunestyret. Dette bør i utgangspunktet gi byrådene i Bergen og Oslo bedre forutsetninger for å etablere formaliserte samarbeid med andre aktører knyttet til det å være vertsby for kunnskapsinstitusjonene.

5.3.2 Ulikheter i tradisjoner og identitet

De seks byene har også ulik kultur, identitet og ulike tradisjoner som kan påvirke deres vertsrolle og samarbeidet med kunnskapsinstitusjonene. Slik er det også for kunnskapsinstitusjonene.

Som hovedstad er Oslo i mindre grad preget av den patriotisme som bl.a. er en viktig drivkraft i Stavanger og Bergen. I Oslo er det ingen selvfølge at man samarbeider. Både kommunens og kunnskapsinstitusjonenes agenda handler om å håndtere mange spørsmål som oppfattes som like viktige på en gang, bl.a. fordi det nasjonale fokuset er til stede i så stor grad. Det gjør det vanskelig å samle seg om store felles prosjekter på tvers av institusjonelle grenser.

Stavanger har på sin side gjennom årtier utviklet en egen kultur knyttet til det å sette seg ambisiøse mål og løfte i flokk, ikke minst knyttet til næringsutvikling. Dette har etter vårt inntrykk også preget samarbeidet knyttet til vertsbyrollen for Universitetet i Stavanger. Det er betegnende at mens det å få universitet har vært et meget viktig spørsmål i både Kristiansand og Stavanger, som har mobilisert store deler av lokalsamfunnet, er spørsmålet om Oslo nå skal få et universitet til gjennom sammenslåing av Høgskolen i

Oslo og Høgskolen i Akershus et spørsmål som overhodet ikke har vært diskutert i kommunen, på tross av diskusjonen lenge har pågått ved de to institusjonene.

Som nevnt har både Universitet i Oslo og NTNU en identitet som nasjonale institusjoner i betydelig grad. Vårt inntrykk er at dette også gjelder Norges Handels Høgskole i Bergen. Dette oppgis som en av begrunnelse for at institusjonen deltar mindre aktivt i samspillet med kommunen enn Universitet i Bergen. Universitet i Tromsø er den nordnorske landsdelens universitet. Paradoksalt nok, er dette kanskje en begrunnelse for at samarbeidet mellom Tromsø by og Universitetet i Tromsø ikke er tettere, universitetet er ikke Tromsøs universitetet, men Nord-Norges universitet lokalisert i Tromsø.

I Kristiansand og Stavanger befinner de nye universitetene seg i et skjebnefellesskap med vertsbyene. Arbeidet for å få universitetsstatus sveiset dem sammen. Men overraskende nok ser det ikke ut til at de har hatt et veldig bevisst forhold til hvordan de skulle arbeide sammen videre. Vårt inntrykk er man har mistet noe av "dampen" etter at universitetsstatus er faktum, noe også enkelte av dem vi intervjuet ga uttrykk for. Dette gjelder kanskje særlig Universitet i Agder. I sistnevnte tilfelle kan også det faktum at universitet har campus i tre byer ha vært medvirkende til at Universitetet i Agder ikke fullt og helt oppfattes, eller oppfatter seg selv, som Kristiansands universitet.

5.3.3 Enkeltpersoners og ildsjelers betydning

Enkeltpersoners betydning skal heller ikke undervurderes når det gjelder utøvelsen av vertskapsrollen og samarbeidet med kunnskapsinstitusjonene. I Montpellier har mye av utviklingen av vertsbyrollen i forhold til kunnskapsinstitusjonene vært initiert av tidligere ordfører, nåværende regionpresident, Georges Frêche. I Göteborg har Kommune-styrelsens ordførende Göran Johansson hatt en avgjørende rolle på en rekke områder. I norsk sammenheng, er det kanskje Stavangers ordfører som kommer nærmest en slik posisjon. Stavanger har også tidligere blitt preget av viktige ildsjelers innsats, som for eksempel tidligere ordfører i Stavanger og fylkesordfører i Rogaland Arne Rettedal. Nåværende ordfører Leif Johan Sevland lever i så måte opp til en tradisjon i Stavanger.

Felles for disse er at de personlig har satt seg i spissen for en rekke av de samarbeidstiltak som har betydning for å utvikle vertsbyenes rolle, bl.a. i forhold til kunnskapsinstitusjonene og byens og regionens næringsutvikling.

Også i forhold til enkelttiltak kan enkeltpersoner være av betydning. I intervjuene vi foretok i Oslo fremkom det for eksempel at man mente at det at det nå var en annen byråd som hadde ansvaret for å følge opp Kunnskap Oslo, ikke byrådslederen som tidligere, hadde bidratt til å svekke inntrykket av samarbeidet.

5.3.4 Gode prosesser og forankring er like viktig som klare visjoner

Mye taler for at det å sette seg klare mål og ha tydelige visjoner bidrar til å mobilisere aktørene bak felles initiativ for å styrke vertsbyene. Dette er ingen "kvikk-fiks". Det er neppe formuleringen av visjonen alene, men i minst like stor grad et arbeid for å forankre denne hos relevante aktører som avgjør suksessen for ulike initiativ. Aktørene kan ha ulike grunner for å slutte seg til. Begrunnelsene kan spenne fra en frykt fra å bli utelatt fra en potensielt viktig arena eller nettverk, til følelse av plikt – for eksempel gjøre noe med en prekær boligsituasjon for studentene, til et helhjertet engasjement for noe man brenner for. Av de initiativene vi har funnet, er det ikke mange i sistnevnte kategori, med et mulig unntak for bestrebelsene for å få universitetsstatus i Stavanger og Kristiansand.

En utfordring for et hvert reformarbeid, og særlig det som handler om samarbeid på tvers av institusjonsgrenser, er å holde fokus på det man vil oppnå og prioritere mellom ulike mål. Enhver organisasjon har en viss begrenset kapasitet til å arbeide med ulike typer samarbeid og reforminitiativ. I en slik sammenheng kan utforming og forankring av tydelige visjoner være en hjelp til å sortere.

Dermed er det ikke sagt at det å ha klare visjoner uten videre vil styrke vertsbyenes rolle i forhold til samarbeid med for eksempel kunnskapsinstitusjonen. Et resultat av en slik prosess kan også for eksempel være at en institusjon finner ut at det å utvikle relasjoner til internasjonale miljøer er viktigere enn relasjoner til vertsbyen. Det kan også innebære at vertsbyen bestemmer seg for å avgrense sitt engasjement i forhold til det å være vertskap for kunnskapsinstitusjoner, for eksempel konsentrere seg om de sider av dette som berører kommunen som myndighetsutøver innenfor arealplanlegging, og overlate samarbeide om for eksempel næringsutvikling til fylkeskommunen og næringslivet selv.

5.3.5 Ingen systematiske forskjeller mellom nye og gamle universitetsbyer

Basert på vår gjennomgang, er det vanskelig å se systematiske forskjeller i utøvelsen av verstbyrollen mellom de "nye" og de "gamle" universitetsbyene. Enkelte av de nye byene har hatt mer fokus på innovasjon og næringsutvikling, og enkelte av de gamle universitetsbyene har hatt mer fokus på studentvelferd. Men Oslo, som er den eldste universitetsbyen, har hatt mer fokus på innovasjon og næringsutvikling enn studentvelferd, og Stavanger, som er en av de nye universitetsbyene, har også jobbet mye med studentvelferd.

Kristiansand og Stavanger fikk begge universitetsstatus som et direkte resultat av byenes arbeid med innovasjon og næringsutvikling. Oppnåelse av universitetsstatus var en del av byenes målsetting og et virkemiddel for økt innovasjon og næringsutvikling og det er naturlig at disse byene har et særskilt fokus på dette.

Bergen og Trondheim som gamle og utpregete studentbyer der studentene er et dominerende innslag i bybildet, har særlig hatt et fokus på studentvelferd, noe som muligens skyldes at utfordringer knyttet til dette er større i disse byene hvor studentene utgjør en stor andel av byens befolkning.

5.4 HVER ENKELT BY BØR VÆRE BEVISST HVILKEN VERTSROLLE BYEN VIL TA

Vårt inntrykk basert på det materiale vi har fått tilgang til gjennom dette prosjektet, er at det finnes ganske ulike måter å tilnærme seg utøvelsen av vertsbyrollen. Vi har her valgt å ta utgangspunkt i fire områder: Studentvelferd, innovasjon og næringsutvikling, arbeidskraft og kompetanse samt samfunns- kultur og stedsutvikling. Vår kartlegging viser at byene har prioritert arbeid innenfor disse fire områdene relativt forskjellig. Vårt inntrykk er videre at dette langt på vei er bevisst – engasjementet innenfor de ulike områdene springer ut av konkrete behov og utfordringer slik de oppleves i den enkelte by.

Derfor vil engasjementet også kunne variere over tid. Noen behov oppleves som mer preserende i enkelte perioder. Andre behov og utfordringer kan være mer permanente i sin karakter.

Vi kan imidlertid ikke se bort i fra at vertsbyene studerer hva andre gjør, og tar lærdom av dette. Vi har sett enkelte eksempler på dette, bl.a. innenfor kunnskapsbasert næringsutvikling der organisasjoner som Greater Stavanger, Business Region Bergen og Oslo Teknopol har blitt etablert de siste fem – ti år. Likeledes er arbeidet gjennom nettverk og klynger et eksempel på dette.

Tatt i betraktning byenes ulikheter, kan det imidlertid se ut som byene i mindre grad har studert hverandres utøvelse av vertsbyrollen som helhet. Som vi har vært inne på tidligere, kan dette ha sammenheng med at vertsbyene selv i liten grad har vært bevisst innholdet i vertsrollen som sådan. Inntrykket er da også at de ulike tiltakene som vertsbyene faktisk iverksetter, som vi ut i fra vår definisjon kan knytte til denne rollen, ikke springer ut av noen helhetlig forståelse av byens vertskapsrolle. Snarere dreier det seg

om initiativ som springer ut av ulike politikkområder, som næringsutvikling, byutvikling, kompetanseutvikling, osv.

Indirekte ser vi imidlertid en bevegelse i retning av et mer helhetlig perspektiv knyttet til vertskapsrollen. De fleste byene har fora med formål som gir rom for å drøfte en mer helhetlig tilnærming til vertsrollen. Eksempler på dette er *Universitetsfondet* i Stavanger, *Byrådslederens kontaktutvalg* i Bergen, *Strategisk samarbeidsforum for kunnskapsbyen Trondheim* og *Samarbeidsrådet* i Kristiansand. *Kunnskap Oslo*, har også et relativt bredt perspektiv, men utfordringer knyttet til for eksempel studentvelferd er ikke en del av dette samarbeidet. Det er organisert gjennom andre fora.

Når det er sagt, er det selvsagt grunn til å stille spørsmålet ved om vertsbybegrepet skal være noe mer enn et analytisk perspektiv på hvordan byene utøver sin vertsbyrolle. Skal den nødvendigvis være strukturerende for byene og ha normativ betydning? Etter vår oppfatning er dette ikke noe sentralt poeng. En godt fungerende vertskapsrolle springer ut av ulike behov i de ulike byene, til ulike tider, og slik bør det trolig fortsatt være.

Det er heller ikke nødvendigvis noe fasitsvar når det gjelder hvordan vertsbyene velger å organisere sin utøvelse av vertsbyrollen innenfor de ulike områdene. Det må ikke nødvendigvis være vertsbyens kommunale organisasjon som aktivt driver frem ulike initiativ. I mange sammenhenger kan vertsbyens rolle være å etablere samarbeidsarenaer der andre aktører bringes sammen, og der vertsbyene i større grad har en fasilitatorrolle. Et eksempel er innenfor kunnskapsbasert næringsutvikling. Også et slikt arbeid krever imidlertid mye innsats, særlig i tidlig fase.

Vårt inntrykk er at det ikke finnes noe fasitsvar på hva som bør inngå i den enkelte bys vertskapsrolle, eller hvordan denne rollen skal utøves. Kunnskapens generelle betydning for samfunnsutvikling i den tid vi lever i, og den strategiske verdien av det og faktisk være vertskap for en eller flere kunnskapsinstitusjoner, kan likevel tale for at *hver enkelt by* bør har et bevisst forhold ulike initiativ og utfordringer som berører denne rollen, og se disse i en sammenheng. Slik kan byene trolig få mer samlet effekt ut av de ulike tiltak som berører relasjonen mellom vertsbyen og kunnskapsinstitusjonene, herunder også samskipnadene og studentene som innbyggere i byen.

Vi har også tro på verdien av at vertsbyene lærer av hverandre når det gjelder erfaringer med hensyn til ulike måter å arbeide med initiativ knyttet til vertskapsrollen. I denne sammenheng skal heller ikke verdien av "vertsbyrollen" som *analytisk* begrep undervurderes. Et slikt begrep gjør det lettere å snakke "samme språk".

5.5 GOVERNANCE OG SAMFUNNSUTVIKLERROLLEN

5.5.1 Nye rom for politikktutforming og -gjennomføring

I kapittel 3.2.4 beskrev vi flernivåstyring som et viktig element i utøvelsen av vertsbyenes samfunnsutviklerrolle. De mekanismer vi sikter til her er de samme som andre sammenhenger bl.a. er knyttet til begrepet "governance". Det handler bl.a. om hvordan offentlige virksomheter – i dette tilfelle vertsbyenes kommunale organisasjon – spiller på et bredere register av virkemidler enn det som er eksplisitt uttrykt gjennom lovverk og formelle pålegg for å øke måloppnåelsen med hensyn til overordnede utviklingsmål. Kan vi se spor av slike arbeidsformer fra vertsbyenes side i relasjon til kunnskapsinstitusjonene i de seks byene vi har sett på?

Etter vår oppfatning er det belegg for å hevde at slike arbeidsformer er blitt vanligere i løpet av de siste år, men også her er det forskjeller mellom byene. Viktige kjennetegn på en governancebasert samfunnsutviklerrolle er nettverks-, arena- og alliansebygging som et grunnlag for å berede grunnen for en samordning av virkemidler mot felles mål. De fleste byene har tatt i bruk slike virkemidler i større eller mindre grad, men det er vanskelig

å rangere byene. Eksempler er Greater Stavanger, Business Region Bergen, Oslo Teknopol, Kunnskap Oslo og StudiebyEn i Trondheim. Sørlandets kompetansefond og Universitetsfondet i Stavanger kan oppfattes som et uttrykk for en tilsvarende tilnærming dersom vi ser på prosessene rundt etableringen og de ringvirkninger som dette har skapt. Også næringsklyngene som er etablert kan oppfattes som eksempler på dette, men her er kommunen i mindre grad direkte involvert.

Vi mener altså å se en trend i retning av man tar i bruk nye samhandlingsformer for å forene innsatsen der det er aktuelt, i større grad enn tidligere.

5.5.2 Samarbeid må tilpasses formelle betingelser og oppgavene som skal løses

Et kjennetegn ved en governancepreget samhandlingsform er også at man gjerne benytter ulike former for formalisering av arbeidet. I utgangspunktet er både kommunens og kunnskapsinstitusjonenes fullmakt til å inngå avtaler som forplikter partene avgrenset av de respektive organenes ansvar gjennom lovverket og delegert myndighet. Majoriteten av de arenaene vi har fått kunnskap om i forbindelse med denne studien er arenaer som ikke har formell beslutningsmyndighet.

Selv om det kanskje kunne være ønskelig, er det for eksempel ikke mulig å gi et felles organ med studenter og samskipnad myndighet til å gjøre vedtak på en måte som innskrenker eller binder opp kommunestyret, med mindre kommunestyret selv gjør vedtak om dette. Det samme er tilfellet med kunnskapsinstitusjonene, som i de fleste tilfeller er statlige virksomheter. Dette er flernivåstyringsens mest grunnleggende utfordring. De fleste samhandlingsnettverk og -arenaer som skapes knyttet til vertsbyenes rolle i forhold til kunnskapsinstitusjonene er ikke til erstatning for eksisterende beslutningsarenaer, men *supplerende* strukturer. Selv om disse dermed er uformelle i sin natur, legger de likevel premissene for de beslutninger som gjøres i de formelle organene. For eksempel vil man ofte ha en forventning om at en enighet på uformelt nivå mellom rektor og ordfører senere materialiserer seg i formelle beslutninger i for eksempel kommunestyret og kollegiet.

På områder der det i utgangspunktet ikke er et lovpålagt ansvar står man friere. Etableringen av fond som uavhengige rettssubjekt med formål om å stimulere regional kunnskapsproduksjon og næringsutvikling har for eksempel en større frihet til å fatte beslutninger uavhengig av kommunestyret, dersom beslutningene er i tråd med de føringer som er gitt av kommunestyret i forbindelse med etableringen.

5.5.3 Ulik grad av formalisering

Innenfor rammen av organisasjonsformer med formell beslutningsmyndighet vil det også kunne være ulik grad av formalisering. De eksemplene vi har fått kjennskap til gjennom denne studien spenner fra ad hoc møter med ujevne mellomrom mellom for eksempel ordfører og rektor, til avtalebaserte organer med fast representasjon og faste møtetidspunkter. Et eksempel på det siste er Trondheim studentråd som er et rådgivende organ til formannskapet og bystyret i Trondheim.

Det ligger i governancetenkningens natur at strukturene for samhandling må være fleksible og tilpasses behovet. Det går derfor ikke an å si noe generelt om svakhetene og styrkene ved ulike måter å organisere samarbeidet på. Noen behov kan være permanente, hvilket gjør det naturlig å etablere faste og mer formaliserte strukturer, mens andre kan være av mer kortsiktig karakter. I sistnevnte tilfelle kan for eksempel en kombinasjon av jevnlig uformelle møter på toppnivå med konkrete og tidsavgrensede samarbeidsprosjekter på operativt nivå være mest hensiktsmessig.

Etter vår oppfatning underbygges dette av det inntrykket vi sitter igjen med av hvordan samarbeidet faktisk er organisert i de seks byene. Enten vertsbyen utøver en tilrettelegger- eller en pådriverrolle springer dette ut av et behov for å gripe fatt i en

konkret utfordring. Et eksempel er satsingen på arbeid med studentboliger i Bergen. Den bakenforliggende begrunnelsen var en erkjennelse av at Bergen lå dårlig an på dette området. Samtidig viser handlingsplanen at kommunen alene ikke kan løse utfordringene. Mange av punktene i den såkalte *Femårsvisjonen* er oppmerksomhetspunkter hvor kommunen er avhengig av at andre aktører kommer på banen i tråd med sitt formelle ansvar.

Mer fruktbart enn å vurdere hvordan byene har valgt å organisere seg, er det trolig å vurdere hvordan vertsbyene samlet utøver sin rolle gjennom ulike former for samarbeid – hva det er fokus på og hva det samarbeides om. Igjen er det her store forskjeller mellom byene. Mye av forskjellene kan, som vi skal komme tilbake til, ha gode og naturlige forklaringer.

5.6 AKTIVE VERTSBYER ER GODE SAMFUNNSUTVIKLERE

I Distrikts- og regionalmelding fra 2009⁵⁰ understrekes betydningen av en aktiv samfunnsutviklerrolle på lokalt og regionalt nivå, slik vi refererte i 3.2.4. I meldingen understrekes også storbyenes særskilte rolle innenfor samfunnsutviklingen:

Storbyene spelar gjennom regional arbeidsdeling og gjennom nærværet av store institusjonar og føretak, ei viktig rolle for næringslivet i alle delar av landet.

Som vi tidligere har vært inne på, går vi i retning av et samfunn der hvordan regionene – i praksis storbyregionene - hevder seg i den stadig tøffere internasjonale konkurransen er avgjørende for samfunnsutviklingen i Norge som helhet. Det er derfor ikke overraskende at Regjeringen understreker storbyregionenes betydning. Som sitatet over peker på, er det ikke minst storbyenes evne til å utnytte mulighetene som ligger i å være vertskap for store institusjoner og foretak som er sentral i denne sammenheng. I særlig grad handler det om hvordan storbyene og kunnskapsinstitusjonene klarer å utnytte den forskningsbaserte kompetansen med sikte på en generell kunnskapsutvikling i befolkningen og nye kunnskapsintensive bedrifter. Det å være en aktiv vertsby innebærer også at byen har grunnlag for å være en god samfunnsutvikler.

I hvilken grad lever de seks byene vi har studert her opp til en vertsrolle som peker frem mot en slik samfunnsutviklerrolle? Økt oppmerksomhet i byene om kunnskapsinstitusjonene som en strategisk ressurs for næringsutvikling og regional utvikling for øvrig kan være en indikasjon på at storbyene beveger seg i denne retningen. Det er likevel forskjeller mellom byene, som vi har vært inne på. Det kan være nærliggende å hevde at forskjellene bl.a. er uttrykk for ulik grad av modenhet, både med hensyn til vertsbyrollen og samfunnsutviklerrollen. At det i liten grad er utviklet en helhetlig og systematisk forståelse av disse rollene i de enkelte storbyene underbygger dette. Bevisstheten om vertsrollen kan muligens være svakere enn om samfunnsutviklerrollen, på tross av at det er vanskelig å se for seg en aktiv samfunnsutviklerrolle som ikke også inkluderer en aktiv holdning når det gjelder vertsbyrollen og samarbeid med kunnskapsinstitusjonene. Dette kan bl.a. skyldes at samfunnsutviklerbegrepet dukker opp i stadig flere sammenhenger, ikke minst i forbindelse med den nye Plan og bygningsloven, som kommunene og fylkeskommunene har et aktivt forhold til. Som vi har vist til, er det til sammenligning få, om noen, referanser til vertsbyrollen i nasjonale plan- eller policydokumenter. Selv om relasjonene mellom vertsbyene og kunnskapsinstitusjonene likevel stadig oftere understrekes innenfor kommunal- og regionalpolitikken, er det ingen referanser til dette perspektivet innenfor den nasjonale kunnskapspolitikken, som sorterer under et annet departement.

⁵⁰ St.meld. nr. 25 (2008-2009) Lokal vekstkraft og framtidstru Om distrikts- og regionalpolitikken

Skal potensialet som ligger i samspillet mellom vertsbyene og kunnskapsinstitusjonene utløses, forutsetter dette trolig en tydeligere anerkjennelse av betydningen av dette innenfor både kommunal og regionalsektoren og kunnskapssektoren. Aller viktigst er likevel bevisstgjøringen rundt dette i de seks storbyene. Vårt samlede inntrykk er at det fortsatt er ganske langt frem før vi når det vi kan kalle en høy grad av bevissthet og modenhet knyttet til utøvelsen av en aktiv vertsrolle i forhold til kunnskapsinstitusjonene som del av samfunnsutviklerrollen.

Det er nærliggende å trekke paralleller til hvordan staten var avhengig av kunnskapsinstitusjonene gjennom nasjonsbyggingsprosessen på 1800-tallet og utviklingen av den moderne velferdsstaten på 1900-tallet. Kan vi se for oss at kunnskapsinstitusjonene vil kunne ha en tilsvarende rolle i regionalutviklingsprosessen – regionbyggingsprosessen, om man vil – med utspring i storbyregionene? Mange forutsetninger er forskjellige. Blant annet kommer den regionale arena i tillegg til at institusjonene fortsatt har viktige roller i en nasjonal kontekst. Dessuten er den globale arena stadig viktigere for kunnskapsinstitusjonene. Det er likevel mye som taler for at kunnskapsinstitusjonene kan spille en slik rolle. Akkrediteringssystemet som innebærer at vi får flere universiteter stimulerer også større arbeidsdeling og oppmerksomhet ved institusjonene om å utnytte spesielle fortrinn – også regionale, slik forslaget om profil for det nye universitetet i Oslo og Akershus er et eksempel på. Forutsetningene blant de eksisterende universitetene er kanskje størst der institusjonenes nasjonale rolle er mindre tydelig. Da kan den regionale tilknytningen bli oppfattet som viktigere. I hvilken grad man regionalt har en evne til å samle aktører rundt viktige regionale prosjekter vil trolig også ha betydning. Stavanger, Kristiansand og Bergen vil kanskje være de byene som lettest kan skape slike relasjoner til kunnskapsinstitusjonene. I Stavanger og Kristiansand har man også relativt nylig lagt et godt grunnlag regionalt rundt mobiliseringen for å få universitetsstatus. Dersom Oslo følger opp invitasjonen, kan også etableringen av et nytt universitet i Oslo og Akershus innebære en slik relasjon for Osloregionens del.

5.7 BYENE BØR UTFORDRE STATEN TIL PARTNERSKAP OM VERTSROLLEN

I kapittel 2.4. beskrev vi den formelle arbeidsdelingen mellom sentrale offentlige aktører knyttet til de områder som kan knyttes til vertskapsrollen. Som bl.a. Makt- og demokratiutredningen⁵¹ pekte på, er en av de mest grunnleggende utfordringene i forvaltningen en fragmentering som resulterer i manglende helhet og gjennomføringskraft i den politikk som utøves av norsk offentlig sektor som helhet. Svarteperspill og uklare ansvarslinjer kan føre til at viktige utfordringer ikke tas tak i, eller at mulighetene ikke utnyttes godt nok.

I prinsippet⁵² er høyere utdanning og forskning i all hovedsak statens ansvar. Kommunene har det dominerende ansvaret når det gjelder arealplanlegging. Når det gjelder studentvelferd er bildet mer blandet. Institusjonene har et strategisk ansvar, vertsbyen har et ansvar for alle som bor i kommunen, mens samskipnaden, med hjelp av statlige bevilgninger, forestår størstedelen av velferdstjenestene i praksis. En vesentlig begrunnelse for dette er at mange studenter ikke melder flytting og dermed ikke formelt sett er innbyggere i den kommunen de bor.

⁵¹ Tranøy, Bent Sofus og Øyvind Østerud (red.) (2001): *Den fragmenterte staten*. Oslo: Gyldendal.

⁵² I kjølvannet av forvaltningsreformen har fylkeskommunene også fått et avgrenset ansvar i forhold til forvaltningen av regionale forskningsfond.

Enkelte har tatt til orde for at vertskommunene burde ta et mer reelt ansvar for studentenes velferdsbehov – at studentenes behov risikerer å havne i en gråsoner mellom samskipnadens, institusjonens og kommunens ansvar. Det regjeringsoppnevnte Vertskommuneutvalget var blant de som tok til orde for å styrke kommunenes ansvar. Det kan hevdes at det å overlate ansvaret til vertskommunen vil gjøre vertsbyene mer bevisst på hva som ligger i vertsbyrollen, og dessuten gjøre det mulig for vertsbyen å få kompensert ekstra kostnader – som studentene uansett genererer i vertskommunen – gjennom inntektssystemet for kommunene. Dette ville i så fall forutsette at studentene fikk en plikt til å melde flytting til den kommunen de bodde mens de studerte, slik det er i enkelte andre land. Et annet alternativ er at staten styrker samskipnadens forutsetninger for å sørge for tilstrekkelige og gode velferdstjenester med utgangspunkt i dagens formelle arbeidsdeling.

Vi skal ikke ta stilling til slike innspill her, men understreke at det er av stor betydning at staten anerkjenner vertsbyenes rolle i forhold til kunnskapsinstitusjonene. Med unntak av det tidligere nevnte utvalget, er vertsbyenes rolle knapt beskrevet i statlige policy-dokumenter.

Etter vår oppfatning handler imidlertid vertsbyrollen vel så mye om governance og arbeid gjennom nettverk, i tråd med storbyenes regionale samfunnsutviklerrolle, som i avklaringen av formelle betingelser og arbeidsdeling. Et eksempel på dette er kunnskapsbasert næringsutvikling hvor ulike forvaltningsnivåers formelle ansvar for dette området er kombinert med initiativ som baserer seg på deres egeninteresse i en videre forstand enn det lovpålagte. Det ligger i kunnskapssamfunnets natur; ideen om den frie tanke og vilkårene for kreativitet og menneskelig skaperkraft, at ikke hierarkiske strukturer og styringssystemer alene kan definere rammene for en fruktbar utøvelse av vertsbyrollen for kunnskapsinstitusjonene. Det krever en mer fleksibel og pragmatisk tilnærming, slik eksemplene fra de seks byene også er uttrykk for. Dette gjelder trolig på alle de områdene som vi har beskrevet i relasjon til vertsbyrollen i denne rapporten.

Som vi beskrev i foregående avsnitt, er storbyregionene og staten i et skjebnefelleskap når det gjelder å skape grunnlag for vekst og utvikling. Norske kunnskapsinstitusjoner må kunne konkurrere med de beste i verden. På tross av høy kvantitet – at vi er blant landene i verden med desidert flest innbyggere med høyere utdanning, rangeres våre kunnskapsinstitusjoner sjelden blant de med høyest kvalitet. I en undersøkelse nylig ble Universitetet i Oslo rangert som nr 100 av verdens universiteter⁵³. Dette er ikke bra nok dersom vi skal være i toppen internasjonalt. Skal vi klare å nå toppen må trolig både staten og vertsbyene legge forholdene best mulig til rette for at kunnskapsinstitusjonene kan tiltrekke seg dyktige forskere og studenter, utnytte potensialet for samspill med næringslivet og sørge for profilering av Norge, vertsbyene og kunnskapsinstitusjonene i en internasjonal sammenheng.

Det er viktig at vertsbyene utfordrer staten til partnerskap rundt vertskapsrollen. Staten og vertskommunene har grunnleggende sett felles interesser i forhold til at samspillet mellom vertsbyen og kunnskapsinstitusjonen er best mulig. Vi anbefaler vertsbyene om å samarbeide om å sette temaet på dagsordene på arenaer der staten og vertskommunene møtes, for eksempel etter initiativ av KS storbynettverk.

---

⁵³ Universitetet i Oslo er blant de 100 beste universitetene i verden, ifølge Quackarelli Symonds Top University Ranking. Pressemelding fra Universitetet i Oslo 8. september 2010.

REFERANSELISTE

Bøker, artikler:

- Arbo, Peter (2005): "Regionalisering, innovasjon og regionenes Europa", Notat, Universitet i Tromsø.
- Clark, Burton R. (1998): *Creating Entrepreneurial Universities*. Pergamon.
- Etzkowitz, Henry og Leydendorff, Loet (1997): *Universities and the Global Knowledge Economy – A Triple Helix of University – Industry – Government Relations*. London, New York: Continuum.
- Florida, Richard (2002): *The Rise of the creative class*. New York, New York, Basic Books.
- Florida, Richard (2005): *Cities and the creative class*. New York, London, Routledge.
- Frenken, K. et al (2007): "Related Variety, Unrelated Variety and Regional economic growth", *Regional studies*, 41,5: 658 – 697.
- Gibbons, Michael et al (1994): *The New Production of Knowledge*. Sage Publications.
- Hyllseth, Berit (1989): "Nytte og danning - en motsetning? Universitet og samfunn i et historisk perspektiv", *Melding 1989:3*, NAVFs utredningsinstitutt, Oslo.
- Konsulentfirmaet Sjurelv AS (2009): *Storbykommunenes roller i innovasjonssystem*. Rapport. Tromsø.
- Morphew, C.C. (2000): *Institutional diversity, program acquisition and faculty members: examining academic drift at a new level*. Higher Education Policy.
- Ringholm, Toril et al (2009): *Kommunen som samfunnsutvikler*. NORUT rapport 8/2009. Tromsø.
- Rothblatt, Sheldon og Wittrock, Bjørn (1993): *The European and American university since 1800: Historical and sociological essays*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Seiersted, Francis (2005): *Sosialdemokratiets tidsalder. Norge og Sverige i det 20. århundre*. Pax Forlag A/S, Oslo.
- Skoie, Hans og Såtvedt, Øyvind (1998): *Forskning, kultur og autonomi*. NIFU rapport 17/98
- Såtvedt, Øyvind og Gulbrandsen, Magnus (1999): "Kommersialisering av forskningsresultater", Artikkel i bladet *Forskningspolitikk* nr 3/99.
- Tranøy, Bent Sofus og Østerud, Øyvind (red.) (2001): *Den fragmenterte staten*. Gyldendal, Oslo.
- Trow, Martin (1974): *Problems in the transition from elite to mass higher education. Policies for Higher Education*. Conference on future structures of post-secondary education. Paris 26th - 29th June 1973. Paris OECD.
- Wittrock, Bjørn (1993): *The modern university: the three transformations*. I Rothblatt, Sheldon & Wittrock, Bjørn: *The European and American university since 1800. Historical and sociological essays*. Cambridge University Press.
- Universitetet i Oslo er blant de 100 beste universitetene i verden, ifølge Quackarelli Symonds Top University Ranking. Pressemelding fra Universitetet i Oslo 8. september 2010.

Offentlige dokumenter

Forskrift om tilskudd til studentboliger. Fastsatt av Utdannings- og forskningsdepartementet 28. januar 2004.

Husbankens retningslinjer om tilskudd.

OECD (2007): "Higher education and regions: Globally competitive", locally engaged.

Ottosenkomiteens innstilling. Inst. nr .1 (1966).

St. prp. nr. 136 (1968-69): *Om prøvedrift med distriktshøgskolar.*

Stortingsmelding nr. 31 (2002-2003): *Storbymeldingen om utviklingen av storbypolitikk.*

Stortingsmelding nr. 12 (2006-2007): *Regionale fortrinn - regional framtid.*

Stortingsmelding nr. 25 (2008-2009): *Lokal vekstkraft og framtidstru om distrikts- og regionalpolitikken.*

VEDLEGG: BYBESKRIVELSER OG INTERNASJONALE CASE

Det er utarbeidet et eget trykt vedlegg som beskriver situasjonen i de seks byene og de internasjonale casene med egen referanseliste.

Pöyry er et globalt konsulent- og engineeringsselskap

Pöyry er et globalt konsulent- og engineeringsselskap som har en visjon om å bidra til balansert, bærekraftig utvikling. Vi tilbyr våre oppdragsgivere integrert forretningsrådgivning, helhetlige løsninger for komplekse prosjekter og effektiv, beste praksis design og prosjektledelse. Vår ekspertise dekker områdene industri, energi, byutvikling & mobilitet og vann & miljø. Pöyry har 7 000 eksperter lokalisert i ca. 50 land.

Pöyrys forretningsrådgivere veileder kundene og hjelper dem å finne løsninger på komplekse forretningsutfordringer. Gjennom årene har vi bygget opp betydelig næringsspesifikk kunnskap, tankelederskap og ekspertise. Vi setter denne kunnskapen i arbeid på vegne av våre kunder, og bidrar med ny innsikt og nye løsninger på forretnings-spesifikke utfordringer. Pöyry Management Consulting har omtrent 500 konsulenter i Europa, Nord-Amerika og det asiatiske stillehavsområdet.

Econ Pöyry er den norske delen av Pöyry Management Consulting, med kontorer i Oslo og Stavanger. Vi opererer i skjæringspunktet mellom marked, teknologi og politikk. Vi har bidratt til informert beslutningstaking for virksomheter, organisasjoner og offentlig sektor i mer enn 20 år. Vi tilbyr tre integrerte typer av tjenester og arbeidsmetoder: Markedsanalyse, Markedsdesign og Strategi- og forretningsrådgivning. Våre tre viktigste kompetanseområder er energi, samfunnsøkonomi og miljø og klima.

Econ Pöyry

Pöyry AS

Biskop Gunnerus' gt 14A
0185 Oslo

Tlf: 45 40 50 00

Faks: 22 42 00 40

E-post: oslo.econ@poyry.com

